

ปัญหา - เฉลย

ข้อสอบ - ข้อเขียน

(๒๕๔๓ - ๒๕๖๖)

ชั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตต์ ฤทธิเดช เมธาวิ
ผู้มีปัญญา พึงรักษาจิต

ข้อสอบเก่า คือ ขุมทรัพย์แห่งปัญญา

พิมพ์ครั้งที่ ๑ (๒/๒๕๕๙)	จำนวน ๗๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๒ (๑/๒๕๖๐)	จำนวน ๗๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๓ (๒/๒๕๖๐)	จำนวน ๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๔ (๑/๒๕๖๑)	จำนวน ๑๐๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๕ (๒/๒๕๖๑)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๖ (๑/๒๕๖๒)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๗ (๒/๒๕๖๒)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๘ (๑/๒๕๖๓)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๙ (๑/๒๕๖๔)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (๑/๒๕๖๕)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (๒/๒๕๖๕)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ (๑/๒๕๖๖)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ (๒/๒๕๖๖)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด
พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ (๑/๒๕๖๗)	จำนวน ๑๕๐ เล่ม / ชุด

คำถาม คำตอบเรื่องเดียวกัน ในแต่ละภาคเรียนอาจมีต่างกันบ้างเล็กน้อย

การพิมพ์ อาจมีผิดพลาด ตกหล่นบ้าง ต้องขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้

เก็บทุกรายละเอียด ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

ใบแทรก (แนวนอน)

หน้า 4

จำแนกปรมัตถธรรม ๔ (จิ. เจ. รุ. นิ.) โดยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ชั้น ๕		อายตนะ ๑๒		ธาตุ ๑๘		สัจจะ ๔	
รูป ๒๘	เป็น รูปชั้น ๕	จักขุปสาท	เป็น จักขายตนะ	จักขุปสาท	เป็น จักขุธาตุ	โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (-โลก.) รูป ๒๘	เป็น ทุกขสัจ
เวทนาเจตสิก	เป็น เวทนาชั้น ๕	โสตปสาท	เป็น โสตายตนะ	โสตปสาท	เป็น โสตธาตุ		
สัญญาเจตสิก	เป็น สัญญาชั้น ๕	ฆานปสาท	เป็น ฆานายตนะ	ฆานปสาท	เป็น ฆานธาตุ		
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็น สังขารชั้น ๕	ชีวหาปสาท	เป็น ชิวหาตนะ	ชีวหาปสาท	เป็น ชิวหาธาตุ	โลกเจตสิก	เป็น สมุทัยสัจ
		กายปสาท	เป็น กายายตนะ	กายปสาท	เป็น กายธาตุ	นิพพาน	เป็น นิโรธสัจ
		รูปารมณ	เป็น รูปายตนะ	รูปารมณ	เป็น รูปธาตุ	องค์มรรค ๘ ที่ในมรรคจิต ๔	เป็น มรรคสัจ
		สัททารมณ	เป็น สัททายตนะ	สัททารมณ	เป็น สัทธาตุ	มรรคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ (มรรคจิต 1 เจ.ที่เหลือ 28) ผลจิตตูปบาท ๓๗ (ผลจิต 1 เจตสิก 36)	เป็น สัจจวิมุตต์
		คันธารมณ	เป็น คันธายตนะ	คันธารมณ	เป็น คันธธาตุ		
		รสารมณ	เป็น รสายตนะ	รสารมณ	เป็น รสธาตุ		
		โผฏฐัพพารมณ	เป็น โผฏฐัพพายตนะ	ป.เต.วา. โผฏฐัพพารมณ	เป็น โผฏฐัพพธาตุ		
PC. 20-07-65		โอฟาริกรูป 12 เป็น โอฟาริกายตนะ 10		โอฟาริกรูป 12 เป็น โอฟาริกธาตุ 10		องค์มรรค ๘ (มัคคังคเจตสิก 8)	
จิต ๘๙	เป็น วิญญาณชั้น ๕	จิต ๘๙	เป็น มนายตนะ	จักขุวิญญาณจิต ๒	เป็น จักขุวิญญาณธาตุ	สัมมาทิฐิ	ปัญญาเจตสิก
				โสตวิญญาณจิต ๒	เป็น โสตวิญญาณธาตุ	สัมมาสังกัปปะ	วิตกเจตสิก
				ฆานวิญญาณจิต ๒	เป็น ฆานวิญญาณธาตุ	สัมมาวาจา	สัมมาวาจา
				ชีวหาวิญญาณจิต ๒	เป็น ชิวหาวิญญาณธาตุ	สัมมากัมมันตะ	สัมมากัมมันต
				กายวิญญาณจิต ๒	เป็น กายวิญญาณธาตุ	สัมมาอาชีวะ	สัมมาอาชีวะ
				สัมปฏิจจนจิต ๒	เป็น มโนธาตุ	สัมมาวายามะ	วิริยเจตสิก
				ปัญจทวาราวชชนจิต ๑		สัมมาสติ	สติเจตสิก
				จิตที่เหลือ ๗๖/๑๐๘	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	สัมมาสมาธิ	เอกัคคตาเจตสิก
นิพพาน	เป็น ชันธวิมุตต์	เจ.๕๒ สุขุม.๑๖ นิพ. เป็น อัมมายตนะ		เจ.๕๒ สุขุม.๑๖ นิพ. เป็น อัมมธาตุ		ที่ประกอบในมรรคจิต 4 เท่านั้น	

ข้อ ๑

- (1) จงแปลอรรถกถา แสดงเหตุแห่งการปรากฏเกิดขึ้นของพระอภิธรรม
ตั้งแต่ จกุกวาพสหสุเสหิ ฯเปฯ เทวานํ สมุปตตยิ. (1/61)

๑. จงแสดงอรรถกถา แสดงเหตุแห่งการเกิดขึ้นของพระอภิธรรม

พร้อมบาลีและคำแปล (1/57, 2/58, 2/63, 2/65, 1/66).....หน้า ฯ)

ตอบ

๑.	ปาริจนตตกมุลมฺหิ	ปณฺฑกมฺพลงนามเก
	สิลาสนเ สนฺนิสินฺโน	อาทิจฺโจว ยฺยคนฺธเร.
๒.	จกุกวาพสหสุเสหิ	ทสหาคนฺม สพฺพโส
	สนฺนิสินฺเนน เทวานํ	คณฺเณ ปรีวาริโต.
๓.	มาตโร ปมุขํ กตฺวา	ตสฺสา ปญฺญาย เตชสา
	อภิธมฺมกถามคฺคํ	เทวานํ สมุปตตยิ.
๑. พระพุทธรูปประทับนั่งบนศิลาอาสน์ ซึ่งสำเร็จด้วยแก้วมณี ชื่อปณฺฑกัมพลง
ที่ประดิษฐานอยู่ใต้ร่มไม้ทองหลวง ทรงพระศิริโสภาคย์ ประดุจหนึ่งว่าพระอาทิตย์
บนยอดเขายุกันธร
๒. เทวดาทั้งหลายที่มาจากหมื่นจักรวาล ได้พากันมาประชุมเฝ้าห้อมล้อมพระพุทธรูป
อยู่โดยรอบ
๓. พระพุทธรูปทรงกระทำสันตติสัททเวบุตร ซึ่งเคยเป็นพุทธมารดาให้เป็นประมุข
ในบรรดาเทวดาและพรหมทั้งหลายเหล่านั้น แล้วทรงแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์
แก่เทพยดาและพรหมเหล่านั้น ติดต่อกันตลอดพรรษากาล ด้วยเดชแห่ง
พระสัพพัญญุตญาณ

๒. นับจากพระชาติที่เป็นพระสุเมธดาบสเป็นต้นมา จนถึงพระชาติที่เป็นพระเวสสันดร นั้น พระองค์ได้ทรงกระทำความดีอะไรบ้าง และการกระทำเช่นนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งอะไร คืออะไรบ้าง บอกมาพร้อมความหมาย

(1/58, 1/59, 2/59, 1/60, 2/62, 2/64, 1/65).....หน้า คม)

ตอบ นับจากพระชาติที่เป็นพระสุเมธดาบสเป็นต้นมา จนถึงพระชาติที่เป็นพระเวสสันดรนั้น พระองค์ได้ทรงสร้างบารมี ๓๐ ทศ มีทานบารมี ทานอุปัชฌายะบารมี ทานปรมัตถบารมีเป็นต้น ทรงมหาปริจาค ๕ ประการ คือ

๑. ธนปริจาค	การสละทรัพย์สิน เงินทองและฐานะ
ปเทศราชา เอกราชา จักรวรรดิราชา
๒. ปุตตปริจาค	การให้บุตรธิดาเป็นทาน
๓. ภริยาปริจาค	การให้ภริยาเป็นทาน
๔. อังคปริจาค	การให้อวัยวะเป็นทาน
๕. ชีวิตปริจาค	การสละชีวิตให้เป็นทาน

เพื่อให้ได้มาซึ่งจริยะ ๓ คือ

๑. โลกัตถจริยะ	การปฏิบัติเพื่อ ให้สัตว์ทั้งหลายในโลกได้รับความสุข
๒. ญัตตัตถจริยะ	การปฏิบัติเพื่อ ให้ญาติทั้งหลายได้รับความสุข
๓. พุทธัตถจริยะ	การปฏิบัติเพื่อ ให้ได้มาซึ่งสัมพัญญัตถญาณ

๓. พระอภิธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดพรรษากาลนี้ แบ่งออกเป็นกี่ประเภท
คืออะไรบ้าง (2/55, 1/57, 1/58, 1/59, 1/65, 2/65).....หน้า ค)

ตอบ พระอภิธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดพรรษากาลนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่หมู่เทพยดา อินทร์ พรหมทั้งหลายนั้น ชื่อว่า วิตถารนัย เพราะการแสดงนั้นพิสดารมาก
๒. ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระสาวกที่ป่าไม้จันทน์นั้น ชื่อว่า สังเขปนัย เพราะการแสดงนั้นย่อมาก
๓. ส่วนพระอภิธรรมที่พระสาวกแสดงแก่ศิษยานุศิษย์ ๕๐๐ องค์ ที่เคยเป็นค่างควา มาแต่อดีตชาติ นั้น ชื่อว่า นาติวิตถารนาติสังเขปนัย เพราะการแสดงนั้นเป็นกลาง ไม่พิสดารและไม่ย่อ

๔. พระอภิธรรมปิฎกที่ปรากฏในโลกนี้ โดยอาศัยเหตุทั้ง ๒ หรือ ๓ ที่ชื่อว่า นิทาน
อยากทราบ ว่า เหตุ ๒ หรือ เหตุ ๓ นั้น ได้แก่อะไรบ้าง
(2/56, 2/59, 1/60, 2/62, 2/64).....หน้า ค)

ตอบ พระอภิธรรมปิฎกที่ปรากฏในโลกนี้ โดยอาศัยเหตุ ๒ หรือเหตุ ๓ ที่ชื่อว่า นิทาน
เหตุ ๒ อย่างนั้น คือ.....

๑. อริคมนิทาน ได้แก่ บารมี ๓๐ ทศ มหาปริจาค ๕ จริยะ ๓
เมื่อว่าโดยเวลา นับตั้งแต่พระที่ปึงกรสัมมาสัมพุทธเจ้า
ประทานพุทธพยากรณ์ จนถึงสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ขณะที่ประทับอยู่ที่โพธิบัลลังก์
๒. เทศนานิทาน ได้แก่ การแสดงพระธรรมจกกับปวัตตตสนสูตร
เหตุ ๓ อย่างนั้น คือ.....
๑. ทูเรนิทาน ต้นเหตุที่ไกล
ได้แก่ การที่ได้พุทธพยากรณ์จากพระที่ปึงกรสัมมาสัมพุทธเจ้า
จนถึงชาติที่เป็นเสตเกตตเวบุตรในดุสิตเทวโลก
๒. อวิทูเรนิทาน ต้นเหตุไม่ไกลไม่ไกล
ได้แก่ ชาติที่เป็นเสตเกตตเวบุตร
จนถึงสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะที่ประทับที่โพธิบัลลังก์
๓. สันติเกนิทาน ต้นเหตุที่ใกล้ ได้แก่ การแสดงพระอภิธรรมในเทวโลก

๕. พระอภิธรรมที่ปรากฏในมนุษย์โลกจนถึงบัดนี้ โดยอาศัยเหตุทั้ง ๒ หรือ ๓
อยากทราบว่า เหตุ ๓ นั้น ได้แก่อะไรบ้าง ให้แสดงมาพร้อมความหมาย

ตอบ (ดูเฉลยข้อ ๔).....(1/61)

๖. จงแสดงวจนัตถะของ มาติกาโชติกะ (2/55, 2/63, 1/66).....หน้า 11)

ตอบ วจนัตถะของ มาติกาโชติกะ คือ

มาติกั โชเตตตีติ = มาติกาโชติโก

คัมภีร์ใด ย่อมทำมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้นให้สว่าง

ฉะนั้น คัมภีร์นั้น ชื่อว่า มาติกาโชติกะ หรือ

มาติกาโย โชติโก = มาติกาโชติโก

คัมภีร์ที่ทำให้สว่างรุ่งเรืองในมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้น

ชื่อว่ามาติกาโชติกะ

๗. มาติกาโชติกะ หมายความว่าอย่างไร (2/61, 1/62, 2/63, 1/66)

ตอบ มาติกาโชติกะ หมายความว่า เป็นปกรณ์ที่แสดงจำแนกเนื้อความ พร้อมทั้งอธิบาย
ในมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้นให้สว่างนั่นเอง

๘. มาติกาโชติกะ หมายความว่าอย่างไร ให้อธิบาย (เฉลยหน้า 43)

ตอบ มาติกาโชติกะ หมายความว่า เป็นปกรณ์ที่แสดงจำแนกเนื้อความ พร้อมทั้งอธิบาย ในมาติกาบทมี กุสลา ฐมา เป็นต้นให้สว่าง. อธิบายว่า.....

ติกบท ๖๖ บท มี กุสลา ฐมา เป็นต้น

ทุกบท ๒๐๐ บท มี เหตุ ฐมา เป็นต้น เหล่านี้ชื่อว่า มาติกา แต่ผู้ที่ได้ฟัง ได้อ่านมาติกาเหล่านี้ หาใช่จะมีความรู้ในมาติกาไม่ เพียงแต่เป็น รั้วมัสสนากุศลเท่านั้น ไม่รู้ถึงรสธรรม แต่ผู้ที่ได้อ่านและได้ศึกษาปกรณ์นี้แล้ว ย่อมสามารถรู้ธรรมรส ที่เกี่ยวกับมาติกาเหล่านี้ โดยชัดเจนได้ นี้แหละทำให้สว่าง ฉะนั้น ปกรณ์นี้จึงชื่อว่า มาติกาโชติกะ

๙. คำว่า มาติกา หมายความว่าอะไร ได้แก่อะไร (2/60, 2/66).....หน้า 11)

ตอบ คำว่า มาติกา หมายความว่า อุเทศ เป็นการแสดงโดยย่อเหมือนกับสารบาญ ได้แก่ ติกมาติกาบท ๖๖ ทุกมาติกาบท ๒๘๔ รวมเป็น ๓๕๐ บทนั่นเอง

๑๐. ให้แสดงวจนัตถะของ มาติกา (2/58, 1/61, 2/61, 1/62).....หน้า 11)
และคำว่า มาติกา นั้นคืออะไร ได้แก่อะไร

ตอบ วจนัตถะของมาติกา มาตา วียาติ = มาติกา
บทเหล่าใด เหมือนแม่ หรือเหมือนคลองส่งน้ำ
ฉะนั้น บทเหล่านั้น ชื่อว่ามาติกา ได้แก่ กุสลา ฐมา เป็นต้น
และ คำว่า มาติกา นั้นคือ อุเทศ เป็นการแสดงโดยย่อเหมือนกับสารบาญ
ได้แก่ ติกมาติกาบท ๖๖ ทุกมาติกาบท ๒๘๔ รวมเป็น ๓๕๐ บทนั่นเอง

๑๑. รั้วมสังคณิปกรณ์ เมื่อว่าโดยกัณฑ์แล้ว มีกัณฑ์ คืออะไรบ้าง
ให้แสดงมาพร้อมด้วยความหมาย (2/55, 2/57, 2/60).....หน้า 12)
(ให้แสดงปรมัตถธรรมของพระพุทธองค์ในกัณฑ์นั้น ๆ) (2/61, 1/62)

ตอบ ในรั้วมสังคณิปกรณ์นี้ เมื่อว่าโดยกัณฑ์แล้วแบ่งออกเป็น ๔ กัณฑ์ คือ

๑. จิตตูปปาทกณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่แสดงการจำแนก ติกมาติกาและทุกมาติกา
โดยปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ซึ่งมีจิตและเจตสิกเป็นประธาน โดยพิสดาร
๒. รูปกณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่แสดงการจำแนกรูป โดยเอกกณฺจนถึงเอกาทศกณฺญโดยพิสดาร
๓. นิรุกเขปกณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่จำแนกติกมาติกาและทุกมาติกา โดยปรมัตถธรรมทั้ง ๔
อย่างกลางๆ
๔. อฏฺฐกถากณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่นำเนื้อความของปิฎกทั้ง ๓ ซึ่งเป็นพุทธวจนะ
แล้วจำแนกโดยติกมาติกาและทุกมาติกา อย่างย่อ

(12) จงอธิบายคำว่า ดิกมาติกาและทุกมาติกา มาตามลำดับ (47, 49, 50, 1/51)

๑๒. มาติกา มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (2/57, 2/58, 1/61, 2/66).....หน้า 13)

ตอบ มาติกา มี ๒ อย่าง คือ

๑. ดิกมาติกา เป็นมาติกาที่จำแนกปรมัตถธรรมทั้ง ๔ โดยแบ่งออกเป็น ๓ บท มี ๒๒ ดิกะ คือ กุสลติก เป็นต้นจนถึง สนิทสนติก เป็นที่สุด
๒. ทุกมาติกา เป็นมาติกาที่จำแนกปรมัตถธรรมทั้ง ๔ โดยแบ่งออกเป็น ๒ บท มี ๒ อย่าง คือ.....

อภิธรรมทุกมาติกา มี ๑๐๐ ทุกะ คือ เหตุทุก เป็นต้นจนถึง สรณทุก เป็นที่สุด
 สุตตันติกทุกมาติกา มี ๔๒ ทุกะ คือ วิชาภาคิกทุก เป็นต้นจนถึง ขยญาณทุก เป็นที่สุด

๑๓. ในการแสดง สุตตฺตฺนฺติกทุกมาติกา ในธัมมสังคณีปกรณ์นั้น
 แสดงไว้กี่กัณฑ์ (2/57).....หน้า 183)

ตอบ ในการแสดง สุตตฺตฺนฺติกทุกมาติกา ในธัมมสังคณีปกรณ์นั้น
 แสดงไว้แต่ นิคุเขปนฺนิก กัณฑ์เดียว

๑๔. ให้แสดงดิกมาติกา ๒๒ ตามลำดับ (1/55, 1/56, 2/66).....หน้า ท)

ตอบ แสดงดิกมาติกา ๒๒ ตามลำดับ มีดังต่อไปนี้

๑. กุสลติก	๒. เวทนาติก	๓. วิปากติก
๔. อุปาทินฺนติก	๕. สงฺกิลิฏฺจติก	๖. สวิตกฺกติก
๗. ปิตติติก	๘. ทสฺสนติก	๙. ทสฺสนเหตุติก
๑๐. อาจยคามิติก	๑๑. เสฏฺขติก	๑๒. ปริตฺตติก
๑๓. ปริตฺตตารมฺมณติก	๑๔. หีนติก	๑๕. มิจฺจนตฺตติก
๑๖. มคฺคตารมฺมณติก	๑๗. อุปฺปนฺนติก	๑๘. อตีตติก
๑๙. อตีตตารมฺมณติก	๒๐. อหฺมตฺตติก	๒๑. อหฺมตฺตตารมฺมณติก
๒๒. สนิทสฺสนติก		

ข้อ ๒

๑๕. จงแสดงวจนัตถะของ กุสล, อกุศล, อพฺยาगत, วิปาก

ตอบ วจนัตถะของ กุสล (1/47).....หน้า 16, 24)

กุจฺฉิตะ ปาปธมฺเม สลยติ กมฺเปติ วิทุสฺเสตฺติ = กุสลํ

ธมฺมาติโดยอมทำให้หวั่นไหว หรือยอมทำลายซึ่งบาปธรรม

อันบัณฑิตทั้งหลาย พึงเกลียด ฉะนั้น ธมฺมานั้น ชื่อว่า กุสล

วจนัตถะของ อกุศล

น กุสลํ = อกุสลํ ธมฺมาติที่ไม่ใช่กุสล ชื่อว่า อกุศล

วจนัตถะของ อพฺยาगत

น พฺยาगतํ = อพฺยาगतํ

ธมฺมาติที่ไม่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นกุสล อกุศล

ทรงแสดงเป็นอย่างอื่น ชื่อว่า อพฺยาगत

วจนัตถะของ วิปาก

อณฺณมณฺณวิสุทฺธานํ กุสลากุสลาณํ ปากาติ = วิปากา

ธมฺมทั้งหลาย ที่เป็นผลของกุศลและอกุศล ที่พิเศษกว่ากันและกัน ชื่อว่า วิปาก

๑๖. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของบาลีบทต่อไปนี้

ก. กุสลา ธมฺมา (2/63, 1/65, 2/65, 2/66)

ข. อพฺยาغاتา ธมฺมา (1/60, 1/61, 1/62, 2/64)

ค. ทุกฺขาเย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ธมฺมา (1/60, 2/62, 2/65, 1/66)

ง. วิปากธมฺมธมฺมา (2/58, 2/59, 2/60, 2/64)

จ. เนววิปากนวิปากธมฺมธมฺมา (2/57, 1/58, 1/59, 1/65)

ตอบ ก. กุสลา ธมฺมา

ธมฺมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสฺสत्ต นิชฺชีว สภาวา)

ซึ่งมีลักษณะไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุข มีอยู่ (สํวิชฺชนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุสลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

ข. อพฺยาغاتา ธมฺมา

ธมฺมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสฺสत्ต นิชฺชีว สภาวา)

ซึ่งพระพุทธองค์ไม่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นกุศล อกุศล

แต่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นอย่างอื่น มีอยู่ (สํวิชฺชนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ค. ทุกขาย เวทนาย สมปยุตฺตา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยทุกขเวทนา

โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตตา เป็นต้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ ทุกขสหคตจิต ๓ เจตสิกที่ประกอบ ๒๑ (เว้นเวทนา)

ง. วิปากธมฺมฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๕๒

จ. เนววิปากนวิปากธมฺมฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นผลของกุศลและอกุศล

ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน และไม่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๕ รูป ๒๘ นิพพาน

๑๗. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้

(จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของพระบาลีบทต่อไปนี้)

ก. อกุสลา ฐมา (1/51, 2/53, 1/62, 1/66)

ข. สุขาย เวทนาย สมปยุตฺตา ฐมา (1/51, 2/51, 1/62)

ค. อทุกขมสุขาย เวทนาย สมปยุตฺตา ฐมา (1/51, 2/61, 1/62, 2/63)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทดังต่อไปนี้

ก. อกุสลา ฐมา

ธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสสत्ต นิชฺชีว สภาวา)

ซึ่งมีลักษณะเป็นไปพร้อมด้วยโทษ และให้ผลเป็นความทุกข์ มีอยู่ (สํวิขฺชนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ข. สุขาย เวทนาย สมปยุตฺตา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยสุขเวทนา

โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตตา เป็นต้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ค. อทุกขมสุขาย เวทนาย สมปยุตฺตา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอุเบกขาเวทนา ซึ่งไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุข

โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตตา เป็นต้น มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

๑๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของบาลีบทต่อไปนี้

- ก. อนุปาทินฺนุปาทานียา ธมฺมา (2/56, 1/57)
 ข. อวิตกฺกวิจารมตฺตา ธมฺมา (2/56, 1/61)
 ค. ปิติสหคตา ธมฺมา (1/58, 1/59, 1/65)
 ง. อุเปกฺขาสหคตา ธมฺมา (1/55, 2/62, 2/65)
 จ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา (2/56, 1/66)

ตอบ ก. อนุปาทินฺนุปาทานียา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันตันทหาและทัญญูเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็น อารมณฺ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผล แต่เป็นอารมณฺ์ของอุปาทานได้ มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒ จิตตขรูป ๑๗ อุตฺตขรูป ๑๕ อาหารขรูป ๑๔

ข. อวิตกฺกวิจารมตฺตา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีวิตก มีแต่วิจารณ์เท่านั้น มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ ทุตฺตยฌานจิต ๑๑ เจตสิกที่ประกอบ ๓๖ (เว้นวิจารณ์) และวิตกเจตสิก ๕๕ ที่ในสวิตักกสวิจารจิต ๕๕

ค. ปิติสหคตา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยปีติ มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ ปิติสหคตจิต ๕๑ คือ กามโสมนัสสหคตจิต ๑๘ ปฐมฌานจิต ๑๑ ทุตฺตยฌานจิต ๑๑ ตุตฺตยฌานจิต ๑๑ เจตสิกที่ประกอบ ๔๖ (เว้นปีติ)

ง. อุเปกฺขาสหคตา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิกที่ประกอบ ๔๖ (เว้นเวทนา)

จ. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุ อันพึงประหาณโดยโสตาปัตติมรรค มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ ทัญญูจิตสัมปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉานสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิกที่ประกอบ ๒๒ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในวิจิกิจฉานสัมปยุตตจิต ๑) อันโสตาปัตติมรรคพึงจะได้เด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน) ทัญญูจิตวิปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย (อปายคมนิย) อันโสตาปัตติมรรคพึงจะได้ โดยสามารถทำให้เบาบางลง (ตณฺุกรปหาน)

๑๙. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้

ก. วิปากา ฐมา (1/53, 1/54, 2/66)

ข. อุปาทินฺนุปาทานิยา ฐมา (1/54, 2/61, 2/63)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ มีดังนี้

ก. วิปากา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นผลของกุศลและอกุศล ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘

ข. อุปาทินฺนุปาทานิยา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันตัณหาและทิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำ
ให้เป็นอารมณ์นั้น) ยึดไว้โดยความเป็นผล และเป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐

๒๐. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของบาลีบทต่อไปนี้

ก. อปจยคามิโน ฐมา (2/58, 2/64, 2/66)

ข. เสกฺขา ฐมา (2/56)

ค. อเสกฺขา ฐมา (2/55, 2/62, 2/65)

ง. ปริตฺตา ฐมา. (1/57)

จ. อปฺปมาณา ฐมา. (1/56, 2/60, 2/66)

ตอบ ก. อปจยคามิโน ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖

ข. เสกฺขา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นของเสกขบุคคล ๗ หรือที่ชื่อว่าเสกขธรรม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๗ (เวไนอรหัตตผลจิต ๑) เจตสิก ๓๖

ค. อเสกฺขา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นของอเสกขบุคคล หรือที่ชื่อว่าอเสกขธรรม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖

ง. ปริตฺตา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีอานุภาพน้อย มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รุป ๒๘

จ. อปฺปมาณา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสมีรากะเป็นต้น
ซึ่งย่อมกระทำให้มีประมาณ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๒๑. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้

ก. สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสฺสิกา ฐมฺมา (1/54, 1/60, 1/66)

ข. อสงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสฺสิกา ฐมฺมา (1/46)

ค. สวิตฺตกฺกสวิจฺจารา ฐมฺมา (2/43, 1/54)

ง. อวิตฺตกฺกสวิจฺจารา ฐมฺมา (2/44, 2/51)

ตอบ ก. สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสฺสิกา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน
และเป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลสได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ข. อสงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสฺสิกา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน
แต่เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลสได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐
เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘

ค. สวิตฺตกฺกสวิจฺจารา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยวิตกและวิจาร์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สวิตักกสวิจาร์จิต ๕๕ คือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญญวิญญาณจิต ๑๐)
ปฐมฌานจิต ๑๑ เจตสิกที่ประกอบ ๕๐ (เว้นวิตก วิจาร์)

ง. อวิตฺตกฺกสวิจฺจารา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีวิตกและวิจาร์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อวิตักกสวิจาร์จิต ๕๕ คือ ทวิปัญญวิญญาณจิต ๑๐ ตติยฌานจิต ๑๑
จตุตถฌานจิต ๑๑ ปัญจฌานจิต ๒๓ เจตสิก ๓๖
และวิจาร์เจตสิก ๑๑ ที่ในตติยฌานจิต ๑๑ รูป ๒๘ นิพพาน

๒๒. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของบาลีบทต่อไปนี้

- ก. มชฺฌิมา ฐมฺมา (2/55, 2/66)
 ข. สมฺมตฺตนิยตา ฐมฺมา (2/61, 2/64, 1/65, 1/66)
 ค. อุปฺปนฺนา ฐมฺมา (2/57, 1/58, 1/59, 1/65)
 ง. อุปฺปาทีโน ฐมฺมา (2/58, 1/61, 2/64)
 จ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา ฐมฺมา (2/55, 1/57)

ตอบ ก. มชฺฌิมา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอย่างกลาง หรือ
 สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นไปในระหว่างธรรมที่ลามกและที่ประณีต มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐
 เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘

ข. สมฺมตฺตนิยตา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเป็นความดี และให้ผลแน่นอนในลำดับแห่งตน
 ติดต่อกันไม่มีระหว่างกัน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖

ค. อุปฺปนฺนา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กำลังถึงซึ่งขณะทั้ง ๓ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่กำลังเกิดขึ้น ปรากฏอยู่

ง. อุปฺปาทีโน ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่จะเกิดโดยแน่นอน เพราะมีเหตุที่สำเร็จแล้ว มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๒๐ ที่จะเกิด

จ. อชฺฌตฺตพหิทฺธา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นภายในและภายนอกสันดานแห่งตน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่เป็นภายในและภายนอกสันดานแห่งตน

๒๓. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้

- ก. สุขสหคตา ฐมฺมา (2/53)
 ข. เนวาจยคามิ - นาปจยคามิโน ฐมฺมา (2/48, 1/61)
 ค. เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมฺมา (1/47, 1/60)

ตอบ ก. สุขสหคตา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)

ข. เนวาจยคามินาปจยคามิโน ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นเหตุให้ถึงจุติ ปฏิสนธิและพระนิพพาน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิกที่ประกอบ ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ค. เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลายที่ไม่พึงประหาณโดยโสดาปัตติมรรค และอริยมรรคเบื้องต้น ๓ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

๒๔. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของบาลีบทต่อไปนี้

- ก. อนิทฺสฺสน-สปปญฺเฐ ฐมฺมา (1/55, 2/62, 2/65)
 ข. อนิทฺสฺสน-อปฺปญฺเฐ ฐมฺมา (1/60, 2/60, 2/61, 2/63)

ตอบ ก. อนิทฺสฺสนสปปญฺเฐ ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเห็นไม่ได้
 แต่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการกระทบได้ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โอฬาริกรูป ๑๑ (เว้นรูปารมณ)

ข. อนิทฺสฺสนอปฺปญฺเฐ ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน

๒๕. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบาลีดังต่อไปนี้

ก. อนุปาทินฺน - อนุปาทานิยา ฐมา (2/47, 1/52, 2/59)

ข. อาจยคามิโน ฐมา (.....48, 1/52, 2/59)

ค. หีนา ฐมา (1/52, 1/53, 2/59)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบาลีดังต่อไปนี้

ก. อนุปาทินฺนอนุปาทานิยา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันค้นหาและทวิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำ ให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผล

และไม่เป็นประโยชน์ คือไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ข. อาจยคามิโน ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุให้ถึงจุดและปฏิสนธิ มีอยู่.

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เจตสิกที่ประกอบ ๕๒

ค. หีนา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เลวหรือที่ลามก มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

๒๖. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้

ก. อนุปปนฺนา ฐมา (2/51, 2/54)

ข. พหิทฺธา ฐมา (2/47, 2/49, 2/51)

ค. สนิทฺสสนสฺสปฏิฆา ฐมา (2/48, 1/61)

ตอบ ก. อนุปปนฺนา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่ถึงแล้วและกำลังถึง ซึ่งขณะทั้ง ๓ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒

จิตตขรูป ๑๗ อุตฺตขรูป ๑๕ อาหารขรูป ๑๔ ที่จะเกิด

ข. พหิทฺธา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นภายนอกสันดานแห่งตน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ที่เป็นภายนอกสันดานแห่งตน

ค. สนิทฺสสนสฺสปฏิฆา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการเห็นได้และกระทบได้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ รูปารมณ

๒๗. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในธรรมต่อไปนี้ (1/45, 2/46)

ก. สังกิเลสธรรม ข. อสังกิเลสธรรม ค. นิปปีติกสุข

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในธรรมต่อไปนี้

- ก. สังกิเลสธรรม ธรรมที่ทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน
องค์ธรรมได้แก่ กิเลส ๑๐ มีโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ
วิจิกิจฉา ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ
- ข. อสังกิเลสธรรม ธรรมที่ไม่ทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิกที่ประกอบ ๔๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)
รูป ๒๘ นิพพาน
- ค. นิปปีติกสุข ความสุขที่ไม่ประกอบด้วยปิติ
ได้แก่ สุขเวทนา ๑๒ ที่อยู่ใน สุขสหคตกายวิญญานจิต ๑
จตุตถฌานจิต ๑๑

๒๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในธรรมต่อไปนี้ (2/46)

ก. อวิจารธรรม ข. สวิตักกอวิจารธรรม ค. นิปปีติกธรรม

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในธรรมดังนี้

- ก. อวิจารธรรม ธรรมที่ไม่เกิดพร้อมด้วยวิจาร
องค์ธรรมได้แก่ ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ ตติยฌานจิต ๑๑
จตุตถฌานจิต ๑๑ ปัญจฌานจิต ๒๓ เจตสิก ๓๖ และวิจารเจตสิก ๖๖
รูป ๒๘ นิพพาน
- ข. สวิตักกอวิจารธรรม ธรรมที่มีวิตก ไม่มีวิจาร
องค์ธรรมได้แก่ วิจารเจตสิก ๕๕ ที่ในสวิตักกจิต ๕๕
- ค. นิปปีติกธรรม ธรรมที่ไม่มีปิติ
องค์ธรรมได้แก่ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ โทสมูลจิต ๒ กายวิญญานจิต ๒
จตุตถฌานจิต ๑๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นปิติ) และปิติเจตสิก ๕๑
รูป ๒๘ นิพพาน

ข้อ ๓

๒๙. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้นอายุตนะ ธาตุ สัจจะ
ในบทดังต่อไปนี้ (โดยละเอียด) อวิตกกถา อภิหารา ฐมา (2/55)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้นอายุตนะ ธาตุ สัจจะ ในบทนั้นดังนี้
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีวิตกและวิจาร์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อวิตกกถา อภิหารา ๕๕ คือ.....

ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ ตติยฌานจิต ๑๑ จตุตถฌานจิต ๑๑ ปัญจฌานจิต ๒๓
เจตสิกที่ประกอบ ๓๖ และวิจาร์เจตสิก ๑๑ ที่ในตติยฌานจิต ๑๑ รูป ๒๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้นอายุตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

ได้ชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๗ สัจจะ ๓

ชั้น ๕ คือ.....รูป ๒๘ เป็น รูปชั้น
ในเจตสิก ๓๖ นั้น

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น

สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ และวิจาร์เจตสิก ๑๑ เป็น สังขารชั้น

อวิตกกถา อภิหารา ๕๕ เป็น วิญญานชั้น

นิพพาน เป็น ชั้นวิมุตติ

อายุตนะ ๑๒ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น

จักขุปสาธา เป็น จักขายตนะ

โสตปสาธา เป็น โสตายตนะ

ฆานปสาธา เป็น ฆานายตนะ

ชีวนปสาธา เป็น ชีวนายตนะ

กายปสาธา เป็น กายายตนะ

รูปารมณํ เป็น รูปายตนะ

สัททารมณํ เป็น สัททายตนะ

คันธารมณํ เป็น คันธายตนะ

รสารมณํ เป็น รสอายตนะ

(ปถวี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณํ เป็น โผฏฐัพพายตนะ

อวิตกกถา อภิหารา ๕๕ เป็น มนายตนะ

เจตสิก ๓๖ และวิจาร์เจตสิก ๑๑

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น รัสมายตนะ

ธาตุ ๑๗ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐

เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

อวิตกกถาวิจารณ์จิตที่เหลือ ๔๕

เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๖ และวิจารณ์เจตสิก ๑๑

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน

เป็น ธรรมธาตุ

สัจจะ ๓ คือ.....

โลกียอวิตกกถาวิจารณ์จิต ๓๑ เจตสิก ๓๓

และโลกียวิจารณ์เจตสิก ๓ รูป ๒๘

เป็น ทุกขสัจ

นิพพาน

เป็น นิโรธสัจ

องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาสังกัปปะ)

ที่ใน มัคคอวิตกกถาวิจารณ์จิต ๑๒

เป็น มัคคสัจ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๕

และวิจารณ์เจตสิก ๘ ที่ในโลกุตตรกุตติยฉานจิต ๘

เป็น สัจจวิมุต

(30) จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมจำแนกโดยเฉพาะธาตุ สัจจะ
โดยละเอียด ในบทต่อไปนี้ (1/52, 2/62, 2/65)

ก. วิปากา ฐมา ข. อนุปาทินอนุปาทานิยา ฐมา

ตอบ (ดูเฉลย จำแนกเฉพาะธาตุ สัจจะ ตามข้อ ๓๐)

๓๐. จงแสดงบาลี คำแปล พร้อมทั้งองค์ธรรม และจำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ
สัจจะ โดยละเอียด ในบทต่อไปนี้ (1/45)

ก. ปฐมบทของ วิปากติก

ข. ตติยบทของ อูปาทินติก

ตอบ แสดงบาลี คำแปล พร้อมทั้งองค์ธรรมและจำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
โดยละเอียด ในบทต่อไปนี้ มีดังนี้

ก. วิปากา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นผลของกุศลและอกุศล ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๘ สัจจะ ๑

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๘ นั้น

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น์

สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น์

เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารชั้น์

วิปากจิต ๓๖ เป็น วิญญาณชั้น์

อายตนะ ๒ คือ.....วิปากจิต ๓๖ เป็น มนายตนะ

เจตสิก ๓๘ เป็น รัหมายตนะ

ธาตุ ๘ คือ.....ในวิปากจิต ๓๖ นั้น

จักขุวิญญาณจิต ๒ เป็น จักขุวิญญาณธาตุ

โสตวิญญาณจิต ๒ เป็น โสตวิญญาณธาตุ

ฆานวิญญาณจิต ๒ เป็น ฆานวิญญาณธาตุ

ชีวหาวิญญาณจิต ๒ เป็น ชิวหาวิญญาณธาตุ

กายวิญญาณจิต ๒ เป็น กายวิญญาณธาตุ

สัมปฏิจฉนจิต ๒ เป็น มโนธาตุ

วิปากจิตที่เหลือ ๒๔ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....โลกียวิปากจิต ๓๒

เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรตี ๓) เป็น ทุกขสัจจ์

ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

(ข) ออนุปาทินออนุปาทานิยา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันตันทหาและทัญญูเข้าไปติด โดยอาการกระทำ

ให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผล

และไม่เป็นประโยชน์ คือไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะแล้ว

ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๖ นั้น

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น์

สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น์

เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารชั้น์

โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณชั้น์

นิพพาน เป็น ชั้น์วิมุต

อายตนะ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘ เป็น มนายตนะ

เจตสิก ๓๖ นิพพาน เป็น รัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณชาติ

เจตสิก ๓๖ นิพพาน เป็น รัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือ.....

นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมคคจิต ๔ เป็น มคคสัจจ์

มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

๓๑. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
ในบทบาลีดังต่อไปนี้ พหิทฺธา ฐมฺมา
(1/58, 1/60).....(1/66 เฉพาะธาตุ สัจจะ)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ ดังนี้
พหิทฺธา ฐมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นภายนอกสันดานแห่งตน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ที่เป็นภายนอกสันดานแห่งตน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ชั้น์ ๕ คือ.....รูป ๒๘	เป็น	รูปชั้น์
ในเจตสิก ๕๒ นั้น.....		
เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็น	สังขารชั้น์
จิต ๘๘	เป็น	วิญญาณชั้น์
นิพพาน	เป็น	ชั้น์วิมุต

อายตนะ ๑๒ คือ.....		
ในรูป ๒๘ นั้น.....โอฬาริกรูป ๑๒	เป็น	โอฬาริกายตนะ ๑๐
จิต ๘๘	เป็น	มโนายตนะ
เจตสิก ๕๒ สขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมายตนะ

ธาตุ ๑๘ คือ.....		
ในรูป ๒๘ นั้น.....โอฬาริกรูป ๑๒	เป็น	โอฬาริกธาตุ ๑๐
ในจิต ๘๘ นั้น.....ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐	เป็น	ปัญจวิญญาณธาตุ ๕
สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑	เป็น	มโนธาตุ
จิตที่เหลือ ๗๖	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๕๒ สขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๔ คือ.....		
โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘	เป็น	ทุกข์สัจ
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจ
นิพพาน	เป็น	นิโรธสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมคคจิต ๔	เป็น	มคคสัจ
มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๗	เป็น	สัจจวิมุต

๓๒. จงแสดงองค์ธรรม พร้อมกับการจำแนกชั้น์ आयतนะ ชาติ สัจจะ โดยละเอียด
ในสภาวะธรรมดังต่อไปนี้ (2/56)

- ก. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่พึงประหาณโดยอริยมรรคเบื้องต้น ๓ มีอยู่
ข. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีอารมณ์เป็นพหิตถธรรมอย่างเดียว หรือ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กระทำพหิตถธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

ตอบ แสดงองค์ธรรม พร้อมกับการจำแนกชั้น์ आयतนะ ชาติ สัจจะ โดยละเอียด
ในสภาวะธรรมดังต่อไปนี้ มีดังนี้ คือ

ก. องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิตวิปปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็นอย่างหยาบ
อันสกทาคามิมรรค พึงจะได้โดยสามารถทำให้เบาบางลง
ทิฏฐิตวิปปยุตตจิต ๔ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกามราคะ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕
อันอนาคามิมรรค พึงจะได้เด็ดขาด
ทิฏฐิตวิปปยุตตจิต ๔ ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปราคะ อรูปราคะ อุทัจจสัมปยุตตจิต ๑
เจตสิก ๒๑ อันอรหัตตมรรค พึงจะได้เด็ดขาด
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๒๕ นั้น.....

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น์
เจตสิกที่เหลือ ๒๓	เป็น	สังขารชั้น์
อกุศลจิต ๗	เป็น	วิญญูณชั้น์

อายตนะ ๒ คือ

อกุศลจิต ๗	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๒๕	เป็น	ธัมมายตนะ

ชาติ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๗	เป็น	มโนวิญญูณชาติ
เจตสิก ๒๕	เป็น	ธัมมชาติ

สัจจะ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๗ เจตสิก ๒๔ (เว้นโลภะ)	เป็น	ทุกขสัจ
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจ

ข. องค์ธรรมได้แก่ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อากาสนัญญาตนฌานจิต ๓
 โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘ ที่กระทำพหิททธรรมให้เป็นอารมณ์ โดยแน่นอน
 และกามจิต ๕๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๕๒ ขณะที่กระทำพหิททธรรมให้เป็นอารมณ์
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะแล้ว
 ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ชาติ ๘ สัจจะ ๓

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๕๒ นั้น

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น์
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็น	สังขารชั้น์
พหิททารัมมณจิต ๘๒	เป็น	วิญญาณชั้น์

อายตนะ ๒ คือ.....

พหิททารัมมณจิต ๘๒	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๕๒	เป็น	ธัมมายตนะ

ชาติ ๘ คือ.....ในพหิททารัมมณจิต ๘๒ นั้น

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐	เป็น	ปัญจวิญญาณชาติ ๕
สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑	เป็น	มโนชาติ
พหิททารัมมณจิตที่เหลือ ๖๙	เป็น	มโนวิญญาณชาติ
เจตสิก ๕๒	เป็น	ธัมมชาติ

สัจจะ ๓ คือ.....

โลกียพหิททารัมมณจิต ๗๒ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ)	เป็น	ทุกขสัจ
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗	เป็น	สัจจวิมุต

๓๓. จงจำแนกองค์ธรรมของบทต่อไปนี้ โดยธาตุและสังขะ โดยละเอียด

ก. อพฺยากตา ฐมฺมา (1/56, 1/57)

ข. ปณฺีตา ฐมฺมา (1/56)

ตอบ ก. อพฺยากตา ฐมฺมา

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สังขะ ๒

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

จักขุปสาท เป็น จักขุธาตุ

โสตปสาท เป็น โสตธาตุ

ฆานปสาท เป็น ฆานธาตุ

ชีวหาปสาท เป็น ชิวหาธาตุ

กายปสาท เป็น กายธาตุ

รูปารมณฺ์ เป็น รูปธาตุ

สัททารมณฺ์ เป็น สัทธาธาตุ

คันธารมณฺ์ เป็น คันธธาตุ

รสารมณฺ์ เป็น รสธาตุ

(ปถวี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณฺ์ เป็น โผฏฐัพพธาตุ

ในวิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ นั้น..... (ในเจตสิก ไม่มีบรรทัดนี้)

จักขุวิญญาณจิต ๒ เป็น จักขุวิญญาณธาตุ

โสตวิญญาณจิต ๒ เป็น โสตวิญญาณธาตุ

ฆานวิญญาณจิต ๒ เป็น ฆานวิญญาณธาตุ

ชีวหาวิญญาณจิต ๒ เป็น ชิวหาวิญญาณธาตุ

กายวิญญาณจิต ๒ เป็น กายวิญญาณธาตุ

สัมปฏิจจณจิต ๒ ปัญจทวาราริชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

วิปากจิตที่เหลือ ๒๔ และกริยาจิตที่เหลือ ๑๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น ธรรมธาตุ

สังขะ ๒ คือ.....

โลกียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐

เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรติ ๓) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสังข

นิพพาน เป็น นิโรธสังข

ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สังขวิมุต

(ข) ปณิตา ธมฺมา

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขละแล้ว ได้ธาตุ ๒ สังขละ ๒

ธาตุ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘

เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๖ นิพพาน

เป็น รัम्मธาตุ

สังขละ ๒ คือ.....

นิพพาน

เป็น นิโรธสังข

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมคคจิต ๔

เป็น มคคสังข

มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗

เป็น สังขจิมุต

๓๔. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมจำแนกชั้น์ อายตนะ ธาตุ
สังขละและสังขจิมุต ของธรรมต่อไปนี้

ก. กุสลา ธมฺมา (2/46)

ข. สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสฺสิกา ธมฺมา (2/50, 2/51 ธาตุและสังขละ)

ตอบ ก. กุสลา ธมฺมา

ธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสฺสํสํต นิชฺชิว สภาวา)

ซึ่งมีลักษณะไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุข มีอยู่ (สํวิขฺชนฺติ)

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ อายตนะ ธาตุ สังขละแล้ว

ได้ชั้น์ ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สังขละ ๒

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๘ นั้น.....

เวทนาเจตสิก

เป็น เวทนาชั้น์

สัญญาเจตสิก

เป็น สัญญาชั้น์

เจตสิกที่เหลือ ๓๖

เป็น สังขารชั้น์

กุศลจิต ๒๑

เป็น วิญญาณชั้น์

อายตนะ ๒ คือ.....

กุศลจิต ๒๑

เป็น มนายนตนะ

เจตสิก ๓๘

เป็น รัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

กุศลจิต ๒๑

เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘

เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

โลกียกุศลจิต ๑๗ เจตสิก ๓๘ เป็น ทุกขสัจจ์
 องค์มรรค ๘ ที่ในปฐมฌานมรรค หรือ
 องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาสังกัปปะ) ที่ในทุติยฌานมรรคขึ้นไป เป็น มัคคสัจจ์
 มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สัจจวิมุต

(ข) สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลีสิกา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน
 และเป็นที่ยึดอาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลสได้ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
 ได้ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น ๔ คือ.....ในเจตสิก ๒๗ นั้น

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๒๕	เป็น	สังขารชั้น
อกุศลจิต ๑๒	เป็น	วิญญูณชั้น

อายตนะ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๒๗	เป็น	ธัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มโนวิญญูณธาตุ
เจตสิก ๒๗	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ)	เป็น	ทุกขสัจจ์
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจจ์

๓๕. จงแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยธาตุและสัจจะ ในบทบาลีดังต่อไปนี้
อนิทสูสน - อปฺปฏิมา ฐมา (1/57)

ตอบ แสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยธาตุและสัจจะ ในบทบาลีต่อไปนี้ มีดังนี้
อนิทสูสนอปฺปฏิมา ฐมา

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๘ สัจจะ ๔

ธาตุ ๘ คือ.....ในจิต ๘๘ นั้น.....

ทวิปัญญวิญญาณจิต ๑๐

เป็น ปัญญวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

เป็น มโนธาตุ

จิตที่เหลือ ๗๖

เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน

เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๔ คือ.....

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) สุขุมรูป ๑๖

เป็น ทุกขสัจจ์

โลภเจตสิก

เป็น สมุทัยสัจจ์

นิพพาน

เป็น นิโรธสัจจ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมรรคจิต ๔

เป็น มัคคสัจจ์

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗

เป็น สัจจวิมุต

๓๖. จงจำแนกองค์ธรรมของบาลีต่อไปนี้ โดยธาตุและสัจจะ

ก. เนวเสกขานาเสกขา ธมฺมา (2/58)

ข. อุปฺปาติโน ธมฺมา (2/58, 2/61, 1/62)

ตอบ จำแนกองค์ธรรมของบาลีต่อไปนี้ มีดังนี้

ก. เนวเสกขานาเสกขา ธมฺมา

องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๓

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอฬาริกรูป ๑๒

เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในโลเกียจิต ๘๑ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐

เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑

เป็น มโนธาตุ

โลเกียจิตที่เหลือ ๖๘

เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน

เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๓ คือ.....

โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘

เป็น ทุกขสัจจ์

โลภเจตสิก

เป็น สมุทัยสัจจ์

นิพพาน

เป็น นิโรธสัจจ์

(ข) อุปฺปาติโน ธมฺมา

องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๒๐ ที่จะเกิด

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๗ สัจจะ ๑

ธาตุ ๑๗ คือ.....ในกัมมชรูป ๒๐ นั้น.....

โอฬาริกรูป ๑๑ (เว้นสัททการมณ)

เป็น โอฬาริกธาตุ ๙

วิปากจิต ๓๖

เป็น วิญญาณธาตุ ๗

เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๙ หรือ ๑๑

เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

โลเกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรตี ๓)

กัมมชรูป ๒๐

เป็น ทุกขสัจจ์

ผลจิตตูปบาท ๓๗

เป็น สัจจวิมุต

๓๗. จงจำแนกองค์ธรรมเหล่านี้ โดยธาตุและสังขะ

ก. จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน (2/57, 1/59, 1/65)

ข. วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ (2/57, 1/59, 1/65)

ตอบ ก. จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สังขะ ๔

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในจิต ๘๘ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น รัम्मธาตุ

สังขะ ๔ คือ.....

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสังข

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสังข

นิพพาน เป็น นิโรธสังข

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมคคจิต ๔ เป็น มคคสังข

มคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สังขจิมุต

(ข) วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สังขะ ๑

ธาตุ ๑๘ คือ.....

ในรูป ๒๘ นั้น.....โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในวิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

วิปากจิตที่เหลือ ๒๔ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘ สขุมรูป ๑๖ เป็น รัम्मธาตุ

สังขะ ๑ คือ.....โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐

เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรตี ๓) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสังข

ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สังขจิมุต

๓๘. จงจำแนกปรมัตถธรรมเหล่านี้ โดยธาตุ สัจจะ (และสัจจวิมุต)

ก. จิต ๘๘

ข. เจตสิก ๕๒

ค. รูป ๒๘ นิพพาน (1/54, 1/58, 2/60, 2/62)

ตอบ จำแนกปรมัตถธรรมเหล่านี้ โดยธาตุ สัจจะ (และสัจจวิมุต)

ก. จิต ๘๘ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๗ สัจจะ ๑

ธาตุ ๗ คือ.....ในจิต ๘๘ นั้น

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....โลกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจจ์

โลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

ข. เจตสิก ๕๒ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑ สัจจะ ๓

ธาตุ ๑ คือ.....เจตสิก ๕๒ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๓ คือ

เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) ที่ในโลกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจจ์

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมัคคจิต ๔

และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ค. รูป ๒๘ นิพพาน เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๑ สัจจะ ๒

ธาตุ ๑๑ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์

นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

๓๙. ให้แสดงการจำแนกธรรมเหล่านี้ โดยธาตุและสัจจะ

- ก. สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา) (1/51, 1/52, 1/66)
 ข. มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖ (2/44, 1/51, 1/52)
 ค. มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖ นิพพาน (2/45)

ตอบ แสดงการจำแนกธรรมเหล่านี้ โดยธาตุและสัจจะดังนี้

ก. สุขสหคตจิต ๖๓ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา) ได้ธาตุ ๓ สัจจะ ๓

ธาตุ ๓ คือ.....ในสุขสหคตจิต ๖๓ นั้น.....

- สุขสหคตกายวิญญานจิต ๑ เป็น กายวิญญานธาตุ
 สุขสหคตจิตที่เหลือ ๖๒ เป็น มโนวิญญานธาตุ
 เจตสิก ๔๖ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๓ คือ.....

- โลกียสุขสหคตจิต ๓๑ เจตสิก ๔๕ (เว้นโลมะ) เป็น ทุกขสัจ
 โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจ
 องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคสุขสหคตจิต ๑๖ เป็น มัคคสัจ
 มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๖ เป็น สัจจวิมุต

ข. มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖ ได้ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ธาตุ ๒ คือ.....

- มัคคจิต ๔ เป็น มโนวิญญานธาตุ
 เจตสิก ๓๖ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

- องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจ
 มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ เป็น สัจจวิมุต

ค. มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ธาตุ ๒ คือ.....

- มัคคจิต ๔ เป็น มโนวิญญานธาตุ
 เจตสิก ๓๖ นิพพาน เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

- นิพพาน เป็น นิโรธสัจ
 องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจ
 มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ เป็น สัจจวิมุต

๔๐. จงจำแนกองค์ธรรมต่อไปนี้ โดยธาตุและสังขะ (1/47)

ก. อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒

จิตตชรูป ๑๗ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ ที่จะเกิด

ข. วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๒๐ ที่จะเกิด

ตอบ จำแนกองค์ธรรมเหล่านี้ โดยธาตุและสังขะ ดังนี้

ก. อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒

จิตตชรูป ๑๗ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ ที่จะเกิด

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขะแล้ว ได้ธาตุ ๘ สังขะ ๓

ธาตุ ๘ คือ.....ในติชรูป นั้น.....

รูปารมณฺ์ เป็น รูปธาตุ สัททารมณฺ์ เป็น สัทธาธาตุ

คันธารมณฺ์ เป็น คันธธาตุ รสธารมณฺ์ เป็น รสธาตุ

(ปลวฺี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณฺ์ เป็น โผฏฐัพพธาตุ

ในกิริยาจิต ๒๐ นั้น.....

ปัญจทวารวชฺชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ กิริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญานธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๐ หรือ ๑๒ เป็น รัम्मธาตุ

สังขะ ๓ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ กิริยาจิต ๒๐

เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) และติชรูป เป็น ทุกขสังขจฺ์

โลกเจตสิก เป็น สมุทฺยสังขจฺ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมคฺคจิต ๔ เป็น มคฺคสังขจฺ์

มคฺคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สังขจวิมุต

ข. วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘ กัมมชรูป ๒๐ ที่จะเกิด

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขะแล้ว ได้ธาตุ ๑๗ สังขะ ๑

ธาตุ ๑๗ คือ.....ในกัมมชรูป ๒๐ นั้น.....

โอพาริกรูป ๑๑ (เว้นสัททารมณฺ์) เป็น โอพาริกธาตุ ๙

ในวิปากจิต ๓๖ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญานธาตุ ๕

สัมปฏฺิจฉนจิต ๒ เป็น มโนธาตุ

วิปากจิตที่เหลือ ๒๔ เป็น มโนวิญญานธาตุ

เจตสิก ๓๘ กัมมชสุขุมรูป ๙ หรือ ๑๑ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

โลกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรตี ๓)

กัมมขรูป ๒๐ เป็น ทุกขสัจจ์

ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

๔๑. จงจำแนกองค์ธรรมต่อไปนี้ โดยธาตุและสัจจะ (2/44)

ก. กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ข. โลเกียกุศลจิต ๑๗ โลเกียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘

ตอบ ก. กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในกามจิต ๕๔ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

กามจิตที่เหลือ ๔๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

ข. โลเกียกุศลจิต ๑๗ โลเกียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๘ สัจจะ ๑

ธาตุ ๘ คือ.....ในโลเกียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

โลเกียกุศลจิต ๑๗ โลเกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐

กริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

โลเกียกุศลจิต ๑๗ โลเกียวิปากจิต ๓๒

กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ เป็น ทุกขสัจจ์

๔๒. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยธาตุ และสัจจะ โดยละเอียด
ในบทต่อไปนี้ อุปาทินนุปาทานิยา ธมฺมา (2/50, 2/51, 2/64, 2/66)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยธาตุและสัจจะ ในบทต่อไปนี้
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันต้นหนาและทึบ) เข้าไปติด โดยอาการกระทำ
ให้เป็นอารมณ์นั้น) ยึดไว้โดยความเป็นผล และเป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลเกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๗ สัจจะ ๑

ธาตุ ๑๗ คือ.....ในกัมมชรูป ๒๐ นั้น.....

จักขุปสาท	เป็น	จักขุธาตุ	โสตปสาท	เป็น	โสตธาตุ
ฆานปสาท	เป็น	ฆานธาตุ	ชีวหาปสาท	เป็น	ชีวหาธาตุ
กายปสาท	เป็น	กายธาตุ	รูปารมณ	เป็น	รูปธาตุ
คันธารมณ	เป็น	คันธธาตุ	รสารมณ	เป็น	รสธาตุ
(ปถวี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณ เป็น โผฏฐัพพธาตุ					

ในโลเกียวิปากจิต ๓๒ นั้น.....

จักขุวิญญาณจิต ๒	เป็น	จักขุวิญญาณธาตุ
โสตวิญญาณจิต ๒	เป็น	โสตวิญญาณธาตุ
ฆานวิญญาณจิต ๒	เป็น	ฆานวิญญาณธาตุ
ชีวหาวิญญาณจิต ๒	เป็น	ชีวหาวิญญาณธาตุ
กายวิญญาณจิต ๒	เป็น	กายวิญญาณธาตุ
สัมปฏิจฉนจิต ๒	เป็น	มโนธาตุ
โลเกียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๕	สุขุมรูป ๙ หรือ ๑๑	ได้แก่
อาโป	อิตถิภาวะ	ปริสภาวะ
หทยะ	ชีวิตะ	อาหาระ
ปริจเฉทะ	อุปจายะ	สันตติ
<u>หรือและ</u>	ขรตา	อนิจจตา เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

โลเกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐ เป็น ทุกขสัจจ์

๔๓. จงจำแนกองค์ธรรมเหล่านี้ โดยธาตุ สัจจะและสัจจวิมุต

ก. อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๕๒ (2/48, 1/51, 1/53)

ข. จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน (1/46, 2/48, 1/53)

ตอบ จำแนกองค์ธรรมเหล่านี้ โดยธาตุ สัจจะและสัจจวิมุต

ก. อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจะ ๓

ธาตุ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๓ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจจ์

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ เป็น สัจจวิมุต

ข. จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๘ สัจจะ ๔

ธาตุ ๘ คือ.....ในจิต ๘๙ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๔ คือ.....

โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) สุขุมรูป ๑๖ เป็น ทุกขสัจจ์

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

๔๔. จงจำแนกองค์ธรรมเหล่านี้ โดยธาตุ สัจจะและสัจจวิมุต

ก. อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖ (2/48, 2/66)

ข. ผลจิต ๔ เจตสิก ๓๖ (1/46)

ค. วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน (1/52, 2/53, 2/54)

ตอบ จำแนกองค์ธรรมเหล่านี้ โดยธาตุ สัจจะและสัจจวิมุต

ก. อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจวิมุต

ธาตุ ๒ คือ.....อรหัตตผลจิต ๑ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๖ เป็น รัम्मธาตุ

ผลจิตอุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

ข. ผลจิต ๔ เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจวิมุต

ธาตุ ๒ คือ.....ผลจิต ๔ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๖ เป็น รัम्मธาตุ

ผลจิตอุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

ค. วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในวิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจหนิจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

วิปากจิตที่เหลือ ๒๔ กริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....โลกียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐

เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรตี ๓) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์

นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

ผลจิตอุปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

๔๕. จงแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ พร้อมทั้งแสดงการจำแนกองค์ธรรม
ตามที่ระบุไว้ในแต่ละข้อ (2/47)

- ก. อุปาทินนุปาทานิยา ธมฺมา (จำแนกโดยอายตนะ)
ข. อนุปาทินนุปาทานิยา ธมฺมา (จำแนกโดยธาตุ)
ค. สวิตกกถสัจจรา ธมฺมา (จำแนกโดยสัจจะ)

ตอบ ก. องค์ธรรมได้แก่ โลเกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยอายตนะแล้ว ได้อายตนะ ๑๑ คือ
ในกัมมชรูป ๒๐ นั้น.....

จักขุปสาท เป็น จักขายตนะ

โสตปสาท เป็น โสตายตนะ

ฆานปสาท เป็น ฆานายตนะ

ชีวหาปสาท เป็น ชิวหายตนะ

กายปสาท เป็น กายายตนะ

รูปารมณฺ์ เป็น รูปายตนะ

คันธารมณฺ์ เป็น คันธายตนะ

รสารมณฺ์ เป็น รสายตนะ

(ปถวี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณฺ์ เป็น โผฏฐัพพายตนะ

โลเกียวิปากจิต ๓๒ เป็น มนายตนะ

เจตสิก ๓๕ สุกุมรูป ๙ หรือ ๑๑ ได้แก่.....

อาโป อิตถิภาวะ ปุริสภาวะ

หทยะ ชีวิตะ อาหาระ

ปริจเฉทะ อุปัจจยะ สันตติ

หรือและ ขรตา อนิจจตา เป็น รัมมายตนะ

ข. องค์ธรรมได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ โลเกียกุศลจิต ๑๗ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒
จิตตชรูป ๑๗ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุแล้ว ได้ธาตุ ๘ คือ
ในจิตตชรูปนั้น.....

รูปารมณฺ์ เป็น รูปธาตุ

สัททารมณฺ์ เป็น สัทธาธาตุ

คันธารมณฺ์ เป็น คันธธาตุ

รสารมณฺ์ เป็น รสธาตุ

(ปถวี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณฺ์ เป็น โผฏฐัพพธาตุ

ในกริยาจิต ๒๐ นั้น.....

ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ กริยาจิตที่เหลือ ๑๙ เป็น มโนวิญญานธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๐ หรือ ๑๒ ได้แก่.....

อาโป	อาหาระ	
ปริจเฉทะ	กายวิญญูติ	วจีวิญญูติ
ลหุตา	มุกตา	กัมมัญญตา
อุปัจจัยะ	สันตติ	<u>หรือและ</u>
ขรตา	อนิจจตา	เป็น รัम्मธาตุ

ค. องค์ธรรมได้แก่ สวิตักกสวิจารจิต ๕๕ คือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐)

ปฐมมานจิต ๑๑ เจตสิกที่ประกอบ ๕๐ (เว้นวิตก วิจารณ์)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยสัจจะแล้ว ได้สัจจะ ๓ คือ

โลกียสวิตักกสวิจารจิต ๔๗ เจตสิก ๔๙ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสัจ

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจ

องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาสังกัปปะ) ที่ในมัคคสวิตักกสวิจารจิต ๔ เป็น มัคคสัจ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๘ ผลจิตตูปบาท ๓๕ เป็น สัจจวิมุต

๔๖. จงแปลบาลีในบทต่อไปนี้ พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม

แล้วจำแนกตามทีระบุนไว้ในแต่ละข้อ (1/48)

ก. อนุปาทินุอนุปาทานิยา ธมฺมา (จำแนกโดยอายตนะ)

ข. อนิทสฺสนอปปฏิฆา ธมฺมา (จำแนกโดยธาตุและสัจจะ)

ตอบ ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันต้นหนาและทวิญญูเข้าไปติด โดยอาการกระทำ

ให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผล แต่เป็นอารมณ์ของอนุปาทานได้ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒

จิตตชรูป ๑๗ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยอายตนะแล้ว ได้อายตนะ ๗ คือ

ในติชรูปนั้น.....

รูปารมณฺ เป็น รูปายตนะ

สัททารมณฺ เป็น สัททายตนะ

คันธารมณฺ เป็น คันธายตนะ

รสารมณฺ เป็น รสายตนะ

(ปถวี เตโช วาโย) โผฏฐัพพารมณฺ เป็น โผฏฐัพพายตนะ

อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ กริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๐ หรือ ๑๒ ได้แก่.....

อาโป	อาหาระ	
ปริจเฉทะ	กายวิญญูติ	วจีวิญญูติ
ลหุตา	มุกุตา	กัมมัญญตา
อุปัจจยะ	สันตติ	<u>หรือและ</u>
ชรตา	อนิจจตา	เป็น รัมมายตนะ

ข. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๘ สัจจะ ๔
ธาตุ ๘ คือ.....ในจิต ๘๙ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐	เป็น	ปัญจวิญญูณธาตุ ๕
สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑	เป็น	มโนธาตุ
จิตที่เหลือ ๗๖	เป็น	มโนวิญญูณธาตุ
เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็น	รัมมธาตุ

สัจจะ ๔ คือ.....

โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) สุขุมรูป ๑๖	เป็น	ทุกขสัจจ์
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจจ์
นิพพาน	เป็น	นิโรธสัจจ์
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจจ์
มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗	เป็น	สัจจวิมุต

๔๗. จงแปลและแสดงองค์ธรรม

พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุและสัจจะ ในบาลีต่อไปนี้

ก. อสงักิณฺฐสงฺกิลสิกา ฐมฺมา (1/50)

ข. ปณฺีตา ฐมฺมา (1/50)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ ดังนี้

ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน
แต่เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือ เป็นอารมณ์ของกิเลสได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๑

ชั้น ๕ คือ.....รูป ๒๘ เป็น รูปชั้น
 ในเจตสิก ๓๘ นั้น.....
 เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น
 สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น
 เจตสิกที่เหลือ ๓๖ เป็น สังขารชั้น
 โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ เป็น วิญญาณชั้น

อายตนะ ๑๒ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอปาริกรุป ๑๒ เป็น โอปาริกายตนะ ๑๐
 โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ เป็น มนายตนะ
 เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ เป็น รัมมายตนะ

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอปาริกรุป ๑๒ เป็น โอปาริกธาตุ ๑๐
 ในโลภียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ นั้น.....
 ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕
 สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ
 โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิตที่เหลือ ๒๐
 กริยาจิตที่เหลือ ๑๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ
 เจตสิก ๓๘ สุขุมรูป ๑๖ เป็น รัมมธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒
 กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจ

ข. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประเสริฐหรือที่ประณีต มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
 ได้ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๖ นั้น.....

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น
 สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น
 เจตสิกที่เหลือ ๓๔ เป็น สังขารชั้น
 โลกุตตรจิต ๘ เป็น วิญญาณชั้น
 นิพพาน เป็น ชันขวิมุต

อายตนะ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๓๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

นิพพาน	เป็น	นิโรธสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗	เป็น	สัจจวิมุต

๔๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบทว่า สมุมตุนิยตา ธมฺมา (หน้า 64)

พร้อมด้วยจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ (2/49, 2/63, 2/65)

ตอบ แปลดังนี้ สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเป็นความดี และให้ผลแน่นอนในลำดับแห่งตน ติดต่อกันไม่มีระหว่างกัน มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

ได้ชั้น ๔ อายตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ชั้น ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๖ นั้น.....

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๓๔	เป็น	สังขารชั้น
มัคคจิต ๔	เป็น	วิญญาณชั้น

อายตนะ ๒ คือ.....

มัคคจิต ๔	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๓๖	เป็น	ธัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

มัคคจิต ๔	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๖	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙	เป็น	สัจจวิมุต

๔๙. จงแสดงบาลี คำแปล องค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้น อายตนะ
ธาตุ และสัจจะ ในทุติยบทของ สนิทสนฺติก (2/49, 2/63)

ตอบ แสดงบาลี คำแปล องค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้น อายตนะ
ธาตุ และสัจจะ ในทุติยบทของ สนิทสนฺติก ดังนี้
อนิทฺสนฺสปปฏฺฐิมา ฐมา
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเห็นไม่ได้
แต่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการกระทบได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โอปาริกรูป ๑๑ (เวณรูปารมณ)

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้รูปชั้น ๑

โอพาริกายตนะ ๙ (เวณรูปายตนะ)

โอพาริกธาตุ ๙ (เวณรูปธาตุ)

ทุกขสัจ ๑

ข้อ ๔

๕๐. ในเวทนาดิกะนั้น รูป ๒๘ และนิพพาน เป็นติกวิมุตนั้นไม่มีปัญหา
แต่เวทนาเจตสิกทั้งหมดก็เป็นติกวิมุต ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุใด จงอธิบาย

ตอบ อธิบายว่า ในเวทนาดิกะนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า(1/57).....หน้า 21)
สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา.
ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา.
อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา.

คือ ทรงมุ่งหมายเอาธรรมที่ประกอบด้วย สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา เท่านั้น
ไม่ได้ทรงแสดงว่า สุขเวทนา ฐมา. ทุกขเวทนา ฐมา. อทุกฺขมสุขเวทนา ฐมา.

และ สุขเวทนา ก็ประกอบกับ สุขเวทนา ไม่ได้
ทุกขเวทนา ก็ประกอบกับ ทุกขเวทนา ไม่ได้
อุเบกขาเวทนา ก็ประกอบกับ อุเบกขาเวทนา ไม่ได้
ฉะนั้น เวทนาเจตสิก จึงไม่เข้าอยู่ในบททั้ง ๓ แห่งติกะนี้

๕๑. เมื่อจำแนกธรรมใน สงฺกิลิฏฺจติก แล้ว มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง
แสดงความหมายและองค์ธรรมมาพร้อมด้วย (2/53).....หน้า 33)

ตอบ เมื่อจำแนกธรรมใน สงฺกิลิฏฺจติก แล้วมี ๖ ประเภท คือ
สงฺกิลีส ธรรมที่ทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน ได้แก่ กิเลส ๑๐ มีโลภะเป็นต้น
สงฺกิลิฏฺจ ธรรมที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗
สงฺกิลีสิก ธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลส ได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
อสงฺกิลีส ธรรมที่ไม่ทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน
ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๔๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) รูป ๒๘ นิพพาน
อสงฺกิลิฏฺจ ธรรมที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร้าร้อน
ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน
อสงฺกิลีสิก ธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส หรือไม่เป็นที่อาศัยเกิดของความเศร้าหมองเร้าร้อน
ได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๕๒. เพราะเหตุใด อริยมรรคเบื่องบน ๓ จึงชื่อว่าภาวนา ไม่ชื่อว่าทัสสนะ

จงอธิบาย (2/56, 2/59, 1/60, 1/65).....เฉลยหน้า 17)

ตอบ ในการที่อริยมรรคเบื่องบน ๓ ชื่อว่าภาวนานั้น เพราะเหตุว่า

องค์มรรค ๘ ที่อยู่ในอริยมรรคเบื่องบน ๓ นี้ มีการเจริญในการประหาณกิเลสยิ่งกว่า
องค์มรรค ๘ ที่อยู่ในโสดาปัตติมรรค ฉะนั้นจึงชื่อว่า ภาวนา

สำหรับการเห็นอารมณ์นั้น ไม่ได้เห็นอารมณ์ที่เป็นพิเศษไปจากอารมณ์ของโสดาปัตติมรรค
คงเห็นแต่อารมณ์กล่าวคือนิพพาน ที่โสดาปัตติมรรคเห็นมาแล้ว ฉะนั้นจึงไม่ชื่อว่า ทัสสนะ

๕๓. ให้แสดงการประหาณอกุศลธรรม โดยมรรคทั้ง ๔

(2/58, 1/59, 2/61, 1/62, 2/64, 2/66).....หน้า 45)

ตอบ แสดงการประหาณอกุศลธรรม โดยมรรคทั้ง ๔ มีดังนี้ คือ

การประหาณอกุศลธรรมของโสดาปัตติมรรค มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

สมุจเฉทปหาน ละได้เด็ดขาด

ตณฺหปรปหาน ละได้โดยทำให้เบาบางลง

อกุศลธรรมที่โสดาปัตติมรรคประหาณได้เด็ดขาดนั้น

ได้แก่ ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิกที่ประกอบ ๒๒

อกุศลธรรมที่โสดาปัตติมรรคประหาณได้ โดยทำให้เบาบางลง

ได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย (อปายคมนิย)

การประหาณอกุศลธรรมของสกทาคามีมรรคนั้น มีแต่ทำให้เบาบางลง (ตณฺหปรปหาน)

ได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๕ ที่เป็นอย่างหยาบ

การประหาณอกุศลธรรมของอนาคามีมรรค มีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว

อกุศลธรรมนั้น ได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับกามราคะ และโทสมูลจิต ๒

เจตสิกที่ประกอบ ๒๕

การประหาณอกุศลธรรมของอรหัตตมรรค มีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว

อกุศลธรรมนั้น ได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ ซึ่งเกี่ยวกับรูปราคะ อรูปราคะ

และอุทฺทจฺจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิกที่ประกอบ ๒๑

- (54) การประหาณอกุศลธรรมของโสดาปัตติมรรคนั้น มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
แสดงพร้อมด้วยความหมาย (2/62, 1/66)

๕๔. ให้แสดงการประหาณอกุศลธรรมของโสดาปัตติมรรคว่า มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
พร้อมทั้งยกองค์ธรรมที่ถูกประหาณโดยเฉพาะๆ (2/56, 2/59, 1/60).....หน้า 45)

ตอบ การประหาณอกุศลธรรมของโสดาปัตติมรรค มี ๒ อย่าง คือ.....

๑. สมุจเฉทปหาน = ละได้เด็ดขาด

๒. ตนุกรปหาน = ละได้โดยทำให้เบาบางลง

อกุศลธรรมที่โสดาปัตติมรรคประหาณได้เด็ดขาดนั้น ได้แก่ ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔

วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิกที่ประกอบ ๒๒

อกุศลธรรมที่โสดาปัตติมรรคประหาณได้ โดยทำให้เบาบางลง ได้แก่ ทิฏฐิคติ-
วิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย (อปายคณิน)

๕๕. ให้แสดงการประหาณอกุศลธรรมของมรรคเบื้องต้น ๓ ว่ามีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
พร้อมทั้งยกองค์ธรรมที่ถูกประหาณโดยเฉพาะๆ (1/51, 1/52, 2/53).....หน้า 45)

ตอบ การประหาณอกุศลธรรมของอริยมรรคเบื้องต้น ๓ นั้น มี ๒ อย่าง คือ

๑. สมุจเฉทปหาน = ละได้เด็ดขาด

๒. ตนุกรปหาน = ละได้โดยทำให้เบาบางลง

การประหาณอกุศลธรรมของสกทาคามิมรรคนั้น มีแต่ทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน)
ได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็นอย่างหยาบ

การประหาณอกุศลธรรมของอนาคามิมรรคนั้น มีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว
อกุศลธรรมนั้นได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับกามราคะ และโทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕

การประหาณอกุศลธรรมของอรหัตตมรรคนั้น มีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว
อกุศลธรรมนั้นได้แก่ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับรูปราคะ อรูปราคะ
และอุทริจจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๑

๕๖. ก. สภาวธรรมที่ โสดาปัตติมรรคประหาณได้นั้น ได้แก่อะไร

ข. สภาวธรรมที่ อริยมรรคเบื้องต้นประหาณได้นั้น ได้แก่อะไร (2/51).....หน้า 45)

ตอบ ก. ได้แก่ ทิฏฐิคติสัมปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๒

อันโสดาปัตติมรรค ฟังละได้เด็ดขาด

ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่นำไปสู่อบาย

อันโสดาปัตติมรรค ละได้โดยทำให้เบาบางลง

- ข. ได้แก่ ทิวภูจิตวิปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕ ที่เป็นอย่างหยาบ
 อันสทกคามิมรรค ฟังจะได้โดยทำให้เบาบางลง
 ทิวภูจิตวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับกามราคะ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๕
 อันอนาคามิมรรค ฟังจะได้เด็ดขาด
 ทิวภูจิตวิปยุตตจิต ๔ ที่เกี่ยวกับรูปราคะ อรูปราคะ อุทัจจสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๑ อัน
 อรหัตตมรรค ฟังจะได้เด็ดขาด

๕๗. จงแสดงการประหาณกิเลสโดยลำดับแห่งมรรค และสังโยชน์โดยลำดับแห่งกิเลส
 ตามอัฐฐสาสนีอรรถกถา (ไม่ต้องแสดงบาลี) (1/58).....หน้า 47)

ตอบ การประหาณกิเลสโดยลำดับแห่งมรรค

๑. ทิวภูจิ วิจิกจนา	ฟังประหาณโดย โสตาปัตติมัคคจิต ๑
๒. โทสะ	ฟังประหาณโดย อนาคามิมัคคจิต ๑
๓. กิเลสที่เหลือ ๗ มีโลภะเป็นต้น	ฟังประหาณโดย อรหัตตมัคคจิต ๑

การประหาณสังโยชน์โดยลำดับแห่งกิเลส

กามราคสังโยชน์ ปฏิฆสังโยชน์	ฟังประหาณโดย อนาคามิมัคคจิต ๑
มานสังโยชน์	ฟังประหาณโดย อรหัตตมัคคจิต ๑
ทิวภูจิตสังโยชน์ วิจิกจนาสังโยชน์	
สัลลพตปราคาสังโยชน์	ฟังประหาณโดย โสตาปัตติมัคคจิต ๑
ภวราคสังโยชน์	ฟังประหาณโดย อรหัตตมัคคจิต ๑
อิสสาสังโยชน์ มัจฉริยสังโยชน์	ฟังประหาณโดย โสตาปัตติมัคคจิต ๑
อวิชชาสังโยชน์	ฟังประหาณโดย อรหัตตมัคคจิต ๑

๕๘. จงแสดงการประหาณสังโยชน์ โดยลำดับแห่งมรรค (ไม่ต้องแสดงบาลี)

ตอบ แสดงการประหาณสังโยชน์ โดยลำดับแห่งมรรค มีดังนี้ (1/53).....หน้า 47)

ทิวภูจิตสังโยชน์ วิจิกจนาสังโยชน์ สัลลพตปราคาสังโยชน์	
อิสสาสังโยชน์ มัจฉริยสังโยชน์	ฟังประหาณโดย โสตาปัตติมัคคจิต ๑
กามราคสังโยชน์ ปฏิฆสังโยชน์	ฟังประหาณโดย อนาคามิมัคคจิต ๑
มานสังโยชน์ ภวราคสังโยชน์ อวิชชาสังโยชน์	ฟังประหาณโดยอรหัตตมัคคจิต ๑

๕๙. จงแสดงการประหาณของมรรคทั้ง ๔ ในธรรมต่อไปนี้

สัญญาญาณ ๑๐ ที่ว่าโดยสุตตันตนิย (1/50)หน้า 49)

ตอบ การประหาณสัญญาญาณ ๑๐ ที่ว่าโดยสุตตันตนิย โดยมรรคทั้ง ๔ มีดังนี้

ในสัญญาญาณ ๑๐ นั้น สัญญาญาณ ๕ คือ สักกายทิฎฐิ วิจิกิจา สิลัพพตปราคาส และกามราคะ ปฏิฆะ ที่นำไปสู่อบายได้ ฟังประหาณโดยโสตาปัตติมรรค

กามราคะ ปฏิฆะ ที่เป็นอย่างหยาบ ที่นอกจากอภัยคมนิยะนั้น ฟังประหาณโดย สกทาคามิมรรค.....กามราคะ ปฏิฆะ ที่ละเอียด ฟังประหาณโดยอนาคามิมรรค รุปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ฟังประหาณโดยอรหัตตมรรคเท่านั้น

๖๐. มิจฉัตตธรรม หมายความว่าอย่างไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

จงแสดงพร้อมด้วยความหมาย (2/57, 2/59, 1/61, 2/63).....หน้า 50)

ตอบ มิจฉัตตธรรม หมายความว่า ธรรมที่มีสภาพเป็นความชั่ว มี ๑๐ อย่าง คือ

มิจฉาทิฎฐิ	ความเห็นผิด
มิจฉาสังกัปปะ	ความดำริผิด
มิจฉาวาจา	การกล่าววาจาผิด
มิจฉากัมมันตะ	การประกอบการทำงานผิด
มิจฉาอาชีวะ	การประกอบอาชีพผิด
มิจฉาวายามะ	ความเพียรผิด
มิจฉาสติ	ความระลึกผิด
มิจฉาสมาธิ	การตั้งใจมั่นผิด
มิจฉาวิมุตติ	มีความเห็นผิดอยู่ว่า ความเป็นไปของอสังขญัตตพรหม และ เนวสัญญานาสัญญายตนพรหมนี้ พ้นจากสังขารธรรม
มิจฉาญาณะ	ความรู้ ที่เป็นไปโดยไม่ถูกต้อง

๖๑. จงแสดงการประหาณมิจฉัตตธรรม โดยมรรคทั้ง ๔ (ไม่ต้องแสดงบาลี)

ตอบ แสดงการประหาณมิจฉัตตธรรม โดยมรรคทั้ง ๔ (2/47, 2/49, 2/63).....หน้า 50)

ในมิจฉัตตธรรมเหล่านั้น.....มิจฉัตตธรรม ๔ คือ มิจฉาทิฎฐิ มุสาวาท มิจฉากัมมันตะ มิจฉาอาชีวะ ฟังประหาณโดยโสตาปัตติมรรค

มิจฉัตตธรรม ๓ คือ มิจฉาสังกัปปะ ปิสุณวาจา ผรุสวาจา ฟังประหาณโดย อนาคามิมรรค.....การกล่าววาจาในปิสุณวาจาและผรุสวาจา เหล่านี้ให้ฟังเข้าใจว่า ต้องมีเจตนา จะกล่าวคำส่อเสียดและกล่าวคำหยาบเท่านั้น

มิจฉัตตธรรม ๖ คือ สัมผัสปปลาปะ มิจฉาวายามะ มิจฉาสติ มิจฉาสมาธิ มิจฉาวิมุตติ มิจฉาญาณะ เหล่านี้ ฟังประหาณโดยอรหัตตมรรค

๖๒. จงแสดงการประหาณ (อกุศลธรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัย) โลกธรรม ๘
และมัจฉริยะ ๕ โดยมรรคทั้ง ๔ (ไม่ต้องแสดงบาลี) (1/57, 1/65, 2/65).....หน้า 51)

ตอบ แสดงการประหาณอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยโลกธรรม ๘ โดยมรรคทั้ง ๔ ดังนี้
ปฏิมะ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ เหล่านี้

พึงประหาณโดยอนาคามีมรรค

ตัณหา โลภะ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการได้ลาภ ได้ยศ สรรเสริญ สุข เหล่านี้

พึงประหาณโดยอรัทธมรรค

อาจารย์บางท่านกล่าวว่า ตัณหา โลภะ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการได้ยศ ได้สรรเสริญ
ทั้ง ๒ เท่านั้น พึงประหาณโดยอรัทธมรรค สำหรับตัณหา โลภะ ที่เกิดขึ้นโดยอาศัย
การได้ลาภ และการได้ความสุขนั้น พึงประหาณโดยอนาคามีมรรค ก็ได้

แสดงการประหาณมัจฉริยะ ๕ โดยมรรคทั้ง ๔ ดังนี้.....มัจฉริยะ ๕ อย่าง คือ

๑. อาวาสมัจฉริยะ การหวงแหนวัดวาอาราม ที่อยู่ที่อาศัย
 ๒. กุลมัจฉริยะ การหวงแหนญาติมิตร ศิษยานุศิษย์ ทายกทายิกา
 ๓. ลาภมัจฉริยะ การหวงแหนในลาภสักการะ
 ๔. วรรณมัจฉริยะ การหวงแหนความสวยงาม เกียรติยศ ชื่อเสียง
 ๕. ธรรมมัจฉริยะ การหวงแหนในวิชาความรู้ของตน
- มัจฉริยะทั้ง ๕ เหล่านี้ พึงประหาณโดยโสดาปัตติมรรค

๖๓. จงแสดงการประหาณอคติ ๔ โดยมรรคทั้ง ๔ (2/45).....หน้า 52)

ตอบ อคติ ๔ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภัยาคติ เหล่านี้

พึงประหาณโดยมรรคทั้ง ๔ ดังต่อไปนี้

อคติทั้ง ๔ พึงประหารโดยโสดาปัตติมรรคนั้นเอง

(พึงสังเกตว่า อคติ เหล่านี้ ไม่ได้มุ่งหมายเอาองค์ธรรมที่เป็นโลภะ โทสะ โมหะ โดยตรง
คงมุ่งหมายแต่เพียงได้ปฏิบัติกาย วาจา ฝึกจากศีลธรรม โดยอาศัยโลภะ โทสะ โมหะ เป็นมูล
เท่านั้น แต่การปฏิบัติฝึกเหล่านี้ นำไปสู่อบายได้ ฉะนั้น พึงประหาณโดยโสดาปัตติมรรค)

๖๔. จงแสดงการประหาณอกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยมรรคทั้ง ๔ (ไม่ต้องแสดงบาลี)

ตอบ แสดงการประหาณอกุศลกรรมบถ ๑๐ โดยมรรคทั้ง ๔ ดังนี้ (2/45, 2/57, 2/65)

ในอกุศลกรรมบถ ๑๐ เหล่านี้ (.....หน้า 53)

อกุศลกรรมบถ ๕ คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิฉาจาร มุสาวาท มิฉาภิภูจิ
พึงประหาณโดยโสดาปัตติมรรค

อกุศลกรรมบถ ๓ คือ ปิสุณวาจา ผรุสวาจา พยาบาท พึงประหาณโดยอนาคามีมรรค

อกุศลกรรมบถ ๒ คือ สัมผัสปลापะและอภิขมา พึงประหาณโดยอรัทธมรรค

ข้อ ๕

๖๕. มิจฉัตตนิยตธรรมนี้ เมื่อว่าโดยสามัญแล้ว มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง
และอธิบายในนิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม ๓ (2/62, 1/66)
และ ปัญจानันตริยกรรม ๕ (2/56, 2/57, 2/60, 2/64).....หน้า 66)

ตอบ มิจฉัตตนิยตธรรมนี้ เมื่อว่าโดยสามัญแล้ว มี ๒ อย่าง คือ

๑. นิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม ๒. ปัญจानันตริยกรรม

และอธิบายในนิยตมิจฉาทิฏฐิกรรมทั้ง ๓ คือ

๑. นัตถิกิฏฐิ มีความเห็นว่า สัตว์ทั้งหลายที่จะได้รับความดี ความชั่ว ความสุข ความทุกข์ เป็นต้นในภพข้างหน้า ไม่ได้เป็นผลเนื่องไปจากการกระทำอันเป็นบุญเป็นบาป ในปัจจุบันภพนี้

๒. อเหตุกิฏฐิ มีความเห็นว่า ความดีความชั่ว ความสุขความทุกข์ เป็นต้น อันสัตว์ทั้งหลายได้รับอยู่ในปัจจุบันภพนี้ ไม่ได้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำอันเป็นบุญเป็นบาป ในภพก่อน

๓. อกิริยิฏฐิ มีความเห็นว่า การกระทำของสัตว์ทั้งหลาย แม้การกระทำดีก็ไม่ชื่อว่า เป็นบุญ แม้การกระทำชั่วก็ไม่ชื่อว่า เป็นบาป การกระทำเหล่านี้ย่อมเป็นไปตามธรรมดา

ปัญจानันตริยกรรม แบ่งเป็น ๕ คือ

๑. มาตุฆาต	ฆ่ามารดา
๒. ปิตุฆาต	ฆ่าบิดา
๓. อรหันตฆาต	ฆ่าพระอรหันต์
๔. โลหิตุปบาท	ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงห้อพระโลหิต
๕. สังฆเภท	ยุให้พระสงฆ์แตกหมู่แตกคณะกัน

๖๖. มิฉฉัตตนิยตธรรม ว่าโดยประเภทใหญ่ (สามัญ) มีเท่าไร อะไรบ้าง
และในแต่ละประเภทใหญ่นั้น แบ่งเป็นประเภทย่อยได้ประเภทละเท่าไร
อะไรบ้าง ให้แสดงพร้อมทั้งความหมายด้วย (2/44).....หน้า 66)

ตอบ เมื่อว่าโดยประเภทใหญ่ (สามัญ) แล้ว มี ๒ อย่าง คือ

๑. นียตมิจฉาทิฏฐิกรรม ๒. ปัญจันนตริยกรรม

เมื่อว่าโดยประเภทย่อย มี ๘ อย่าง คือ

นียตมิจฉาทิฏฐิกรรม แบ่งเป็น ๓ คือ

๑. นัตถิกิฏฐิ มีความเห็นว่า.....

๒. อเหตุกิฏฐิ มีความเห็นว่า.....

๓. อกริยิฏฐิ มีความเห็นว่า.....

ปัญจันนตริยกรรม แบ่งเป็น ๕ คือ.....(ตอบตามข้อ ๖๕)

๖๗. จงแสดงการให้ผลตามลำดับของนียตมิจฉาทิฏฐิกรรม และปัญจันนตริยกรรม
หรือถ้าทำกรรมทั้ง ๒ อย่าง กรรมชนิดไหนให้ผลก่อน (2/59).....หน้า 66)

ตอบ การให้ผลตามลำดับของนียตมิจฉาทิฏฐิกรรม และปัญจันนตริยกรรม มีดังนี้ คือ
การให้ผลของนียตมิจฉาทิฏฐิกรรมทั้ง ๓ อย่างนี้ ผู้ใดผู้หนึ่งจะก้าวล่วงอย่างใดอย่างหนึ่ง
หรือทั้ง ๓ อย่างก็ดี การให้ผลของกรรมเหล่านั้นย่อมเสมอกัน ไม่จำกัดว่ากรรมอย่างใด-
อย่างหนึ่ง จะให้ผลก่อนกันแต่ประการใด

สำหรับปัญจันนตริกรรมนั้น.....สังฆเภทกรรมเป็นกรรมที่ให้ผลก่อน

ถ้าไม่มีสังฆเภทกรรม เหลือแต่กรรมทั้ง ๔ โลหิตุปบาทกรรมจะให้ผลก่อน

ถ้าไม่มีโลหิตุปบาทกรรม เหลือแต่กรรมทั้ง ๓ อรหันตฆาตกรรมจะให้ผลก่อน

ถ้าไม่มีกรรมดังกล่าวแล้วทั้ง ๓ มีแต่มาตุฆาตกรรมและปิตุฆาตกรรมแล้ว

การให้ผลยอมแล้วแต่มารดาหรือบิดา คือ.....

ถ้ามารดาหรือบิดามีศีลธรรม หรือไม่มีศีลธรรมเสมอกัน มาตุฆาตกรรมให้ผลก่อน

ถ้าบิดามีศีลธรรมสูงกว่ามารดา ปิตุฆาตกรรมให้ผลก่อน

ถ้าผู้ที่ก้าวล่วงทั้งนียตมิจฉาทิฏฐิกรรมและปัญจันนตริกรรมทั้ง ๒ อย่างแล้ว

นียตมิจฉาทิฏฐิกรรม เป็นฝ่ายมีโอกาสให้ผลก่อน ในลำดับแห่งจตุติ

๖๘. เพราะเหตุใด การแสดงองค์ธรรมของปฐมบทใน มคฺคารมฺมณตฺก

จึงต้องแยกอริยบุคคลทั้ง ๔ โดยเฉพาะ ๆ (2/55).....หน้า 72)

ตอบ การแสดงองค์ธรรมในปฐมบท ที่จำต้องแยกอริยบุคคลทั้ง ๔ โดยเฉพาะ ๆ นั้น เพราะเหตุว่า พระอริยบุคคลเบื้องต้น ไม่สามารถกระทำอริยมรรคเบื้องต้น ให้เป็นอารมณฺ์ได้ ส่วนพระอริยบุคคลเบื้องต้นนั้น ย่อมสามารถกระทำอริยมรรคเบื้องต้นให้เป็นอารมณฺ์ได้ นั่นเอง

๖๙. จิตที่สามารถกระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์ได้ มีกี่ดวง คืออะไรบ้าง

ให้แสดงจิตของผลเสกขบุคคล ๓ และพระอรหันตบุคคล

พร้อมทั้งอธิบายในการเว้นวิรติ อปฺปมัญญา ในบทนี้ด้วย (2/55).....หน้า 72)

ตอบ จิตที่สามารถกระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์ได้นั้น มี ๑๑ ดวง คือ มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒

ในจำนวนจิต ๑๑ ดวง ที่สามารถกระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์ได้นั้น.....

จิตของผลเสกขบุคคล ๓ ได้แก่ มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ กุศลอภิญญาจิต ๑ เจตสิกที่ประกอบ ๓๓ (เว้นวิรติ อปฺปมัญญา)

จิตของพระอรหันตบุคคลนั้น ได้แก่ มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ กริยาอภิญญาจิต ๑ เจตสิกที่ประกอบ ๓๓ (เว้นอปฺปมัญญา)

ที่กล่าวว่า เว้นวิรติ อปฺปมัญญา นั้น เพราะวิรติมีอารมณฺ์เป็นวิรติพหฺพัตถุ ซึ่งเป็นกามธรรมโดยแน่นอน ส่วนอปฺปมัญญานั้น มีสัตตบัพฺพญุตติเป็นอารมณฺ์แน่นอน เช่นเดียวกัน ฉะนั้น จึงไม่สามารถกระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์ได้ โดยเหตุนี้จึงต้องเว้นเสีย

๗๐. ธรรมที่ไม่กระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์ มีกี่พวก คืออะไรบ้าง

และองค์ธรรมได้แก่อะไร (2/46, 2/58).....หน้า 74)

ตอบ ธรรมที่ไม่กระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์นั้น มี ๒ พวก คือ

โดยแน่นอนพวกหนึ่ง ไม่แน่นอนพวกหนึ่ง

โดยแน่นอนนั้น องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ อเหตุกจิต ๑๗ (เว้นมโนทวาราวชชนจิต ๑)

มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ มหาวิปากจิต ๘ มหากริยาญาณวิปยุตตจิต ๔ รูปาวจรจิต ๑๕ (เว้นอภิญญาจิต ๒) อรูปาวจรจิต ๑๒ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ไม่แน่นอนนั้น องค์ธรรมได้แก่ มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๓๘ ขณะที่ไม่ได้กระทำมรรคให้เป็นอารมณฺ์

๗๑. ให้แสดงผลในการที่พระนิพพานเป็น ดิถวิมุต ใน อุปฺปนฺตติก(หน้า 76)

ตอบ เหตุผลที่พระนิพพานเป็นดิถวิมุตนั้น เพราะ..... (1/59, 1/60, 2/65, 2/66)

พระนิพพานเป็นกาลวิมุต คือ พ้นจากกาลทั้ง ๓

หมายความว่า สภาพของพระนิพพานนี้ กำลังเกิดก็ไม่ใช่ จะเกิดก็ไม่ใช่ เกิดแล้วก็ไม่ใช่ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ สภาพของพระนิพพานนั้น ก็คือความดับแห่งจิต เจตสิก รูป ของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นการดับครั้งสุดท้าย ไม่เกิดอีกต่อไปนั่นเอง นี่แหละชื่อว่า พระนิพพาน

ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า นิพพานํ น วตฺตพฺพํ อุปฺปนฺนติปิ อนุปฺปนฺนติปิ อุปฺปาทีติปิ. สภาพของพระนิพพานนั้นกล่าวไม่ได้ว่า กำลังเกิด จะเกิด หรือเกิดแล้ว

๗๒. จิต เจตสิก รูป ที่เกิดพ้นจากกาลทั้ง ๓ มีหรือไม่ (เฉลยหน้า 34)

ให้วินิจฉัยโดยยกชื่อติกะ ขึ้นมาตัดสิน (1/60, 2/61, 2/62, 2/63, 1/66)

ตอบ จิต เจตสิก รูป ที่เกิดพ้นจากกาลทั้ง ๓ นั้น ไม่มี

ขอยกอดีตติกะขึ้นตัดสิน เพราะในอดีตติกะนี้.....

ในปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก รูป ที่ดับไปแล้ว

ในทุติยบท องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก รูป ที่จะเกิด

ในตติยบท องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก รูป ที่กำลังเกิดอยู่

ฉะนั้น จิต เจตสิก รูป ที่เกิดพ้นจากกาลทั้ง ๓ จึงไม่มี

๗๓. จงจำแนกติกะ ๒๒ โดยสปปเทสติก และนิปปเทสติก (เฉลยหน้า 37)

ตอบ ในติกะ ๒๒ นั้น..... (2/61, 2/62, 2/63, 2/65, 1/66)

เป็น สปปเทสติก มี ๙ คือ

๑. เวทนาติก	๒. สวิตกกติก	๓. ปีตติติก	๔. ปริตฺตารมฺมณติก
๕. มคฺคารมฺมณติก	๖. อุปฺปนฺตติก	๗. อดีตติติก	๘. อดีตารมฺมณติก
๙. อชฺฌตฺตารมฺมณติก			

เป็น นิปปเทสติก มี ๑๓ คือ

๑. กุสลติก	๒. วิปากติก	๓. อุปาทินฺนติก	๔. สงฺกิลิฏฺจติก
๕. ทสฺสนติก	๖. ทสฺสนเหตุติก	๗. อาจยคามิติก	๘. เสกฺขติก
๙. ปริตฺตติก	๑๐. หีนติก	๑๑. มิจฺจนตฺตติก	๑๒. อชฺฌตฺตติก
๑๓. สนิทสฺสนติก			

๗๔. ดิกะที่มีองค์ธรรมเหมือนกันทั้ง ๓ บท มีหรือไม่ว่า (1/50, 2/60, 1/61, 1/65)
ถ้ามี ได้แก่ดิกะใด องค์ธรรมได้แก่อะไร (เฉลยหน้า 37)

ตอบ ดิกะที่มีองค์ธรรมเหมือนกันทั้ง ๓ บทนั้น มี
ได้แก่ อตีตติก องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

(75) ในติกมาติกานั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นอกุศลธรรมฝ่ายเดียว
มีกี่บท คืออะไรบ้าง (2/45, 2/48, 1/51, 1/53, 1/62)

๗๕. บทที่มีองค์ธรรมเป็นอกุศลธรรมนั้น มีอยู่ ๘ บท ในติกมาติกา
อยากทราบว่า ได้แก่บทไหนบ้าง (2/60, 1/61, 1/65).....เฉลยหน้า 37)

ตอบ บทที่มีองค์ธรรมเป็นอกุศลธรรมนั้น มีอยู่ ๘ บท ในติกมาติกา ได้แก่

๑. อุกุสลา ฐมมา.	๒. สงกิลิฏฐสงกิลิสกา ฐมมา.
๓. ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ฐมมา.	๔. ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมมา.
๕. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ฐมมา.	๖. ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมมา.
๗. หีนา ฐมมา.	๘. มิจฺจตุตฺตนิยตา ฐมมา.

๗๖. ในติกมาติกานั้น อารมฺมณติก (ติกที่แสดงเกี่ยวกับอารมณ์) มีเท่าไร คืออะไรบ้าง
และบทที่มีองค์ธรรมเป็น อุเบกขาสหคตจิต เหมือนๆ กัน มีกี่บท คืออะไรบ้าง

ตอบ ในติกมาติกานั้น อารมฺมณติก มี ๔ ดิกะ คือ (2/59, 1/62).....เฉลยหน้า 37)

๑. ปริตฺตารมฺมณติก	๒. มคฺคตารมฺมณติก
๓. อตีตารมฺมณติก	๔. อชฺฌตฺตารมฺมณติก

และบทที่มีองค์ธรรมเป็น อุเบกขาสหคตจิต เหมือนๆ กัน มี ๒ บท คือ

๑. อทุกขมสฺสขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมมา	ใน เวทนาติก
๒. อุเปกฺขาสหคตา ฐมมา	ใน ปีติติก

๗๗. ให้แสดงบทในติกมาติกา ที่มีองค์ธรรมเป็นจิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
เหมือนๆ กัน (2/58, 2/66).....เฉลยหน้า 40)

ตอบ บทในติกมาติกา ที่มีองค์ธรรมเป็นจิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ เหมือนๆ กัน คือ

อุปฺปนฺนา ฐมมา.	อตีตา ฐมมา.	อนาคตา ฐมมา.
ปจฺจุปฺปนฺนา ฐมมา.	อชฺฌตฺตา ฐมมา.	อชฺฌตฺตพฺพิทฺธา ฐมมา.

๗๘. ในติกมาติกา บทที่มีองค์ธรรมเป็นรูปปรมัตถธรรมจำพวกเดียวนั้น
ในปรมัตถธรรมทั้ง ๔ นั้น มีกี่บท คืออะไรบ้าง (1/45, 1/62).....เฉลยหน้า 47)

ตอบ ในติกมาติกา บทที่มีองค์ธรรมเป็นรูปปรมัตถธรรมจำพวกเดียวนั้น มี ๒ บท คือ

๑. สนิทสนสนสปปฎิชา ฐมา ๒. อนิทสนสนสปปฎิชา ฐมา

๗๙. ให้แสดงองค์ธรรมดังต่อไปนี้ (1/54).....เฉลยหน้า 14)

ก. ธรรมที่เป็น สงฺกิเลส ได้ แต่เป็น สงฺกิลิฏฺจ ไม่ได้

ข. ธรรมที่เป็น สงฺกิลิฏฺจ ได้ แต่เป็น สงฺกิเลส ไม่ได้

ค. ธรรมที่เป็น สงฺกิเลส และ สงฺกิลิฏฺจ ได้ทั้ง ๒

ง. ธรรมที่เป็น สงฺกิเลส และ สงฺกิลิฏฺจ ไม่ได้ทั้ง ๒

ตอบ แสดงองค์ธรรมดังต่อไปนี้ มีดังนี้

ก. ไม่มี

ข. อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)

ค. องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐

ง. องค์ธรรมได้แก่ อุกุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘
รูป ๒๘ นิพพาน

๘๐. ให้แสดงองค์ธรรมดังต่อไปนี้ (1/46, 1/47, 2/54).....เฉลยหน้า 27)

๑. ธรรมที่เป็น ปริตฺตา ฐมา ได้ แต่เป็น หีนา ฐมา ไม่ได้

๒. ธรรมที่เป็น หีนา ฐมา ได้ แต่เป็น ปริตฺตา ฐมา ไม่ได้

๓. ธรรมที่เป็น ปริตฺตา ฐมา และ หีนา ฐมา ได้ทั้ง ๒

๔. ธรรมที่เป็น ปริตฺตา ฐมา และ หีนา ฐมา ไม่ได้ทั้ง ๒

ตอบ แสดงธรรมดังต่อไปนี้ มีดังนี้

๑. ได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ กามาวจรโสภณจิต ๒๔ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘

๒. ไม่มี

๓. ได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

๔. ได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ เจตสิก ๓๘ นิพพาน

ข้อ ๖

๘๑. ทุกมาติกา ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้น แบ่งออกเป็นกี่หมวด

คืออะไรบ้าง (1/57, 1/60).....หน้า 84)

ตอบ ทุกมาติกา ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้น แบ่งออกเป็น ๑๓ หมวด คือ

๑. เหตุโคจร	๒. จุพฺพนฺตรทุก	๓. อาสวโคจร
๔. สญฺโฆชนโคจร	๕. คณฺถโคจร	๖. โหฆโคจร
๗. โยคโคจร	๘. นีวรณโคจร	๙. ปรามาสโคจร
๑๐. มหนฺตรทุก	๑๑. อุปาทานโคจร	๑๒. กิเลสโคจร
๑๓. ปิฎฺจิกทุก		

๘๒. อภิธัมมทุกมาติกา มีกี่หมวด คืออะไรบ้าง (2/57, 1/58, 2/59, 1/65, 2/66)

ในแต่ละหมวดนั้น มีจำนวนหมวดละเท่าใด (.....หน้า ท - น)

ตอบ อภิธัมมทุกมาติกา มี ๑๓ หมวด แต่ละหมวดมีจำนวนดังต่อไปนี้ คือ

๑. เหตุโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๒. จุพฺพนฺตรทุก	มีทุกะ ๗ ประเภท
๓. อาสวโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๔. สญฺโฆชนโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๕. คณฺถโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๖. โหฆโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๗. โยคโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๘. นีวรณโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๙. ปรามาสโคจร	มีทุกะ ๕ ประเภท
๑๐. มหนฺตรทุก	มีทุกะ ๑๔ ประเภท
๑๑. อุปาทานโคจร	มีทุกะ ๖ ประเภท
๑๒. กิเลสโคจร	มีทุกะ ๘ ประเภท
๑๓. ปิฎฺจิกทุก	มีทุกะ ๑๘ ประเภท

**(ถ้าถามว่ามีกี่หมวด ให้ตอบ ๑๓ หมวด,, ถ้าถามว่า มีจำนวนหมวดละเท่าใด ให้ตอบประเภทด้วย)

๘๓. พระพุทธองค์ทรงแสดงทุกมาติกาเป็นหมวด ๆ อย่างทราบว่าเป็นหมวดที่มีชื่อว่า โคจณก นั้น มีกี่หมวด (มีจำนวนเท่าใด) คืออะไรบ้าง
หมวดที่มีชื่อว่า ทุก นั้น มีกี่หมวด (มีจำนวนเท่าใด) คืออะไรบ้าง
(1/61, 2/61, 1/62, 2/62, 2/64).....เฉลยหน้า 65)

ตอบ หมวดที่มีชื่อว่า โคจณก นั้น มี ๑๐ หมวด คือ

๑. เหตุโคจณก	๒. อาสวโคจณก	๓. สมณโคจณก	๔. คนธโคจณก
๕. โขมโคจณก	๖. โยคโคจณก	๗. นีวรณโคจณก	๘. ปราสาทโคจณก
๙. อุปาทานโคจณก	๑๐. กิเลสโคจณก		

หมวดที่มีชื่อว่า ทุก นั้น มี ๓ หมวด คือ

๑. จุฬนทรทุก	๒. มหนทรทุก	๓. ปิฎจิททุก

๘๔. ในทุกมาติกานั้น บทที่มีองค์กรธรรมเป็นรูปปรมาณ้อย่างเดียว มีกี่บท คืออะไรบ้าง
และ บทที่มีองค์กรธรรมเป็นนิพพานปรมาณ้อย่างเดียว มีกี่บท คืออะไรบ้าง
(1/61, 2/61, 1/62, 2/62, 2/64).....เฉลยหน้า 65)

ตอบ บทที่มีองค์กรธรรมเป็นรูปปรมาณ้อย่างเดียว มี ๔ บท คือ

๑. สนิทสนา ธรรมา	๒. สปปัญญา ธรรมา
๓. รุปินา ธรรมา	๔. อุปาทา ธรรมา

และบทที่มีองค์กรธรรมเป็นนิพพานปรมาณ้อย่างเดียว มี ๒ บท คือ

๑. อปปัจจยา ธรรมา	๒. อสงขตา ธรรมา

๘๕. ให้แสดงทุก ในโคจณก ต่อไปนี้ (2/45, 2/65)

ก. เหตุโคจณก	ข. อาสวโคจณก	ค. ปราสาทโคจณก

ตอบ ก. เหตุโคจณก มีทุก ๖ ทุก คือ

๑. เหตุทุก	๒. สเหตุทุก	๓. เหตุสมปยุตตทุก
๔. เหตุสเหตุทุก	๕. เหตุเหตุสมปยุตตทุก	๖. นเหตุสเหตุทุก

ข. อาสวโคจณก มีทุก ๖ ทุก คือ

๑. อาสวทุก	๒. สาสวทุก	๓. อาสวสมปยุตตทุก
๔. อาสวสาสวทุก	๕. อาสวอาสวสมปยุตตทุก	๖. อาสววิปยุตตสาสวทุก

ค. ปราสาทโคจณก มีทุก ๕ ทุก คือ

๑. ปราสาททุก	๒. ปราสาททุก	๓. ปราสาทสมปยุตตทุก
๔. ปราสาทปราสาททุก	๕. ปราสาทวิปยุตตปราสาททุก	

๘๖. จงแสดงทุกมัตติกาบท ทั้ง ๑๒ บท ในเหตุโคจจก ของอภิธัมมทุกมัตติกา
(เฉพาะภาษาบาลี) (1/55)

ตอบ ทุกมัตติกาบท ๑๒ บท ในเหตุโคจจก มีดังนี้

เหตุ ฐมา น เหตุ ฐมา
สเหตุกา ฐมา อเหตุกา ฐมา
เหตุสมปยุตฺตา ฐมา เหตุวิปยุตฺตา ฐมา
เหตุ เจว ฐมา สเหตุกา จ สเหตุกา เจว ฐมา น จ เหตุ
เหตุ เจว ฐมา เหตุสมปยุตฺตา จ เหตุสมปยุตฺตา เจว ฐมา น จ เหตุ
น เหตุ โข ปน ฐมา สเหตุกาปิ น เหตุ โข ปน ฐมา อเหตุกาปิ

๘๗. จงแสดงบทในเหตุโคจจก และชื่อทูกะในจุพนตรทุก ตามลำดับ

ตอบ แสดงบท ในเหตุโคจจก ๑๒ บท คือ (1/57, 2/58, 2/63)

๑. เหตุ ฐมา ๒. น เหตุ ฐมา
๓. สเหตุกา ฐมา ๔. อเหตุกา ฐมา
๕. เหตุสมปยุตฺตา ฐมา ๖. เหตุวิปยุตฺตา ฐมา
๗. เหตุ เจว ฐมา สเหตุกา จ ๘. สเหตุกา เจว ฐมา น จ เหตุ
๙. เหตุ เจว ฐมา เหตุสมปยุตฺตา จ ๑๐. เหตุสมปยุตฺตา เจว ฐมา น จ เหตุ
๑๑. น เหตุ โข ปน ฐมา สเหตุกาปิ ๑๒. น เหตุ โข ปน ฐมา อเหตุกาปิ

และชื่อทูกะ ในจุพนตรทุก ๗ ประเภท

๑. สປจยทุก ๒. สงขตทุก ๓. สนิทสนทนทุก ๔. สປปฏิททุก
๕. รุปีทุก ๖. โลกียทุก ๗. เกณจิวิญญะยทุก

๘๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรมของบาลีบทดังนี้

ก. คนฺธา เจว ฐมา คนฺถสมปยุตฺตา จ (2/46)

ข. ปรามาสวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา ปรามญฺจาปิ (2/46, 2/47, 2/65)

ตอบ ก. คนฺธา เจว ฐมา คนฺถสมปยุตฺตา จ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าคันถะ และประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ ที่ในทิฏฐิคัดตสัมปยุตตจิต ๔

ข. ปรามาสวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา ปรามญฺจาปิ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยปรามาสะ แต่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตวิปยุตตจิต ๔ โทสมุลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ โลภียกุศลจิต ๑๗
โลกียวิปากจิต ๓๒ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๑ (เว้นทิฏฐิ) รุป ๒๘

๘๙. ให้แสดงองค์ธรรมพร้อมคำแปล ของ (2/45, 2/65)

ปราคาสวูปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา อปราคญฺจาปี

ตอบ แสดงองค์ธรรมพร้อมคำแปล คือ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยปราคาสะ และไม่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๙๐. จงแปล แสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกชั้น์ आयतने ธาตุ สัจจะ
ของ เหตุ ธมฺมา (2/57, 1/58, 2/59, 1/65, 1/66).....หน้า 84)

ตอบ แปลแสดงองค์ธรรมจำแนกชั้น์ आयतने ธาตุ สัจจะ ของ เหตุ ธมฺมา ดังนี้
เหตุ ธมฺมา. สภาวะธรรมทั้งหลายที่ชื่อว่าเหตุ หรือที่เป็นเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ คือ โลกะ โทสะ โมหะ อโลกะ อโทสะ อโมหะ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयतने ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้สังขารชั้น์ ๑ ัมมายตนะ ๑ ัมมธาทู ๑ สัจจะ ๓

สัจจะ ๓ คือ.....

เหตุทั้ง ๕ (เว้นโลกเหตุ) ที่ในโลเกียสเหตุกจิต ๖๓	เป็น	ทุกขสัจจ์
โลกเหตุ	เป็น	สมุทัยสัจจ์
สัมมาทิฏฐิสมรรค คือ อโมหเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจจ์
อโลกะ อโทสะ ที่ในมัคคจิต ๔ และ		
อโลกะ อโทสะ อโมหะ ที่ในผลจิต ๔	เป็น	สัจจวิมุต

๙๑. ให้จำแนกองค์ธรรมของ เหตุ ธมฺมา โดยสัจจะ (1/55)

ตอบ เหตุ ธมฺมา องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ คือ

โลกเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ อโลกเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยสัจจะแล้ว ได้สัจจะ ๓ คือ.....

เหตุทั้ง ๕ (เว้นโลกเหตุ) ที่ในโลเกียสเหตุกจิต ๖๓	เป็น	ทุกขสัจจ์
โลกเหตุ	เป็น	สมุทัยสัจจ์
สัมมาทิฏฐิสมรรค คือ อโมหเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจจ์
อโลกะ อโทสะ ที่ในมัคคจิต ๔ และ		
อโลกะ อโทสะ อโมหะ ที่ในผลจิต ๔	เป็น	สัจจวิมุต

๙๒. จำแนกเหตุ ๖ โดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะและสัจจวิมุต (2/58)

ตอบ เหตุ ๖ เป็นสังขารชั้น์ ฐัมมายตนะ ฐัมมธาตุ สัจจะ ๓ คือ.....
 เหตุทั้ง ๕ (เว้นโลกเหตุ) ที่ในโลเกียสเหตุกจิต ๖๓ เป็น ทุกขสัจ
 โลกเหตุ เป็น สมุทัยสัจ
 สัมมาทิฏฐิรรค คือ อโมหเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจ
 อโลภเหตุ อโทสเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ และ
 อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

๙๓. จงจำแนกองค์ธรรมของ เหตุสมปยุตตา ธมฺมา โดยธาตุและสัจจะ

ตอบ เหตุสมปยุตตา ธมฺมา. (1/60).....หน้า 84)
 องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒)
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจะ ๓
 ธาตุ ๒ คือ สเหตุกจิต ๗๑ เป็น มโนวิญญานธาตุ
 เจตสิก ๕๒ (เว้นโมหเจตสิกที่ในโมหมูลจิต ๒) เป็น ฐัมมธาตุ
 สัจจะ ๓ คือ
 โลเกียสเหตุกจิต ๖๓ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกเจตสิก) เป็น ทุกขสัจ
 โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจ
 องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ใน มัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจ
 มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต.

๙๔. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
 ในบทว่า เหตุ เจว ธมฺมา สเหตุกา จ (2/43, 2/52)

ตอบ เหตุ เจว ธมฺมา สเหตุกา จ แปลว่า.....
 สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ และที่มีเหตุประกอบ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ เหตุ ๖ (เว้นโมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒)
 ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
 ได้สังขารชั้น์ ๑ ฐัมมายตนะ ๑ ฐัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๓
 สัจจะ ๓ คือ.....เหตุทั้ง ๕ (เว้นโลกเหตุ)

ที่ในโลเกียสเหตุกจิต ๖๑ (เว้นโมหมูลจิต ๒) เป็น ทุกขสัจ
 โลกเหตุ เป็น สมุทัยสัจ
 สัมมาทิฏฐิรรค คือ อโมหเหตุ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจ
 อโลภะ อโทสะ ที่ในมัคคจิต ๔ และ
 อโลภะ อโทสะ อโมหะ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

๙๕. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
ในบทดังต่อไปนี้ สเหตุกา เจว ธมฺมา น จ เหตุ (1/59).....หน้า 86)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ ในบทดังนี้คือ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีเหตุประกอบ แต่ไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๔๖ นั้น.....

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น์
เจตสิกที่เหลือ ๔๔	เป็น	สังขารชั้น์
สเหตุกจิต ๗๑	เป็น	วิญญาณชั้น์

อายตนะ ๒ คือ.....

สเหตุกจิต ๗๑	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๔๖	เป็น	ธมฺมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

สเหตุกจิต ๗๑	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๔๖	เป็น	ธมฺมธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

โลกียสเหตุกจิต ๖๓	เจตสิก ๔๖	เป็น	ทุกขสัจจ์
องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาทิฏฐิ)	หรือ องค์มรรค ๖ (เว้น สัมมาทิฏฐิ		
และ สัมมาสังกัปปะ)	ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจจ์
มัคคจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๗	ผลจิตอุปบาท ๓๔	เป็น	สัจจวิมุต

๙๖. จงแปล แสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
ในบาลีดังต่อไปนี้ โลกุตตรา ธมฺมา (2/49, 1/53, 2/63).....หน้า 90)

ตอบ โลกุตตรา ธมฺมา แปลว่า.....
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่พ้นจากสังขารโลกอันเป็นวัฏฏทุกข์ ซึ่งมีสภาพเกิดดับ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ธาตุ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๖ นั้น.....

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๓๔	เป็น	สังขารชั้น
โลกุตตรจิต ๘	เป็น	วิญญานชั้น
นิพพาน	เป็น	ชั้นวิมุต

อายตนะ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๓๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

โลกุตตรจิต ๘	เป็น	มโนวิญญานธาตุ
เจตสิก ๓๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

นิพพาน	เป็น	นิโรธสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗	เป็น	สัจจวิมุต

๙๗. จงจำแนก อสงขตา ธมฺมา โดยชั้น อายตนะ ธาตุ และสัจจะ

ตอบ จำแนก อสงขตา ธมฺมา (2/47).....หน้า 88)

ได้ชั้นวิมุต ธัมมายตนะ ๑ ธัมมธาตุ ๑ นิโรธสัจ ๑

๙๘. พระพุทธองค์ทรงเทศนา เหตุสเหตุทุก และ นเหตุสเหตุทุก นั้น

โดยทรงรวมบทใด ในทุกะใด เข้าด้วยกัน (2/49, 2/63).....เฉลยหน้า 63)

ตอบ พระพุทธองค์ทรงเทศนา เหตุสเหตุทุก นั้น

ปฐมบท ทรงรวมเอา ปฐมบทของเหตุทุก กับปฐมบทของสเหตุทุก เข้าด้วยกัน
ส่วนในทุติยบทนั้น ทรงรวมเอา ปฐมบทของสเหตุทุก กับทุติยบทของเหตุทุก เข้าด้วยกัน
และทรงเทศนา นเหตุสเหตุทุก นั้น

ปฐมบท ทรงรวมเอา ทุติยบทของเหตุทุก กับปฐมบทของสเหตุทุก เข้าด้วยกัน
ส่วนในทุติยบทนั้น ทรงรวมเอา ทุติยบทของเหตุทุก กับทุติยบทของสเหตุทุก เข้าด้วยกัน

ข้อ ๗

(ตัวอย่างคำถาม).....

(99) จงแสดงองค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยทุก ตามนัยที่ ๑ แห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา และองค์ธรรมตามนัยที่ ๒ แห่งมูลฎีกา ได้แก่อะไร (คำถาม จะถามเป็นคู่ ๆ)

๙๙. จงแสดงองค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยทุก	(หน้า 92 + 95)
ตามนัยที่ ๑ แห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา	(2/55)
ตามนัยที่ ๖ แห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา	(2/58, 1/59, 2/66)
ตามนัยที่ ๑๒ แห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา	(1/57, 2/57, 1/58, 1/60)
ตามนัยที่ ๒ แห่งมูลฎีกา	(2/55)
ตามนัยที่ ๑๐ แห่งมูลฎีกา	(2/57, 2/58, 1/59, 2/66)
ตามนัยที่ ๑๕ แห่งมูลฎีกา	(1/57, 1/58, 1/60)

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยทุก ตามนัยที่ ๑ แห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา

ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ รูปารมณ ที่พึงรู้ได้โดยจักขุวิญญาณจิต ๒

ทุติยบท องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๗ (เว้นรูปารมณ)
นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจักขุวิญญาณจิต ๒

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยทุก ตามนัยที่ ๖ แห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา

ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ ปัญจารมณมีรูปารมณเป็นต้น ที่พึงรู้ได้โดยมโนธาตุ ๓

องค์ธรรมของทุติยบทได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๑ (เว้นวิสยรูป ๗)
นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดยมโนธาตุ ๓

ตอบ แสดงองค์ธรรมใน เกณจิวิญญะยทุก ตามนัยอัฐฐาสลีนีอรรกถานัยที่ ๑๒

องค์ธรรมของปฐมบท ได้แก่ นิพพาน ที่พึงรู้ได้โดยโลกุตตรจิต ๘

องค์ธรรมของทุติยบท ได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่ไม่พึงรู้ได้โดยโลกุตตรจิต ๘

องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยที่ ๒ แห่งมูลฎีกา
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ สัททารมณ ที่พึงรู้ได้โดยโสทวิญญาณจิต ๒
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ สัททารมณ ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจิต ๔๓ คือ จักขุวิญญาณจิต ๒
 ชานวิญญาณจิต ๒ ชิวหาวิญญาณจิต ๒ กายวิญญาณจิต ๒
 บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๒๑ มหัคคตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๖
 นิพพานารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๘

องค์ธรรมตามนัยที่ ๑๐ แห่งมูลฎีกา คือ
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ที่พึงรู้ได้โดย-
 มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔
 กริยาอภิญาณจิต ๑
 องค์ธรรมของทุตติยบทได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดย-
 บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๒๑

องค์ธรรมตามนัยที่ ๑๕ แห่งมูลฎีกา คือ
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน ที่พึงรู้ได้โดยโลกุตตรจิต ๘
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจิต ๗๒ คือ
 กามารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๒๕
 โลเกียะและบัญญัติตารัมมณิกจิต ๒๐
 บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๒๑
 มหัคคตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๖

๑๐๐. จงแสดงองค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยที่ ๕ แห่งอัฐฐสาลินีอรรถกถา
 และองค์ธรรมตามนัยที่ ๖ แห่งมูลฎีกา ได้แก่อะไร (1/44, 1/50, 2/53)

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยที่ ๕ แห่งอัฐฐสาลินีอรรถกถา
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ โผฏฐัพพารมณ ที่พึงรู้ได้โดยกายวิญญาณจิต ๒
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๕ (เวณปฐวี เตโช วาโย โผฏฐัพพารมณ)
 นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดยกายวิญญาณจิต ๒

องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยที่ ๖ แห่งมูลฎีกา
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ ปัญจารมณ ที่พึงรู้ได้โดยมโนธาตุ ๓
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ ปัญจารมณ ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจิต ๓๕ คือ
 บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๒๑
 มหัคคตารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๖
 นิพพานารัมมณิกจิตเอกกันตะ ๘

๑๐๑. จงแสดงองค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ดังต่อไปนี้

ตามนัยแห่งอัฐฐาสาลินีอรรถกถา นัยที่ ๙ (2/48)

ตามอัฐฐาสาลินีอรรถกถา นัยที่ ๑๐ (2/45)

ตามอัฐฐาสาลินีอรรถกถา นัยที่ ๑๑ (2/48)

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยแห่งอัฐฐาสาลินีอรรถกถา นัยที่ ๙

ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๗ (เวทนาหัตตมัคคจิต ๑ อรหัตตผลจิต ๑) เจตสิก ๕๒

รูป ๒๘ นิพพาน ที่พึงรู้ได้โดย มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ กุศลอภิญญาจิต ๑

ทุติยบท องค์ธรรมได้แก่ อรหัตตมัคคจิต ๑ อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖

ที่ไม่พึงรู้ได้โดย มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ กุศลอภิญญาจิต ๑

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามอัฐฐาสาลินีอรรถกถา นัยที่ ๑๐

ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ อากาสนัญญายตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐

ที่พึงรู้ได้โดย วิญญาณัญญายตนฌานจิต ๓

ทุติยบท องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๗ (เวทนาอากาสนัญญายตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑) เจตสิก ๕๒

รูป ๒๘ นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดย วิญญาณัญญายตนฌานจิต ๓

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามอัฐฐาสาลินีอรรถกถา นัยที่ ๑๑

ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ อากิญจัญญายตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐

ที่พึงรู้ได้โดย เนวสัญญานาสัญญายตนฌานจิต ๓

ทุติยบท องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๗ (เวทนาอากิญจัญญายตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑) เจตสิก ๕๒

รูป ๒๘ นิพพาน ที่ไม่พึงรู้ได้โดย เนวสัญญานาสัญญายตนฌานจิต ๓

(๑๐๑)	ตามนัยแห่งมูลฎีกา นัยที่ ๕	(1/44)
	ตามนัยแห่งมูลฎีกา นัยที่ ๗	(2/43, 2/48)
	ตามมูลฎีกา นัยที่ ๑๒	(2/45)

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยแห่งมูลฎีกา นัยที่ ๕ คือ
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ โสทวิญญานจิต ๒ ที่พึงรู้ได้โดยกายวิญญานจิต ๒
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ โสทวิญญานจิต ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจิต ๔๓ คือ
 จักขุวิญญานจิต ๒ โสทวิญญานจิต ๒ ฆานวิญญานจิต ๒
 ชีวหาวิญญานจิต ๒ บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๒๑
 มหัคคตารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๖ นิพพานารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๘

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามนัยแห่งมูลฎีกา นัยที่ ๗ คือ
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
 ที่พึงรู้ได้โดย ตทารัมมณจิต ๑๑ หสิตุปปาทจิต ๑
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจิต ๓๕ คือ
 บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๒๑
 มหัคคตารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๖
 นิพพานารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๘

ตอบ องค์ธรรมของ เกณจิวิญญะยุทุก ตามมูลฎีกา นัยที่ ๑๒
 ปฐมบท องค์ธรรมได้แก่ อากาสนัญญาตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐
 ที่พึงรู้ได้โดย วิญญานัญญาตนกริยาจิต ๑
 ทุตติยบท องค์ธรรมได้แก่ อากาสนัญญาตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐
 ที่ไม่พึงรู้ได้โดยจิต ๕๗ คือ
 กามารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๒๕
 บัญญัติตารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๒๑
 นิพพานารัมมณิกจิตเอกัณตะ ๘ และ
 เนวสัญญานาสัญญายตณฉานจิต ๓

๑๐๒. จงแสดงองค์ธรรมของ วิญญะยธรรม ใน เกณจิวิญญะยทุก

ตามนัยแห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา นัยที่ ๗, ๘ (1/46)

ตอบ แสดงองค์ธรรมของวิญญะยธรรม ในเกณจิวิญญะยทุก ตามนัยแห่งอัฐฐาสลีนีอรรกถา

นัยที่ ๗ ปฐมบท ได้แก่ กามจิต ๕๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ทุติยบท ได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘ นิพพาน

นัยที่ ๘ ปฐมบท ได้แก่ จิต ๘๗ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล) เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ทุติยบท ได้แก่ อรหัตตมัคคจิต ๑ อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖

๑๐๓. จงแสดงองค์ธรรมของ วิญญะยา ธมฺมา

ตามนัยอัฐฐาสลีนีอรรกถา นัยที่ ๕ และนัยที่ ๑๐ (1/47)

และตามมูลฎีกา นัยที่ ๖ นัยที่ ๙ และนัยที่ ๑๔ (1/47)

ตอบ แสดงองค์ธรรมของ วิญญะยา ธมฺมา ตามนัยอัฐฐาสลีนีอรรกถา

นัยที่ ๕ ปฐมบท ได้แก่ โสภณูปการมณ

นัยที่ ๑๐ ทุติยบท ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๕ (เว้นปฐวี เตโช วาโย) นิพพาน

ปฐมบท ได้แก่ อากาสนัญญาตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐

ทุติยบท ได้แก่ จิต ๘๗ (เว้นอากาสนัญญาตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑) เจตสิก ๕๒
รูป ๒๘ นิพพาน

แสดงองค์ธรรมของ วิญญะยา ธมฺมา ตามนัยมูลฎีกา

นัยที่ ๖ ปฐมบท ได้แก่ ปัญจารมณ

ทุติยบท ได้แก่ ปัญจารมณ

นัยที่ ๙ ปฐมบท ได้แก่ จิต ๘๗ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล) เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

ทุติยบท ได้แก่ จิต ๘๗ (เว้นอรหัตตมรรค อรหัตตผล) เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

นัยที่ ๑๔ ปฐมบท ได้แก่ อากิญจัญญาตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐

ทุติยบท ได้แก่ อากิญจัญญาตนกุศลจิต ๑ กริยาจิต ๑ เจตสิก ๓๐

๑๐๔. ให้แสดงความต่างกันในการแสดงองค์ธรรม ระหว่างอัฐสาสนีอรรถกถา และมูลฎีกา ใน เกณจิวิญญะยทุก (2/57).....หน้า 95, 99)

ตอบ ความต่างกันในการแสดงองค์ธรรม ระหว่างอัฐสาสนีอรรถกถาและมูลฎีกา คือ

การแสดงองค์ธรรมตามนัยแห่งอัฐสาสนีอรรถกถานั้น
 องค์ธรรมของ เกณจิ ที่อยู่ในปฐมบทและทุติยบท
 ซึ่งเป็นกัตตูปท อารัมมณิกบท วิญญาณบทนั้น เหมือนกัน
 แต่องค์ธรรมของคำว่า วิญญะยยา ธมฺมา. ที่อยู่ในปฐมบทและทุติยบท
 ซึ่งเป็นกรรมบท อารัมมณบท วิญญาตัพพบทนั้น ต่างกัน
 ส่วนการแสดงองค์ธรรมตามนัยแห่งมูลฎีกานั้น
 องค์ธรรมของ เกณจิ ที่อยู่ในปฐมบทและทุติยบท
 ซึ่งเป็นกัตตูปท อารัมมณิกบท วิญญาณบทนั้น ต่างกัน
 แต่องค์ธรรมของคำว่า วิญญะยยา ธมฺมา. ที่อยู่ในปฐมบทและทุติยบท
 ซึ่งเป็นกรรมบท อารัมมณบท วิญญาตัพพบทนั้น เหมือนกัน

๑๐๕. ทุกะใด ในทุกมาติกาที่มีองค์ธรรม ปฐมบทและทุติยบท เหมือนกัน และที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด จงอธิบาย (2/58, 1/59, 2/66).....เฉลยหน้า 64)

ตอบ ในทุกมาติกา ทุกะที่มีองค์ธรรมของปฐมบทและทุติยบทเหมือนกัน คือ เกณจิวิญญะยทุก ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเพียงแต่แสดงว่า.....สภาวะธรรมที่จิตบางอย่างรู้ได้ และจิตบางอย่างรู้ไม่ได้เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็อธิบายว่า สภาวะธรรมที่จิตบางอย่างรู้ได้ก็ตาม รู้ไม่ได้ก็ตาม จะต้องได้แก่ปรมัตถธรรม ๔ ทั้งสิ้น
 ดังจะยกอุปมาให้เห็นว่า บุคคลทั้งหลายที่บางคนรู้จัก บุคคลทั้งหลายที่บางคนไม่รู้จัก ทั้ง ๒ ข้อนี ก็คงได้แก่บุคคลทั้งหมดที่อยู่ในโลกนั่นเอง มิได้แสดงเจาะจงว่าผู้รู้ และผู้ถูกรู้ นั้น คือใคร

๑๐๖. เพราะเหตุใด องค์ธรรมของปฐมบทและทุติยบท ใน เกณจิวิญญะยทุก จึงเหมือนกัน ให้อธิบาย (1/58, 1/60, 1/61, 1/65).....เฉลยหน้า 64)

ตอบ การที่องค์ธรรมของ เกณจิ วิญญะยยา ธมฺมา และองค์ธรรมของ เกณจิ น วิญญะยยา ธมฺมา เหมือนกันนั้น เพราะเพียงแต่แสดงว่า.....(ตอบเหมือนข้อ ๑๐๕)

๑๐๗. โคจณก อื่นๆ ที่นอกจาก กิเลสโคจณก นั้น ในโคจณกหนึ่งๆ มี ๖ ทุกะ แต่ใน ปราสาทโคจณก มีเพียง ๕ ทุกะเท่านั้น อยากทราบว่าขาดทุกะใด และเป็นเพราะเหตุใด จงอธิบาย (1/55, 1/56, 1/62).....หน้า 120)

ตอบ ใน ปราสาทโคจณก มีเพียง ๕ ทุกะนั้น เพราะขาด ปราสาทปราสาทสมุပ္ปัตตทุก ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ปราสาทะ องค์ธรรมมีแต่เพียงทวิภูจิตตสิกตวงเดียวนั่นเอง ฉะนั้น ธรรมที่ชื่อว่าปราสาทะ และประกอบด้วยปราสาทะนั้น ย่อมไม่มี เมื่อเป็นเช่นนั้น ถึงแม้ว่าองค์ธรรมของทุติยบท คือ ปราสาทสมุပ္ปัตตา เจว ฐมา โน จ ปราสาทา มิได้ก็จริง แต่องค์ธรรมของปฐมบท คือ ปราสาทา เจว ฐมา ปราสาทสมุပ္ปัตตา จ นั้น ย่อมไม่มี ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงไม่ทรงแสดง ปราสาทปราสาทสมุပ္ปัตตทุก

๑๐๘. ในโคจณกอื่น ๆ ที่นอกจากปราสาทโคจณกนั้น โคจณกหนึ่งๆ มี ๖ ทุกะ อยากทราบว่า มีโคจณกไหนบ้างที่มี ๘ ทุกะ จงบอกชื่อของทุกะนั้นๆ มาด้วย

ตอบ กิเลสโคจณก มีทุกะ ๘ ประเภท คือ (2/55, 2/58, 2/64, 1/65).....หน้า ๖)

๑. กิเลสทุก	๒. สงฺกิลสิกทุก	๓. สงฺกิลิจทุก
๔. กิเลสสมุပ္ปัตตทุก	๕. กิเลสสงฺกิลสิกทุก	๖. กิเลสสงฺกิลิจทุก
๗. กิเลสกิเลสสมุပ္ปัตตทุก	๘. กิเลสวิปยุตตสงฺกิลสิกทุก	

๑๐๙. ในมหนฺตรทุก นั้น มีทุกะกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (2/54, 2/60, 1/61, 2/62, 2/63, 1/65, 2/65).....หน้า ๖)

ตอบ ใน มหนฺตรทุก นั้น มีทุกะ ๑๔ ประเภท คือ

๑. สารมมณทุก	๒. จิตตทุก	๓. เจตสิกทุก
๔. จิตตสมุပ္ปัตตทุก	๕. จิตตสํสฏฺจทุก	๖. จิตตสมุฏฺจานทุก
๗. จิตตสหาทุก	๘. จิตตานุปริวตติทุก	๙. จิตตสํสฏฺจสมุฏฺจานทุก
๑๐. จิตตสํสฏฺจสมุฏฺจานสหาทุก	๑๑. จิตตสํสฏฺจสมุฏฺจานานุปริวตติทุก	
๑๒. อชฺฌตติทุก	๑๓. อุปาทาทุก	๑๔. อุปาทินฺนทุก

๑๑๐. ใน มหนฺตรทุก นั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นนามปรมัตถ์อย่างเดียวนั้น มีกี่บท คืออะไรบ้าง (2/61, 2/62, 2/63, 2/65).....เฉลยหน้า 64)

ตอบ ในมหนฺตรทุก นั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นนามปรมัตถ์อย่างเดียวนั้น มี ๘ บท คือ

๑. สารมมณา ฐมา	๒. จิตฺตา ฐมา	๓. เจตสิกฯ ฐมา
๔. จิตตสมุပ္ปัตตา ฐมา	๕. จิตตสํสฏฺจา ฐมา	๖. จิตตสํสฏฺจสมุฏฺจานฯ ฐมา
๗. จิตตสํสฏฺจสมุฏฺจานสหาโน ฐมา	๘. จิตตสํสฏฺจสมุฏฺจานานุปริวตติโน ฐมา	

๑๑๑. จงแปล พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมของบท ในทุกะต่อไปนี้ (1/47)

จิตตสมุฏฐานทุก จิตตานุปริวตติทุก

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมของบทในทุกะต่อไปนี้

จิตตสมุฏฐานทุก

ปฐมบท จิตตสมุฏฐานา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน หรือที่เกิดจากจิต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ จิตตชรูป ๑๗

ทุติยบท โน จิตตสมุฏฐานา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีจิตเป็นสมุฏฐาน หรือที่ไม่ได้เกิดจากจิต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ กัมมชรูป ๒๐ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔ นิพพาน

จิตตานุปริวตติทุก

ปฐมบท จิตตานุปริวตติโน ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นไปตามกระแสจิต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ วิญญูติรูป ๒

ทุติยบท โน จิตตานุปริวตติโน ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นไปตามกระแสจิต มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ รูป ๒๖ (เว้นวิญญูติรูป ๒) นิพพาน

๑๑๒. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ (2/47)

ก. สปปจฺจยา ธมฺมา

ข. สาสวา เจว ธมฺมา โน จ อาสวา

ค. คณฺถสมฺปยุตฺตตา เจว ธมฺมา โน จ คณฺถา

ง. โน จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฐานานุปริวตติโน ธมฺมา

ตอบ

ก. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีปัจจัย ๔ คือ กรรม จิต อุตฺต อาหารปรุงแต่ง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

ข. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๙ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘

ค. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยคันถะ แต่ไม่ชื่อว่าคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกมุขจิต ๘ โทสมุขจิต ๒ เจตสิก ๒๓ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓)

ง. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เจือด้วยจิต ที่เกิดจากจิต และเป็นไปตามกระแสจิตไม่ได้
หรือได้ไม่ครบทั้งสาม มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ รูป ๒๘ นิพพาน

๑๑๓. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบาลี ดังต่อไปนี้ (1/53)

ก. รูปิโน ฐมมา ข. เกนจิ วิญญะยุยา ฐมมา

ตอบ ก. รูปิโน ฐมมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีรูปปนลักษณะ คือความสลายไป มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

ข. เกนจิ วิญญะยุยา ฐมมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่พึงรู้ได้โดยจิตบางอย่าง มีจักขุวิญญาณจิตเป็นต้น มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน ที่พึงรู้ได้โดยจิตบางอย่าง
มีจักขุวิญญาณจิตเป็นต้น

๑๑๔. จำแนกสัจจะ ในธรรมต่อไปนี้ (1/45)

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นไปพร้อมด้วยการรู้อารมณ์ มีอยู่

ตอบ จำแนกสัจจะ ในธรรมเหล่านี้ คือ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นไปพร้อมด้วยการรู้อารมณ์ มีอยู่
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยสัจจะ ได้ ๒ คือ.....

รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์ นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

๑๑๕. อเจตสิก ๓๓ แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร

จงจำแนกธรรมเหล่านั้นมา โดยธาตุและสัจจะ (1/55).....หน้า 123)

ตอบ อเจตสิก ๓๓ แปลว่า สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเจตสิก มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๒

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น.....

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในจิต ๘๘ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจฉนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น รัम्मธาตุ

สัจจะ ๒ คือ.....

โลกียจิต ๘๑ รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจจ์

นิพพาน เป็น นิโรธสัจจ์

โลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

๑๑๖. อนุตตรา ธมฺมา แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร
ให้จำแนกมาโดยธาตุ และสังขะ (1/54)

ตอบ อนุตตรา ธมฺมา แปลว่า.....

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีภาวะธรรมที่ยิ่งกว่าตน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สังขะ ๒

ธาตุ ๒ คือ.....โลกุตตรจิต ๘ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๓๖ นิพพาน เป็น รัมมธาตุ

สังขะ ๒ คือ.....นิพพาน เป็น นิโรธสังข

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสังข

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สังขวิมุต

๑๑๗. จงจำแนกองค์ธรรมของ จิตตสมุปปยุตฺตา ธมฺมา
โดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สังขะ (1/55).....หน้า 123)

ตอบ จิตตสมุปปยุตฺตา ธมฺมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สังขะแล้ว

ได้ชั้น์ ๓ आयตนะ ๑ ธาตุ ๑ สังขะ ๓

ชั้น์ ๓ คือ.....ในเจตสิก ๕๒ นั้น.....

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น์

สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารชั้น์

อายตนะ ๑ คือ.....เจตสิก ๕๒ เป็น รัมมายตนะ

ธาตุ ๑ คือ.....เจตสิก ๕๒ เป็น รัมมธาตุ

สังขะ ๓ คือ.....เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ)

ที่ในโลเกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสังข

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสังข

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสังข

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมัคคจิต ๔

และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สังขวิมุต

๑๑๘. จงจำแนกองค์ธรรมของบทดังต่อไปนี้ โดยชั้น์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ

ก. จิตตัสสกุจจา ฐมา (2/56, 2/59, 2/64, 1/66).....หน้า 123)

ข. อุปาทา ฐมา (2/56, 2/59, 2/64, 1/66).....หน้า 127)

ตอบ ก. จิตตัสสกุจจา ฐมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

โดยชั้น์ ได้ เจตสิกชั้น์ ๓

โดยอายตนะ ได้ ฐมายตนะ

โดยธาตุ ได้ ฐมธาตุ

โดยสัจจะ ได้ ๓ สัจจะ คือ.....

เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) ที่ในโลภียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจ

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจ

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจ

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมัคคจิต ๔

และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

ข. อุปาทา ฐมา องค์ธรรมได้แก่ อุปาทายรูป ๒๔

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

โดยชั้น์ ได้ รูปชั้น์

โดยอายตนะ ได้ ๑๐ (เว้นโณภูมิจิตตนะ มนายนะ)

โดยธาตุ ได้ ๑๐ (เว้นโณภูมิจิตตธาตุ วิญญานธาตุ ๗)

โดยสัจจะ เป็น ทุกขสัจ

๑๑๙. จงจำแนกเจตสิก ๕๒ โดยชั้น์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ (1/49, 2/51)

ตอบ เจตสิก ๕๒ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

ได้ชั้น์ ๓ อายตนะ ๑ ธาตุ ๑ สัจจะ ๓

ชั้น์ ๓ คือ.....ในเจตสิก ๕๒ นั้น.....

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาชั้น์

สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาชั้น์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารชั้น์

อายตนะ ๑ คือ.....เจตสิก ๕๒ เป็น ฐมายตนะ

ธาตุ ๑ คือ.....เจตสิก ๕๒ เป็น ฐมธาตุ

สัจจะ ๓ คือ.....เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ)

ที่ในโลภียจิต ๘๑	เป็น	ทุกขสัจ
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่มัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘)	ที่ในมัคคจิต ๔	
และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔	เป็น	สัจจวิมุต

๑๒๐. จงจำแนกเจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน โดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ

ตอบ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน (2/61)

เมื่อจำแนกโดย ชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว

ได้ชั้น ๔ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ สัจจะ ๔

ชั้น ๔ คือ.....รูป ๒๘ เป็น รูปชั้น

ในเจตสิก ๕๒ นั้น.....

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็น	สังขารชั้น
นิพพาน	เป็น	ชั้นวิมุต

อายตนะ ๑๑ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒	เป็น	โอฬาริกอายตนะ ๑๐
---------------	------	------------------

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมอายตนะ
------------------------------	------	------------

ธาตุ ๑๑ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒	เป็น	โอฬาริกธาตุ ๑๐
---------------	------	----------------

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน	เป็น	ธัมมธาตุ
------------------------------	------	----------

สัจจะ ๔ คือ.....เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ)

ที่ในโลภียจิต ๘๑ รูป ๒๘	เป็น	ทุกขสัจ
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจ
นิพพาน	เป็น	นิโรธสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘)	ที่ในมัคคจิต ๔	
และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔	เป็น	สัจจวิมุต

ข้อ ๘

๑๒๑. ในกิเลสโคจณก มีทุกะกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (1/57, 2/60, 2/65).....หน้า น)

ตอบ ในกิเลสโคจณก มีทุกะ ๘ ประเภท คือ

๑. กิเลสทุก	๒. สงฺกิเลสิกทุก	๓. สงฺกิลิฏฺจทุก
๔. กิเลสสมฺปยุตฺตทุก	๕. กิเลสสงฺกิเลสิกทุก	๖. กิเลสสงฺกิลิฏฺจทุก
๗. กิเลสกิเลสสมฺปยุตฺตทุก	๘. กิเลสวิปฺปยุตฺตสงฺกิเลสิกทุก	

๑๒๒. ในปิฎฺจิกทุก มีทุกะกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ให้แสดงมาโดยลำดับ
(1/59, 1/60, 1/62, 1/65, 1/66).....หน้า น)

ตอบ ในปิฎฺจิกทุก มีทุกะ ๑๘ ประเภท คือ

๑. ทสฺสเนนปฺหาคพฺพทุก	๒. ภาวนายปฺหาคพฺพทุก	
๓. ทสฺสเนนปฺหาคพฺพเหตุทุก	๔. ภาวนายปฺหาคพฺพเหตุทุก	
๕. สวิตกทุก	๖. สวิจฺจารทุก	๗. สบปีติทุก
๘. ปิตฺติสทฺคตทุก	๙. สุขสทฺคตทุก	๑๐. อุเปกฺขาสทฺคตทุก
๑๑. กามาวจรทุก	๑๒. ฐปาวยจรทุก	๑๓. อรูปาวจรทุก
๑๔. ปรียาปนฺนทุก	๑๕. นิยุยานิกทุก	๑๖. นียตทุก
๑๗. สอฺตุตฺตรทุก	๑๘. สรรณทุก	

๑๒๓. จงแปลพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้ (1/57)

- ก. กิเลสา เจว ฐมา สงฺกิเลสิกา จ.
 ข. สงฺกิลิฏฺจา เจว ฐมา โน จ กิเลสา.
 ค. กิเลสวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา อสงฺกิเลสิกาปิ.

ตอบ แปลพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ มีดังนี้

- ก. สภาวะธรรมทั้งหลายที่ชื่อว่ากิเลส และเป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่.
 องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐ คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจฉา ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ
- ข. สภาวะธรรมทั้งหลายที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เราร้อน แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่.
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)
- ค. สภาวะธรรมทั้งหลายที่ไม่ประกอบด้วยกิเลส และไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่.
 องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๑๒๔. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทดังต่อไปนี้

- ก. ปรียาปณฺหา ธมฺมา (2/56, 2/59, 1/66)
 ข. นิยุยานิกา ธมฺมา (2/56, 2/59)
 ค. อนิยุยานิกา ธมฺมา (2/56, 2/59)
 ง. อนุตฺตรา ธมฺมา (2/56, 2/59)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ มีดังนี้

- ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่นับเนื่องเข้าในสังสารวัฏฏ์ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
- ข. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖
- ค. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นเหตุให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ ผลจิต ๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน
- ง. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีภาวธรรมที่ยิ่งกว่าตน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๑๒๕. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ (2/59, 1/60, 1/62, 1/66)

- ก. สรณา ธมฺมา ข. อรณา ธมฺมา

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้

- ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยกิเลสมีรากะเป็นต้น
 ที่เป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายร้องไห้ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗
- ข. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เกิดพร้อมด้วยกิเลสมีรากะ เป็นต้น มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

๑๒๖. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบทดังต่อไปนี้ นียตา ธมฺมา

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมดังต่อไปนี้ (2/43).....หน้า 147)

สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ให้ผลแน่นอนในลำดับแห่งจุติ หรือในลำดับแห่งตน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ ชวณะดวงที่ ๗ ของทิวฏฐิตสัมปยุตตจิต ๔ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจ
 แห่งนียตมิจฉาทิวฏฐิกรรม เจตสิก ๒๑

ชวณะดวงที่ ๗ ของโทสมูลจิต ๒ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งปัญจानันตริยกรรม เจตสิก ๒๒
 และมัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖

๑๒๗. จงแปลและแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะ
ของ สรรณา ธมฺมา (1/56, 2/57, 1/59).....หน้า 148)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะ ของ สรรณา ธมฺมา
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เกิดพร้อมด้วยกิเลสมีรากะเป็นต้น
ที่เป็นเหตุให้สัตว์ทั้งหลายร้องไห้ มีอยู่.
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๒

ชั้น์ ๔ คือ.....ในเจตสิก ๒๗ นั้น

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น์
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น์
เจตสิกที่เหลือ ๒๕	เป็น	สังขารชั้น์
อกุศลจิต ๑๒	เป็น	วิญญานชั้น์

อายตนะ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๒๗	เป็น	ธมฺมายตนะ

ชาติ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒	เป็น	มโนวิญญานชาติ
เจตสิก ๒๗	เป็น	ธมฺมชาติ

สัจจะ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ)	เป็น	ทุกขสัจจ์
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทัยสัจจ์

๑๒๘. จงแปลแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะ

ในบาลีดังต่อไปนี้ น กามาวจรา ธมฺมา (2/44, 2/47).....หน้า 145)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะ

ในบาลีว่า น กามาวจรา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากามาวจร มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ชาติ สัจจะแล้ว
ได้ชั้น์ ๔ आयตนะ ๒ ชาติ ๒ สัจจะ ๓

ชั้น ๔ คือ.....ในเจตสิก ๓๘ นั้น

เวทนาเจตสิก	เป็น	เวทนาชั้น
สัญญาเจตสิก	เป็น	สัญญาชั้น
เจตสิกที่เหลือ ๓๖	เป็น	สังขารชั้น
มหัคคจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘	เป็น	วิญญาณชั้น
นิพพาน	เป็น	ชั้นวิมุต

อายตนะ ๒ คือ.....

มหัคคจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘	เป็น	มนายตนะ
เจตสิก ๓๘ นิพพาน	เป็น	ธัมมายตนะ

ธาตุ ๒ คือ.....

มหัคคจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๘ นิพพาน	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๓ คือ.....

มหัคคจิต ๒๗ เจตสิก ๓๕ (เว้นวิรตี ๓)	เป็น	ทุกขสัจ
นิพพาน	เป็น	นิโรธสัจ
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
มัคคจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตอุปบาท ๓๗	เป็น	สัจจวิมุต

๑๒๙. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยธาตุและสัจจะ
ใน นิยุยานิกทุก (2/49).....หน้า 146)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยธาตุและสัจจะดังต่อไปนี้ นิยุยานิกทุก
ปฐมบท นิยุยานิกา ธมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจะ ๑

ธาตุ ๒ คือ.....

มัคคจิต ๔	เป็น	มโนวิญญาณธาตุ
เจตสิก ๓๖	เป็น	ธัมมธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสัจ
มัคคจิตอุปบาทที่เหลือ ๒๙	เป็น	สัจจวิมุต

ทุติยบท อนิยยานิกา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นเหตุให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ ผลจิต ๔ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยธาตุและสังขจะแล้ว ได้ธาตุ ๑๘ สังขจะ ๓

ธาตุ ๑๘ คือ.....ในรูป ๒๘ นั้น

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

ในโลเกียจิต ๘๑ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

โลเกียจิตที่เหลือ ๖๘ ผลจิต ๔ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน เป็น ฐมมธาตุ

สังขจะ ๓ คือ.....

โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสังข

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสังข

นิพพาน เป็น นิโรธสังข

ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สังขจิมุต

๑๓๐. ให้แสดงบทโดยอนุโลม ปฏิโลม โดยยกเอา (1/61, 2/61, 2/63, 2/64, 2/65)

ก. ปฐมบทของ สงฺกิลสิททุก เข้าใน กิเลสทุก

ข. ปฐมบทของ สงฺกิลิฏฺฐทุก เข้าใน กิเลสทุก

ค. ปฐมบทของ กิเลสสมุပ္ยุตฺตทุก เข้าใน กิเลสทุก

ตอบ แสดงบทโดยอนุโลมและปฏิโลม คือ

ก. ปฐมบทของ สงฺกิลสิททุก เข้าในกิเลสทุก

อนุโลม กิเลสา เจว ฐมมา สงฺกิลสิกา จ

ปฏิโลม สงฺกิลสิกา เจว ฐมมา โน จ กิเลสา.

ข. ปฐมบทของ สงฺกิลิฏฺฐทุก เข้าในกิเลสทุก

อนุโลม กิเลสา เจว ฐมมา สงฺกิลิฏฺฐา จ

ปฏิโลม สงฺกิลิฏฺฐา เจว ฐมมา โน จ กิเลสา.

ค. ปฐมบทของ กิเลสสมุပ္ยุตฺตทุก เข้าในกิเลสทุก

อนุโลม กิเลสา เจว ฐมมา กิเลสสมุပ္ยุตฺตา จ

ปฏิโลม กิเลสสมุပ္ยุตฺตา เจว ฐมมา โน จ กิเลสา.

๑๓๑. ให้อธิบายคำว่า โคจณก (1/54).....หน้า 150)

ตอบ คำว่า โคจณก แปลว่า เป็นช่อหรือเป็นพวง เช่น ช่อดอกไม้หรือพวงผลไม้
ธรรมดาดอกไม้หรือผลไม้ ที่อยู่ในช่อหรือพวงเดียวกัน ย่อมมีการเกี่ยวข้องคล้ายคลึงกัน
ว่าโดยศัพท์หรือเนื้อความ ต้องเกี่ยวเนื่องกันจึงจะเรียกว่า โคจณก

เช่น เหตุโคจณก มีทุกะ ๖ ประเภท

ใน ๖ ทุกะนั้น ว่าโดยศัพท์และเนื้อความ ย่อมเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน คือ.....

สเหตุทุกทุกและเหตุสมปยุตตทุก ทั้ง ๒ นี้ เกี่ยวเนื่องกับธรรมที่เป็นเหตุทั้ง ๖ ในเหตุทุก

เหตุสเหตุทุกทุก นี้ เกี่ยวเนื่องกับ เหตุทุก และ สเหตุทุกทุก

เหตุเหตุสมปยุตตทุก นี้ เกี่ยวเนื่องกับ เหตุทุก และ เหตุสมปยุตตทุก

นเหตุสเหตุทุกทุก นี้ เกี่ยวเนื่องกับ เหตุทุก และ สเหตุทุกทุก ดังนี้ เป็นต้น

ข้อ ๙

๑๓๒. จงแสดงบทที่เป็นไป โดยอาศัยการประกอบกันของ มุละ มุลี ดังต่อไปนี้

ก. ทุติยบทของ	นิวรรณทุก	เป็น	มุละ	นิวรรณียทุก	เป็น	มุลี
ข. ปฐมบทของ	นิวรรณียทุก	เป็น	มุละ	นิวรรณสมปยุตตทุก	เป็น	มุลี
ค. ปฐมบทของ	นิวรรณสมปยุตตทุก	เป็น	มุละ	นิวรรณทุก	เป็น	มุลี

(1/56, 2/59, 2/61, 1/62, 2/65)

ตอบ บทที่เป็นไปโดยอาศัยการประกอบกันของ มุละ มุลี ดังต่อไปนี้ คือ

ก. โน	นิวรรณา	ธมฺมา	นิวรรณียาปี	เป็น	ปฐมบท	
	โน	นิวรรณา	ธมฺมา	อนิวรรณียาปี	เป็น	ทุติยบท
ข. นิวรรณียา	ธมฺมา	นิวรรณสมปยุตตาปี		เป็น	ปฐมบท	
	นิวรรณียา	ธมฺมา	นิวรรณวิปยุตตาปี	เป็น	ทุติยบท	
ค. นิวรรณสมปยุตตา	ธมฺมา	นิวรรณาปี		เป็น	ปฐมบท	
	นิวรรณสมปยุตตา	ธมฺมา	โน	นิวรรณาปี	เป็น	ทุติยบท

๑๓๓. จงแสดงบทที่เป็นไป โดยอาศัยการประกอบกันของ มุละ มุลี ดังต่อไปนี้

พร้อมทั้งแปลและแสดงองค์ธรรมในบทเหล่านั้นมาด้วย (2/57)

(พร้อมทั้งคำแปล 1/58, 1/65)

(พร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม 2/56, 2/62)

ก. ทุติยบทของ	กิเลสทุก	เป็นมุละ	สงฺกิลิฏฺฐทุก	เป็นมุลี
ข. ปฐมบทของ	สงฺกิลิสิกทุก	เป็นมุละ	สงฺกิลิฏฺฐทุก	เป็นมุลี
ค. ปฐมบทของ	สงฺกิลิฏฺฐทุก	เป็นมุละ	กิเลสทุก	เป็นมุลี

ตอบ แสดงบทที่เป็นไป โดยอาศัยการประกอบกันของมุละ มุลี

พร้อมทั้งแปลและแสดงองค์ธรรม ดังนี้

ก. โน กิเลสา ธมฺมา สงฺกิลิฏฺฐาปี. เป็น ปฐมบท

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส แต่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)

โน กิเลสา ธมฺมา อสงฺกิลิฏฺฐาปี. เป็น ทุติยบท

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่ากิเลส และไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

- ข. สงฺกิลเลสิกา ฐมฺมา สงฺกิลฺลิจาปิ. เป็น ปฐมบท
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส และถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗
- สงฺกิลเลสิกา ฐมฺมา อสงฺกิลฺลิจาปิ. เป็น ทุตติยบท
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของกิเลส แต่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลภียกุศลจิต ๑๗ โลกียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘
- ค. สงฺกิลฺลิจา ฐมฺมา กิเลสาปิ. เป็น ปฐมบท
 สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เร่าร้อน และชื่อว่ากิเลส มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ กิเลสองค์ธรรม ๑๐ คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ วิจิกิจจา
 ถีนะ อุทธัจจะ อหิริกะ อโนตตปปะ
- สงฺกิลฺลิจา ฐมฺมา โน กิเลสาปิ. เป็น ทุตติยบท
 สภาวธรรมทั้งหลายที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เร่าร้อน แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)
๑๓๔. ให้แสดงเป็น ปฐมบทและทุตติยบท พร้อมทั้งคำแปล โดยยกเอา (2/58, 2/60)
- ก. ทุตติยบทของ สเหตุกทุก เข้าใน เหตุทุก (1/61, 2/64)
- ข. ทุตติยบทของ อาสวสมฺปยุตฺตทุก เข้าใน อาสวทุก
- ค. ทุตติยบทของ อุปาทานสมฺปยุตฺตทุก เข้าใน อุปาทานทุก
- ตอบ แสดงเป็นปฐมบทและทุตติยบท พร้อมทั้งคำแปล
- ก. ปฐมบท อเหตุกา ฐมฺมา เหตุปิ
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ แต่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
 ทุตติยบท อเหตุกา ฐมฺมา น เหตุปิ
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบและไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
- ข. ปฐมบท อาสววิปปยุตฺตา ฐมฺมา อาสวาปิ
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
 ทุตติยบท อาสววิปปยุตฺตา ฐมฺมา โน อาสวาปิ
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะและไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
- ค. ปฐมบท อุปาทานวิปปยุตฺตา ฐมฺมา อุปาทานาปิ
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน แต่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
 ทุตติยบท อุปาทานวิปปยุตฺตา ฐมฺมา โน อุปาทานาปิ
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทานและไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่

๑๓๕. ให้แสดงเป็นปฐมบทและทุติยบท พร้อมทั้งคำแปล

และแสดงองค์ธรรมมาด้วย โดยยกเอา (1/47, 2/63, 2/66)

ก. ทุติยบท ของ สเหตุทุก ๆ เข้าใน เหตุทุก

ข. ทุติยบท ของ อาสวสมุပ္ปัตตทุก ๆ เข้าใน อาสวทุก

ค. ทุติยบท ของ อุปาทานสมุပ္ปัตตทุก ๆ เข้าใน อุปาทานทุก

ตอบ ก. แสดงทุติยบทของ สเหตุทุก ๆ เข้าใน เหตุทุก

ปฐมบท อเหตุกา ฐมา เหตุปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ แต่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒

ทุติยบท อเหตุกา ฐมา น เหตุปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ)
รูป ๒๘ นิพพาน

ข. แสดงทุติยบทของ อาสวสมุပ္ปัตตทุก ๆ เข้าใน อาสวทุก

ปฐมบท อาสววิปยุตตทา ฐมา อาสวาปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ แต่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒

ทุติยบท อาสววิปยุตตทา ฐมา โน อาสวาปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอาสวะ และไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘
รูป ๒๘ นิพพาน

ค. แสดงทุติยบทของ อุปาทานสมุပ္ปัตตทุก ๆ เข้าใน อุปาทานทุก

ปฐมบท อุปาทานวิปยุตตทา ฐมา อุปาทานาปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน แต่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภเจตสิก ที่ในภิกขุวิปยุตตจิต ๔

ทุติยบท อุปาทานวิปยุตตทา ฐมา โน อุปาทานาปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยอุปาทาน และไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖
กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๔๙ (เว้นโลติกะ ๓) รูป ๒๘ นิพพาน

๑๓๖. ในทุกมัตติกาที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้น แบ่งออกเป็นกี่ประเภท
มีอะไรบ้าง จงขยายความ (1/56).....หน้า 151)

ตอบ ในทุกมัตติกาที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้น แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. สุทธทุก

๒. มิสฺสทุก เช่น ในเหตุโคจณก

๑. สุทธทุก นั้น ได้แก่ เหตุทุก สเหตุทุก เหตุสมปยุตฺตทุก

๒. มิสฺสทุก นั้น ได้แก่ เหตุสเหตุทุก เหตุเหตุสมปยุตฺตทุก นเหตุสเหตุทุก
ในโคจณกะอื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกันนี้

๑๓๗. ในทุกมัตติกา ที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้น แบ่งออกเป็นกี่ประเภท

มีอะไรบ้าง ขยายความให้เข้าใจแต่ละประเภท (2/46).....หน้า 151)

ตอบ ทุกมัตติกา ที่พระพุทธองค์ทรงเทศนานั้น แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ
สุทธทุก และ มิสฺสทุก เช่น ในเหตุโคจณก

สุทธทุก นั้น ได้แก่ เหตุทุก สเหตุทุก เหตุสมปยุตฺตทุก

มิสฺสทุก นั้น ได้แก่ เหตุสเหตุทุก เหตุเหตุสมปยุตฺตทุก นเหตุสเหตุทุก

ในโคจณกอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกัน

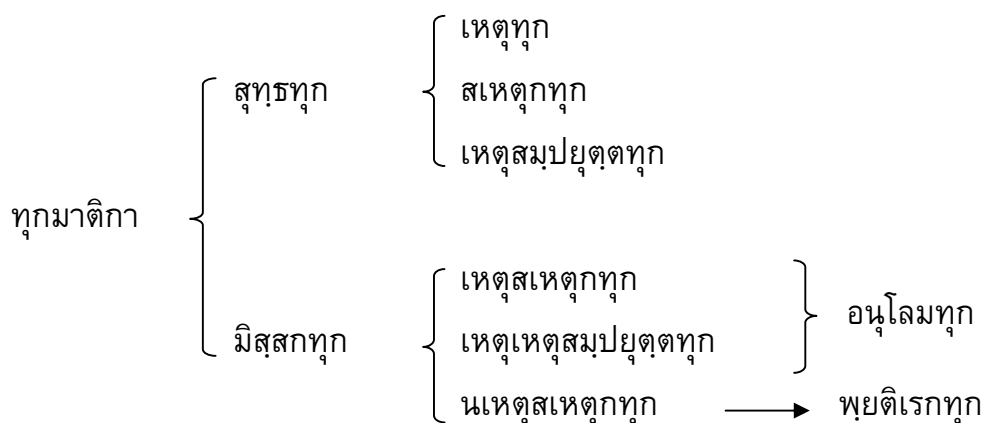
ในมิสฺสทุก ที่พระพุทธองค์ทรงเทศนาไว้นี้ ก็แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทเช่นเดียวกัน
คือ อนุโลมทุก และ พยติเรกทุก เช่น ในเหตุโคจณก

อนุโลมทุก นั้น ได้แก่ เหตุสเหตุทุก เหตุเหตุสมปยุตฺตทุก

พยติเรกทุก นั้น ได้แก่ นเหตุสเหตุทุก

ในมิสฺสทุก แห่งโคจณกอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกันนี้

อธิบายข้อ ๑๓๗ เหตุโคจณก

๑๓๘. ทูกระที่ทำนอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน เหตุโคจจนก
มีกี่ทูกะ คืออะไรบ้าง (2/55, 2/60).....หน้า 151)

ตอบ ทูกระที่แสดงขยายความใน เหตุโคจจนก มี ๙ ทูกะ คือ

๑. เหตุอเหตุกทุก	๒. เหตุเหตุวิปยุตตทุก	๓. นเหตุเหตุสมปยุตตทุก
๔. เหตุสเหตุกทุก	๕. เหตุเหตุสมปยุตตทุก	๖. สเหตุกเหตุทุก
๗. อเหตุกเหตุทุก	๘. เหตุสมปยุตตเหตุทุก	๙. เหตุวิปยุตตเหตุทุก

๑๓๙. ทูกระที่ทำนอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์แสดงขยายความใน อาสวโคจจนก
มีกี่ทูกะ คืออะไรบ้าง (พุทธมัตตัญญูภาสิตทุกมาติกา) (1/54)

ตอบ ทูกระที่ทำนอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน อาสวโคจจนก
มี ๘ ทูกะ คือ

๑. อาสวาสววิปยุตตทุก	๒. โนอาสวาสวทุก
๓. อาสวาสวสมปยุตตทุก	๔. โนอาสวาสวสมปยุตตทุก
๕. สาสวาสวสมปยุตตทุก	๖. สาสวาสวทุก
๗. อาสวสมปยุตตอาสวทุก	๘. อาสววิปยุตตอาสวทุก

๑๔๐. ทูกะ ที่แสดงขยายความใน คณฺถโคจจนก มีเท่าใด คืออะไรบ้าง (.....หน้า 162)

ตอบ ทูกะที่แสดงขยายความใน คณฺถโคจจนก มี ๘ ทูกะ คือ (1/55, 1/57, 1/60)

๑. คณฺถคณฺถวิปยุตตทุก	๒. โนคณฺถคณฺถนียทุก
๓. คณฺถคณฺถสมปยุตตทุก	๔. โนคณฺถคณฺถสมปยุตตทุก
๕. คณฺถนียคณฺถสมปยุตตทุก	๖. คณฺถนียคณฺถทุก
๗. คณฺถสมปยุตตคณฺถทุก	๘. คณฺถวิปยุตตคณฺถทุก

๑๔๑. ในโอฆโคจจนก มีทูกะเท่าไร คืออะไรบ้าง (พุทธมัตตัญญูภาสิตฯ) (1/51)

ตอบ ในโอฆโคจจนก มี ๘ ทูกะ คือ

๑. โอฆโอฆวิปยุตตทุก	๒. โนโอฆโอฆนียทุก
๓. โอฆโอฆสมปยุตตทุก	๔. โนโอฆโอฆสมปยุตตทุก
๕. โอฆนียโอฆสมปยุตตทุก	๖. โอฆนียโอฆทุก
๗. โอฆสมปยุตตโอฆทุก	๘. โอฆวิปยุตตโอฆทุก

๑๔๒. ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน นีวณโคจก
มีกี่ทูกะ คืออะไรบ้าง (พุทธมัตตัญญุ ๗) (2/59, 2/61, 1/62, 2/65).....หน้า 171)

ตอบ ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน นีวณโคจก

มี ๕ ทูกะ คือ ๑. โนนีวณนีวณียทุก

๒. โนนีวณนีวณสมปยุตตทุก

๔. นีวณียนีวณทุก

๓. นีวณียนีวณสมปยุตตทุก

๕. นีวณสมปยุตตนีวณทุก

๑๔๓. ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์แสดงขยายความใน อุปาทานโคจก

มีกี่ทูกะ คืออะไรบ้าง (พุทธมัตตัญญุภาสิตทุกมาติกา) (1/59).....หน้า 175)

ตอบ ทูกระที่ท่านพระอรรถกถาจารย์และพระฎีกาจารย์แสดงขยายความใน อุปาทานโคจก

มี ๘ ทูกะ คือ .

๑. อุปาทานอุปาทานวิปยุตตทุก

๓. อุปาทานอุปาทานสมปยุตตทุก

๕. อุปาทานียอุปาทานสมปยุตตทุก

๗. อุปาทานสมปยุตตอุปาทานทุก

๒. โนอุปาทานอุปาทานียทุก

๔. โนอุปาทานอุปาทานสมปยุตตทุก

๖. อุปาทานียอุปาทานทุก

๘. อุปาทานวิปยุตตอุปาทานทุก

๑๔๔. ในกิเลสโคจก ของพุทธมัตตัญญุภาสิตทุกมาติกา นั้น มีทูกะกี่ประเภท

อะไรบ้าง จงแสดงมาตามลำดับ (2/45, 1/66)

ตอบ ในกิเลสโคจก ของพุทธมัตตัญญุภาสิตทุกมาติกา นั้น มีทูกะ ๘ ประเภท คือ

๑. โนกิเลสสงกิเลสทุก

๔. สงกิเลสสงกิเลสทุก

๗. สงกิเลสทุก

๒. โนกิเลสสงกิเลสทุก

๕. สงกิเลสกิเลสสมปยุตตทุก

๘. กิเลสสมปยุตตกิเลสทุก

๓. โนกิเลสกิเลสสมปยุตตทุก

๖. สงกิเลสกิเลสทุก

๑๔๕. การแสดง เหตุอเหตุทุก เหตุเหตุวิปยุตตทุก นเหตุเหตุสมปยุตตทุก

โดยรวมทูกะใด เข้าด้วย (2/55).....เฉลยหน้า 73)

ตอบ การแสดง เหตุอเหตุทุก นั้น

ในปฐมบท รวมเอาปฐมบทของเหตุทุก

ในทุติยบทนั้น รวมเอาทุติยบทของสเหตุทุก

การแสดง เหตุเหตุวิปยุตตทุก นั้น

ในปฐมบท รวมเอาปฐมบทของเหตุทุก

ในทุติยบทนั้น รวมเอาทุติยบทของเหตุสมปยุตตทุก

การแสดง นเหตุเหตุสมปยุตตทุก นั้น

ในปฐมบท รวมเอาทุติยบทของเหตุทุก

ในทุติยบท รวมเอาทุติยบทของเหตุทุก

กับ ทุติยบทของสเหตุทุก เข้าด้วยกัน

กับ ทุติยบทของเหตุทุก เข้าด้วยกัน

กับ ทุติยบทของเหตุสมปยุตตทุก เข้าด้วยกัน

กับ ทุติยบทของเหตุทุก เข้าด้วยกัน

กับ ปฐมบทของเหตุสมปยุตตทุก เข้าด้วยกัน

กับ ทุติยบทของเหตุสมปยุตตทุก เข้าด้วยกัน

๑๔๖. ในการแสดง เหตุอเหตุกทุก เหตุเหตุวิปยุตตทุก นั้น โดยรวมบทใด
ของทุกะใดเข้าด้วยกัน ให้แสดงบาลีพร้อมทั้งคำแปล (2/46)

ตอบ แสดงบาลีพร้อมคำแปลและรวมบท ดังนี้

เหตุอเหตุกทุก

ปฐมบท เหตุ เจว ธมมา อเหตุกา จ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่
บทนี้รวมเอา ปฐมบทของเหตุทุก กับ ทุตติยบทของสเหตุกทุก เข้าด้วยกัน
ทุตติยบท อเหตุกา เจว ธมมา น จ เหตุ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่มีเหตุประกอบ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
บทนี้รวมเอา ทุตติยบทของสเหตุกทุก กับ ทุตติยบทของเหตุทุก เข้าด้วยกัน

เหตุเหตุวิปยุตตทุก

ปฐมบท เหตุ เจว ธมมา เหตุวิปยุตตา จ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
บทนี้รวมเอา ปฐมบทของเหตุทุก กับ ทุตติยบทของเหตุสมุปยุตตทุก เข้าด้วยกัน
ทุตติยบท เหตุวิปยุตตา เจว ธมมา น จ เหตุ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยเหตุ และไม่ชื่อว่าเหตุ มีอยู่
บทนี้รวมเอา ทุตติยบทของเหตุสมุปยุตตทุก กับ ทุตติยบทของเหตุทุก เข้าด้วยกัน

๑๔๗. จงยกองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ (1/55, 1/57, 1/60)

ก. คนุถา ธมมา คนุถสมุปยุตตาปิ.	ข. คนุถา ธมมา คนุถวิปยุตตาปิ.
ค. คนุถนียา ธมมา คนุถาปิ.	ง. คนุถนียา ธมมา โน คนุถาปิ.
จ. คนุถสมุปยุตตา ธมมา โน คนุถาปิ.	

ตอบ ยกองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ มีดังนี้

ก. คนุถา ธมมา คนุถสมุปยุตตาปิ.

องค์ธรรมได้แก่ คันถะองค์ธรรม ๒ คือ โลภเจตสิกที่ในทิวฏฐิตสัมปยุตตจิต ๔ และทิวฏฐิตเจตสิก

ข. คนุถา ธมมา คนุถวิปยุตตาปิ.

องค์ธรรมได้แก่ คันถะองค์ธรรม ๒ คือ โลภเจตสิก ที่ในทิวฏฐิตวิปยุตตจิต และโทสเจตสิก

ค. คนุถนียา ธมมา คนุถาปิ.

องค์ธรรมได้แก่ คันถะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ โทสะ ทิวฏฐิ

ง. คนุถนียา ธมมา โน คนุถาปิ.

องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๙ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘

จ. คนุถสมุปยุตตา ธมมา โน คนุถาปิ.

องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘ โทสมูลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๓ (เว้นคันถะองค์ธรรม ๓)

๑๔๘. จงแปล แสดงองค์ธรรม และจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
ของ เหตุ เจว ธมฺมา เหตุวิปปยุตฺตา จ (2/50)

ตอบ เหตุ เจว ธมฺมา เหตุวิปปยุตฺตา จ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าเหตุ แต่ไม่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก ที่ในโมหมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้สังขารชั้น์ ๑ ัมมายตนะ ๑ ัมมธาตุ ๑ ทุกขสัจจ์ ๑

๑๔๙. จงแปลพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
ในบทต่อไปนี้ คณฺหา เจว ธมฺมา คณฺหวิปปยุตฺตา จ (2/52)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบท คณฺหา เจว ธมฺมา คณฺหวิปปยุตฺตา จ ดังนี้ คือ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าคณฺหา แต่ไม่ประกอบด้วยคณฺหา มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่ในทวิภูตวิปปยุตตจิต ๔ โทสเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว
ได้สังขารชั้น์ ๑ ัมมายตนะ ๑ ัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒ คือ
โทสเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒ เป็น ทุกขสัจจ์
โลกเจตสิก ที่ในทวิภูตวิปปยุตตจิต ๔ เป็น สมุทัยสัจจ์

๑๕๐. จงแปลพร้อมทั้งแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ
ในบทต่อไปนี้ อฺปาทานา เจว ธมฺมา อฺปาทานวิปปยุตฺตา จ (1/59)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบท อฺปาทานา เจว ธมฺมา อฺปาทานวิปปยุตฺตา จ ดังนี้คือ
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอฺปาทานา แต่ไม่ประกอบด้วยอฺปาทานา มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก ที่ในทวิภูตวิปปยุตตจิต ๔
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ สัจจะ แล้ว
ได้สังขารชั้น์ ๑ ัมมายตนะ ๑ ัมมธาตุ ๑
สัจจะ ๑ คือ โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

๑๕๑. ในทุกะทั้ง ๔๒ นั้น แม้ว่าความหมายจะต่างกันก็ตาม แต่องค์ธรรมปรมาัตถ์
และที่ตั้งเหมือนกัน มีกี่ทุกะ คืออะไรบ้าง (2/49, 1/59, 1/61)

ตอบ ในทุกะทั้ง ๔๒ นั้น แม้ว่าความหมายจะต่างกันก็ตาม แต่องค์ธรรมปรมาัตถ์และที่ตั้ง
เหมือนกัน มี ๑๔ ทุกะ คือ

พาลทุก กณฺหทุก ตปฺนียทุก	รวม ๓ ทุกะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
อริวจนทุก นิรุติทุก ปณฺณตฺติทุก	รวม ๓ ทุกะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
ภวทิจฺฉิกทุก สสฺสทิจฺฉิกทุก		
อนฺตวาทิจฺฉิกทุก ปุพฺพนฺตานุทิจฺฉิกทุก	รวม ๔ ทุกะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
อาปตฺติกุสฺสตาทุก สมากปตฺติกุสฺสตาทุก	รวม ๒ ทุกะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
ธาตฺตุกุสฺสตาทุก อายตฺนกุสฺสตาทุก	รวม ๒ ทุกะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน

ข้อ ๑๐

๑๕๒. จงเพิ่มข้อความที่ละไว้ดังต่อไปนี้ “สุดตันทิกทุกมัตถิกานี้ พระสารีบุตรซึ่งเป็น
ธรรมเสนาบดี.....ซึ่งเป็นพุทธภษิตนั่นเอง”

ตอบ เพิ่มข้อความที่ละไว้มีดังนี้ คือ (2/49).....หน้า 183)

สุดตันทิกทุกมัตถิกานี้ พระสารีบุตรซึ่งเป็นธรรมเสนาบดี ได้อัญเชิญมาแต่อังคตตรนิกาย
ซึ่งเป็นพุทธภษิต แสดงแก่พระเถระศิษยานุศิษย์ของท่าน ซึ่งกำลังศึกษาพระอภิธรรม
เพื่อประโยชน์ในกาลเมื่อถึงคราวศึกษาพระสูตร จะได้มีความสะดวกสบาย

อนึ่ง สุดตันทิกทุกมัตถิกา นี้ แม้ว่าพระพุทธองค์ไม่ได้ทรงแสดงโดยตรงก็จริง แต่ก็อนุโลม
เข้าเป็นพุทธภษิต เพราะพระสารีบุตรซึ่งเป็นธรรมเสนาบดีได้อัญเชิญมาจากเอกนิบาต, ทุกนิบาต
แห่งอังคตตรนิกาย และสังคีตสูตร, ทสูตรสูตรแห่งที่ฉนิกาย ซึ่งเป็นพุทธภษิตนั่นเอง

๑๕๓. จงแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ (1/44)

ก. สิลวิปตติ จ อตถิ สภาวธรรม คือความวิบัติแห่งศีล มีอยู่

ข. สิลสมปทา จ อตถิ สภาวธรรม คือความบริบูรณ์แห่งศีล มีอยู่

ค. อสนนุฏฐิตา จ กุสเลสุ ฐมเมสุ อตถิ

สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่มัวในกุศลธรรม มีอยู่

ตอบ แสดงองค์ธรรมในธรรมดังนี้

ก. สภาวธรรม คือความวิบัติแห่งศีล มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ข. สภาวธรรม คือความบริบูรณ์แห่งศีล มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘

ค. สภาวธรรม ที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้ไม่มัวในกุศลธรรม มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

๑๕๔. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทบาลีดังต่อไปนี้

ก. อวิชชาภาคิโน ฐมา	(1/58)
ข. วิชชูปมา ฐมา	(1/55, 2/55, 2/66)
ค. วชิรูปมา ฐมา	(2/55, 1/58, 2/58, 2/60)
ง. สุกกา ฐมา	(2/55, 1/58)
จ. โภขเน อมตตณฺณตา จ อตฺถิ	(2/50, 2/60)
ฉ. อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทวารตา จ อตฺถิ	(2/50, 2/60)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทบาลีดังต่อไปนี้ มีดังนี้

- ก. อวิชชาภาคิโน ฐมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เข้าถึงอวิชชาทั้ง ๔ อันมีสภาพปกปิดสัจจะ ๔ ด้วยอำนาจแห่งการประกอบ หรือที่เป็นส่วนแห่งอวิชชา ๔ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เว้นโมหะ)
- ข. วิชชูปมา ฐมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนสายฟ้าแลบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมัคคจิตเบื้องต้น ๓
- ค. วชิรูปมา ฐมา สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนฟ้าผ่า มีอยู่.
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตตมัคคจิต ๑
- ง. สุกกา ฐมา. สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพขาว หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายขาว
คือการที่ได้รับความสุขในสุคติภูมิและการมีบุญ มีอยู่.
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘
- จ. โภขเน อมตตณฺณตา จ อตฺถิ
สภาวะธรรมที่กระทำบุคคล ให้เป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภมูลจิต ๘ โมหมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๓
- ฉ. อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทวารตา จ อตฺถิ
สภาวะธรรม ที่กระทำบุคคล ให้เป็นผู้สำรวมอินทรีย์ในทวาร ๖ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘

๑๕๕. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้ (1/56, 1/58, 2/58, 2/66)

- ก. อตปนิยา ฌมมา ข. นามญจ อตฺถิ ค. รูปญจ อตฺถิ
ง. อวิชชา จ อตฺถิ จ. ชาติกูสสตา จ อตฺถิ

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ มีดังนี้ คือ

- ก. อตปนิยา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ทำให้สัตว์เร่าร้อน
และทำให้มีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘
- ข. นามญจ อตฺถิ สภาวธรรมที่เป็นนาม หรือที่มีสภาพนุ่มไปสู่อารมณ์ได้
หรือที่สามารถให้จิต เจตสิก น้อมไปสู่ตนได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ นิพพาน
- ค. รูปญจ อตฺถิ สภาวธรรมที่เป็นรูป หรือที่มีสภาพเสื่อมสั่น ผันแปร
หรือสภาวธรรมที่เข้าถึงความเสื่อมสั่นผันแปรไป เพราะความเป็น
ความร้อน และธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘
- ง. อวิชฺชา จ อตฺถิ สภาวธรรมที่ไม่รู้ในอริยสัจจะ ๔ หรือ
ไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ และรู้ในสิ่งที่ไม่ควรรู้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก
- จ. ธาตุกุสลตา จ อตฺถิ สภาวธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาดในการรู้ธาตุ ๑๘ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔
มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒ มัคคจิต ๔ ที่รู้ในธาตุ ๑๘

๑๕๖. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ (1/45, 2/46, 2/51)

- ก. สมปชญญญจ อตฺถิ ข. วิชชา จ อตฺถิ ค. กณหา ธมฺมา

តប ក. សម្បជញ្ញល្បជ ខត្តិ

- สภาวะธรรมคือปัญญา ที่สามารถรอบรู้ด้วยดีโดยประการทั้งปวง มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก

๒. วิชา จ ๑๓๓

- สภาวะธรรมคือปัญญา ที่ทำลายโมหะให้สิ้นไป และกระทำความจริงให้ปรากฏ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่เป็นปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ
อัสวักขยญาณ

ค. กณฺหา ฐมฺมา

- สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพดำ หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายดำ คือการที่ได้รับความลำบากในอบายทุกข์และไม่มีบุญ มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ อกศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

๑๕๗. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้ (2/60, 2/62, 2/64, 1/66)

- ก. วิชาภาคินอ ธมฺมา ข. ขนฺติ จ อตฺถิ ค. สติ จ อตฺถิ
ง. สีสวิสุทฺธิ จ อตฺถิ จ. ขเย ฌาณํ อตฺถิ

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ มีดังนี้ คือ

- ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เข้าถึงวิชา ๘ ด้วยอำนาจแห่งการประกอบ
หรือที่เป็นส่วนแห่งวิชา ๘ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔
อภิญาจิต ๒ อรหัตตมัคคจิต ๑ เจตสิก ๓๗ (เว้นปัญญา) ที่ประกอบด้วยวิชา ๘ คือ
วิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิญาณ อิทธิวิธญาณ ปรจิตตวิชชานนญาณ
ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทิพพจักขุญาณ ทิพพโสตญาณ อาสวักขยญาณ
- ข. สภาวธรรมที่กระทำบุคคล ให้เป็นผู้มีความอดทน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ ที่มีโอทสะเป็นประธาน เจตสิก ๓๘
- ค. สภาวธรรมคือสติ ที่สามารถระลึกได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สติเจตสิก
- ง. สภาวธรรมคือความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งศีล มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖
- จ. สภาวธรรมคือญาณ ที่ในมัคคจิต ๔ ซึ่งกระทำกิเลสทั้งหลายให้สิ้นไป มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมัคคจิต ๔

๑๕๘. จงจำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐาน (1/47, 1/60, 2/65)

- ก. ผู้ที่ไม่มีความสำรวมในอินทรีย์ทั้ง ๖ ข. ผู้ที่มีความสำรวมในอินทรีย์ทั้ง ๖
ค. ผู้ที่เป็นคนประมาท ง. ผู้ที่เป็นคนไม่ประมาท
จ. ผู้ที่ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค ฉ. ผู้ที่รู้จักประมาณในการบริโภค
ช. ผู้ที่ไม่เฉลียวฉลาด ช. ผู้ที่เฉลียวฉลาด

ตอบ จำแนกบุคคลาธิฐาน โดยธรรมาธิฐานดังนี้

- ก. ได้แก่ โลภมูลจิต ๘ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๖
- ข. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘
- ค. ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ)
- ง. ได้แก่ สติเจตสิก
- จ. ได้แก่ โลภมูลจิต ๘ โมหมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๓
- ฉ. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ ในขณะที่รู้จักประมาณในการบริโภค
เจตสิก ๓๓ (เว้นวิริตี อัมปมัญญา)
- ช. ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อปัญญา
- ช. ได้แก่ ปัญญาเจตสิก

๑๕๙. จงจำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐาน (1/47, 1/60, 2/65)

- ก. ผู้ที่มีความมอดทน
- ข. ผู้ที่มีความยินดีร่าเริงในกุศลสุจริต

ตอบ จำแนกบุคคลาธิฐาน โดยธรรมาธิฐานดังนี้

- ก. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ ที่มีมือโทสะเป็นประธาน เจตสิก ๓๘
- ข. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ ที่มีศีลเจตนาเป็นประธาน และ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ (เว้นอัปปมัญญา)

๑๖๐. จงจำแนกบุคคลาธิฐาน โดยธรรมาธิฐาน (1/46, 2/53)

- ก. ผู้ที่มีความสะดุ้งกลัวต่อการทำงานอันเป็นทุจริต
- ข. ผู้ที่ว่ายาก อบรมยาก
- ค. ผู้ที่มีความฉลาดในการรู้อาบัติ
- ง. ผู้ที่มีความสลดใจเพราะชาติ ชรา พยาธิ มรณะ
- จ. ผู้ที่ไม่อึดในกุศลธรรม

ตอบ จำแนกบุคคลาธิฐาน โดยธรรมาธิฐาน ดังนี้ คือ

- ก. ได้แก่ โอตตปปเจตสิก
- ข. ได้แก่ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๒ (ในขณะที่กระทำกิริยาอาการไม่เคารพต่อคำสั่งสอน โดยสักขาบทอันเป็นพุทธบัญญัติ)
- ค. ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ (ในขณะที่รู้ข้ออาบัติต่างๆ)
- ง. ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ (ในขณะที่เกิดความสลดใจต่อชาติ ชรา พยาธิ มรณะ)
- จ. ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

๑๖๑. จงจำแนกปรมัตถ์โดย พาลและปณฺทิต กับ กณฺหและสุกฺก (1/62, 2/63, 2/66)

ตอบ จำแนกปรมัตถ์ดังต่อไปนี้ มีดังนี้ คือ

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ เป็น พาล และ กณฺห

กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ เป็น ปณฺทิต และ สุกฺก

๑๖๒. จงบอกชื่อของ สุตตุนุติทุกมาติกา ทุกะที่ ๒๑ และทุกะที่ ๒๒

พร้อมทั้งคำแปล (1/57)

ตอบ ชื่อทุกะที่ ๒๑ พร้อมคำแปล คือ ธาตุกุศลตาทุก

ปฐมบท ธาตุกุศลตา จ อตฺถิ

สภาวะธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาด ในการรู้ธาตุ ๑๘ มีอยู่

ทุติยบท มนสิการกุศลตา จ อตฺถิ

สภาวะธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาด ในการพิจารณาซึ่งธาตุ ๑๘ มีอยู่

ชื่อทุกะที่ ๒๒ พร้อมคำแปล คือ อายตนกุศลตาทุก

ปฐมบท อายตนกุศลตา จ อตฺถิ

สภาวะธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาด ในการรู้อายตนะ ๑๒ มีอยู่

ทุติยบท ปฏิจฺจสมุปฺปาตกุศลตา จ อตฺถิ

สภาวะธรรมที่กระทำบุคคลให้เป็นผู้มีความฉลาด

ในการรู้ปฏิจฺจสมุปบาทที่มีองค์ ๑๒ มีอยู่

๑๖๓. ให้แสดงความต่างกันระหว่าง สิลสมุปทา กับ สิลวิสุทฺธิ (2/61, 1/62, 2/63)

และทิวฺจิสุมุปทา กับ ทิวฺจิวฺสุทฺธิ พร้อมยกองค์ธรรมมาประกอบด้วย

ตอบ แสดงความต่างกันดังต่อไปนี้

สิลสมุปทา คือ ความบริบูรณ์แห่งศีล

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘

สิลวิสุทฺธิ คือ ความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งศีล

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖

ทิวฺจิสุมุปทา คือ ความบริบูรณ์แห่งปัญญา

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก คือสัมมาทิวฺจิสุมุปทา

ทิวฺจิวฺสุทฺธิ คือ ความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งความเห็น

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่เป็นกัมมสกตาญาณ และ

วิปัสสนาญาณ ที่เรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ มัคคญาณ ผลญาณ

๑๖๔. ผู้ที่มีความเกลียด ละอาย สะดุ้งกลัว ต่อการงานอันเป็นทุจริตนั้น
 เป็นไปโดยสภาพอะไร และเมื่อว่าโดยธรรมเนียมฐานแล้ว ผู้ที่อบรมยาก
 ผู้ที่อบรมง่าย และผู้ที่ชอบสมาคมกับเพื่อนที่ไม่ดี ผู้ที่ชอบสมาคมกับเพื่อนที่ดี
 เหล่านี้ ได้แก่อะไร (1/57, 2/57, 1/65)

ตอบ ผู้ที่มีความเกลียด ละอาย ต่อการงานอันเป็นทุจริตนั้น เป็นไปโดยสภาพของ หิริเจตสิก
 ผู้ที่มีความสะดุ้งกลัว ต่อการงานอันเป็นทุจริตนั้น เป็นไปโดยสภาพของ โอตตัปปเจตสิก

ผู้ที่อบรมยาก เมื่อว่าโดยธรรมเนียมฐานแล้ว ได้แก่ โทสมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๒

ผู้ที่อบรมง่าย เมื่อว่าโดยธรรมเนียมฐานแล้ว ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากิริยาจิต ๘

เจตสิก ๓๓ (เว้นวิรติ อัมปมัญญา)

ผู้ที่ชอบสมาคมกับเพื่อนที่ไม่ดี เมื่อว่าโดยธรรมเนียมฐานแล้ว ได้แก่ โลภมูลจิต ๘

โมหมูลจิต ๒ เจตสิก ๒๓

ผู้ที่ชอบสมาคมกับเพื่อนที่ดี เมื่อว่าโดยธรรมเนียมฐานแล้ว ได้แก่ มหากุศลจิต ๘

มหากิริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๓ (เว้นวิรติ อัมปมัญญา)

๑๖๕. สภาวธรรมที่ทำให้เป็นผู้ซื่อตรง อ่อนโยน และมีความอดทน ยินดีในการงาน
 อันเป็นกุศลนั้น เป็นสภาวธรรมชนิดใด จงแสดงโดยเฉพาะๆ (2/43, 2/52)

ตอบ สภาวธรรม ที่ทำให้เป็นผู้ซื่อตรงนั้น ได้แก่ กายชุกตาเจตสิก และจิตตชุกตาเจตสิก

สภาวธรรม ที่ทำให้เป็นผู้อ่อนโยนนั่น ได้แก่ กายมุตตาเจตสิก และจิตตมุตตาเจตสิก

สภาวธรรม ที่ทำให้เป็นผู้มีความอดทนนั้น ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากิริยาจิต ๘

ที่มีมือโทสะเป็นประธาน เจตสิก ๓๘

สภาวธรรม ที่ทำให้เป็นผู้ยินดีในการงานอันเป็นกุศลนั้น ได้แก่ มหากุศลจิต ๘

มหากิริยาจิต ๘ ที่มีศีลเจตนาเป็นประธาน และโลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ (เว้นอัมปมัญญา)

๑๖๖. นักศึกษาทั้งหลายที่ได้ศึกษาธัมมสังคณีสรูปัตถนิสสยะแล้ว

อยากทราบว่า ท่านจะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่

ขอให้ช่วยวินิจฉัยด้วย (2/44)

ตอบ ขอวินิจฉัยว่า มีประโยชน์มาก นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี

เช่น ในกุสลติก นั้น จะมีบาลีแสดงว่า กุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา, เมื่อแปลและแสดงองค์ธรรม จำแนกชั้นๆ ายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว ทำให้เราเข้าใจถึงตัวสภาวะ ลักษณะของสภาพธรรมเหล่านั้น เมื่อใครได้กระทำแล้วทำให้เกิดความสงบสุข มีความร่าเริงยินดี สดชื่น แจ่มใส เป็นธรรมอันประเสริฐ มีลักษณะแสดงอาการปรากฏออกมาให้เห็นได้ชัดทางกายา อากาโร ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา ประโยชน์ของกุศลธรรมนั้น เป็นธรรมที่นำความสุขมาให้ และเป็นเพื่อนที่ดีในการเดินทาง ทั้งในภพนี้และภพหน้า

ส่วน อกุสลา ธมฺมา ธรรมที่เป็นอกุศลนั้น ก็เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งใครได้กระทำแล้ว ทำให้เกิดความทุกข์ จิตใจเศร้าหมอง ไม่ผ่องใส เป็นสภาพธรรมที่ให้โทษโดยฝ่ายเดียว จะมีลักษณะกิริยา อาการ ปรากฏออกมาให้เห็นชัดทางกายและวาจา มีแต่ทุกข์ ไม่มีความสุข เป็นเพียงสภาวะลักษณะ ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เราเขา มีแต่ให้โทษทั้งในภพนี้และภพหน้า ซึ่งตรงกันข้ามกับ กุสลา ธมฺมา

เมื่อเราเข้าใจถึงสภาพธรรมที่เป็นบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์ ไม่ใช่ประโยชน์แล้ว จะมีความสะดุ้งกลัวต่อบาปอกุศล เกิดความสำรวมระวังกายใจตัวเองให้ตั้งอยู่ในความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตให้ผ่องใส ดังนี้แล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ดี

.....PC. ๐๒ - ๐๒ - ๒๕๖๓

.....PC. ๒๐ - ๑๒ - ๒๕๖๖

เพิ่มเติม ข้อสอบใหม่

(2563 - 2566)

.....(ข้อเขียน)

๓. จงแปล และแสดงองค์ธรรม พร้อมจำแนกโดยธาตุ และสัจจะ
ในบทต่อไปนี้โดยละเอียด อเสกขา ฐมมา. (2/66)

ตอบ อเสกขา ฐมมา.

แปล สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นของอเสกขบุคคล หรือที่ชื่อว่าอเสกขธรรม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖
ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดยธาตุ และสัจจะแล้ว ได้ธาตุ ๒ สัจจะ ไม่มี
ธาตุ ๒ คือ
อรหัตตผลจิต ๑ เป็น มโนวิญญานธาตุ
เจตสิก ๓๖ เป็น รัम्मธาตุ
สัจจะ ไม่มี
ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สัจจวิมุต

๕. บทที่มีองค์ธรรมเป็นอกุศลธรรมนั้น มีอยู่ ๘ บท ในติกมัตติกา
 อธิบายว่า ได้แก่บทไหนบ้าง (1/65).....ซ้ำข้อ 75)
 และ จงแสดงองค์ธรรมในบทที่ ๓ บทที่ ๗ และบทที่ ๘ มาด้วย

ตอบ บทที่มีองค์ธรรมเป็นอกุศลธรรมนั้น มีอยู่ ๘ บท ในติกมัตติกา ได้แก่

๑. อุกุสลา ฐมมา.	๒. สงกิลิฏฐสงกิลิสกา ฐมมา.
๓. ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ฐมมา.	๔. ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมมา.
๕. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ฐมมา.	๖. ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมมา.
๗. หีนา ฐมมา.	๘. มิจฺจตฺตนิยตา ฐมมา.

และ จงแสดงองค์ธรรมในบทที่ ๓ บทที่ ๗ และบทที่ ๘ มีดังนี้.....(ข้อสอบใหม่)

บทที่ ๓ องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ เจตสิก ๒๒

อันโสตาปัตติมรรคพึงละได้เด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน)

ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๕

ที่นำไปสู่อบาย (อปายคมนีย)

อันโสตาปัตติมรรคพึงละได้ โดยสามารถทำให้เบาบางลง

(ตณฺเฑาะพหาน)

บทที่ ๗ องค์ธรรมได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

บทที่ ๘ องค์ธรรมได้แก่ ชวนะดวงที่ ๗ ของทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจ

แห่งนิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม เจตสิกที่ประกอบ ๒๑

และ ชวนะดวงที่ ๗ ของโทสมูลจิต ๒ ที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจ

แห่งปัญจानันตริยกรรม คือ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต

โลหิตุปบาท สังฆเภท เจตสิกที่ประกอบ ๒๒

๖. ข. ในจุฬนุตรทุก มีทุกะที่ประเภทคืออะไรบ้าง ให้แสดงชื่อมาโดยลำดับ

ตอบ ในจุฬนุตรทุก มีทุกะ ๗ ประเภท คือ (2/63)(ซ้ำข้อ 87)

๑. สปปจยทุก	๒. สงขตทุก	๓. สนิทสนทุก	๔. สปปฏิมทุก
๕. รุปีทุก	๖. โลภียทุก	๗. เกณจิวิณเณยทุก	

๖. ก. ใน เหตุโคจก นั้น มีทุกะที่ประเภท คืออะไรบ้าง

จงแสดงบาลี คำแปล องค์ธรรมของประเภทที่ ๖ มาด้วย (1/66)

ตอบ ใน เหตุโคจก นั้น มีทุกะ ๖ ประเภท

๑. เหตุทุก	๒. สเหตุทุก	๓. เหตุสมปยุตตทุก
๔. เหตุสเหตุทุก	๕. เหตุเหตุสมปยุตตทุก	๖. นเหตุสเหตุทุก

และแสดงบาลี คำแปล องค์ธรรมของประเภทที่ ๖ ดังนี้

ประเภทที่ ๖ นเหตุสเหตุทุก

ปฐมบท น เหตุ โข ปน ธมฺมา สเหตุกาปิ.

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ แต่มีเหตุประกอบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)

ทุติยบท น เหตุ โข ปน ธมฺมา อเหตุกาปิ.

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ และไม่มีเหตุประกอบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อเหตุกจิต ๑๘ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ)
รูป ๒๘ นิพพาน

๖. จงแปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยสังจะ

ของ น เหตุ ธมฺมา. (2/66)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม พร้อมทั้งจำแนกโดยสังจะ ของ น เหตุ ธมฺมา. ดังนี้

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ หรือที่ไม่เป็นเหตุ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖) รูป ๒๘ นิพพาน

ธรรมเหล่านี้เมื่อจำแนกโดยสังจะแล้ว ได้สังจะ ๓

สังจะ ๓ คือ

โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖) รูป ๒๘ เป็น ทุกขสังจ

นิพพาน เป็น นิโรธสังจ

องค์มรรค ๗ (เว้นสัมมาทิฏฐิ) หรือ

องค์มรรค ๖ (เว้นสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ) ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสังจ

มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๗ ผลจิตตูปบาท ๓๔ เป็น สังจวิมุต

๗. จงจำแนกองค์ธรรมของบทดังต่อไปนี้ โดยชั้น์ อายุตนะ ชาติ สัจจะ

ก. จิตตา ฌมฺมา (1/66).....(ดูสัมภาษณ์ข้อ 49)

ตอบ ก. จิตตา ฌมฺมา องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙

จำแนกโดยชั้น์ ได้ วิญญูณชั้น์

จำแนกโดยอายุตนะ ได้ มนายตนะ

จำแนกโดยชาติ ได้ วิญญูณชาติ ๗

จำแนกโดยสัจจะ ได้ โลเกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจจ์

โลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

๘. ข. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้ (1/66)

๑. น เหตุ ฌมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตปิ

๒. สาสวา ฌมฺมา โน อาสวาปิ

๓. ปรามญฺจา ฌมฺมา ปรามาสาปิ

ตอบ (ข)

๑. น เหตุ ฌมฺมา เหตุสมฺปยุตฺตปิ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าเหตุ แต่ประกอบด้วยเหตุ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ สเหตุกจิต ๗๑ เจตสิก ๔๖ (เว้นเหตุ ๖)

๒. สาสวา ฌมฺมา โน อาสวาปิ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอาสวะ แต่ไม่ชื่อว่าอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๙ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘

๓. ปรามญฺจา ฌมฺมา ปรามาสาปิ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปราคาสะ และชื่อว่าปราคาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปราคาสะองค์ธรรม ๑ คือ ทิฏฐิเจตสิก

๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ของบาลีบทดังนี้ (2/66)

ก. อาสวา เจว ฐมฺมา อาสวสมฺปยุตฺตา จ

ข. คนฺธา เจว ฐมฺมา คนฺธสมฺปยุตฺตา จ

ค. ปรามาสวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมฺมา ปรามญฺจาปี

ง. อุปาทานิยา เจว ฐมฺมา โน จ อุปาทานา

จ. สงฺกิลิฏฺฐา เจว ฐมฺมา โน จ กิเลสา

ตอบ

ก. อาสวา เจว ฐมฺมา อาสวสมฺปยุตฺตา จ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีชื่อว่าอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ ที่ในโลภมูลจิต ๘

ข. คนฺธา เจว ฐมฺมา คนฺธสมฺปยุตฺตา จ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีชื่อว่าคันถะ และที่ประกอบด้วยคันถะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

ค. ปรามาสวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมฺมา ปรามญฺจาปี

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ประกอบด้วยปรามาสะ แต่เป็นอารมณ์ของปรามาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ โมหมูลจิต ๒
โลภียกุศลจิต ๑๗ โลภียวิปากจิต ๓๒ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๑ (เว้นทิฏฐิ) รูป ๒๘

ง. อุปาทานิยา เจว ฐมฺมา โน จ อุปาทานา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน แต่ไม่ชื่อว่าอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๐ (เว้นอุปาทานองค์ธรรม ๒) รูป ๒๘

จ. สงฺกิลิฏฺฐา เจว ฐมฺมา โน จ กิเลสา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน แต่ไม่ชื่อว่ากิเลส มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๑๗ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐)

เอกสารชุดนี้จัดทำขึ้น
โดยใช้ชื่อว่า

“รุ่นพี่แบ่งปัน เติมฝันรุ่นน้อง”
ปีที่ ๙

.....

ขออนุโมทนา ขอบคุณ ขอบใจ ทุกๆ ท่าน
ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล เอกสารต่างๆ
พร้อมทั้งคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการจัดทำ
ขอให้ทุกๆ ท่าน จงประสบแต่ความสุข ความเจริญ
ในชีวิต หน้าที่ การงาน
และจงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยทั่วถึงกัน เทอญ.

ปัญหา - เฉลย

ข้อสอบสัมภาษณ์

(๒๕๔๓ - ๒๕๖๖)

ชั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิตต์ ทนฺต สุขาวห์
จิต ที่ฝึกฝนอบรมดีแล้ว ย่อมนำสุขมาให้

เก็บทุกรายละเอียด ที่จำเป็น
เก็บทุกประเด็น ที่สำคัญ
เก็บไว้ทุกความต้องการ เพื่อคนพิเศษเช่นคุณ

เหมาะสำหรับนักศึกษาพระอภิธรรม
ชั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใช้เป็นคู่มือประกอบการเรียน
ทบทวนเรื่องที่เรียนแล้ว
เตรียมตัวสอบ

รวบรวมโดย

พระมหาพิชิต รตินฺธโร ป.ธ. ๙ / ๒๕๕๖
อภิธรรมบัณฑิต รุ่นที่ ๕๙ / ๒๕๖๕

ข้อ ๑

.....สัมภาษณ์

๑. จงกล่าวอารัมภกถา แสดงเหตุแห่งการเกิดขึ้นของพระอภิธรรม และคำแปล

(1/60, 2/60, 2/61, 1/62, 2/64, 1/65, 2/66).....หน้า ๓)

ตอบ

๑. ปาโรจณตตกมฺมมฺหิ	ปณฺฑกมฺพลงนามเก
สึลลสเน สนนินฺโน	อาทิจฺโจว ยฺคนฺธเร.
๒. จกฺกวาพสสเสหิ	ทสหาคมฺม สพฺพโส
สนนินฺนเน เทวานํ	คณฺเณ ปรีวาริโต.
๓. มาตรํ ปมุขํ กตฺวา	ตสฺสา ปญฺญาเย เตชสา
อภิธมฺมกถามคฺคํ	เทวานํ สมฺปวตฺตยิ.

๑. พระพุทธเจ้าประทับนั่งบนศิลาอาสน์ ซึ่งสำเร็จด้วยแก้วมณี ชื่อปณฺฑกัมพล ที่ประดิษฐานอยู่ใต้ร่มไม้ทองหลวง ทรงพระศิริโสภาคย์ ประดุจหนึ่งว่าพระอาทิตย์บนยอดเขาสุคันธร
๒. เทวดาทั้งหลายที่มาจากหมื่นจักรวาล ได้พากันมาประชุมเฝ้าห้อมล้อมพระพุทธองค์อยู่โดยรอบ
๓. พระพุทธองค์ทรงกระทำสันตฺสูติเตวบุตร ซึ่งเคยเป็นพุทธมารดาให้เป็นประมุขในบรรดาเทวดาและพรหมทั้งหลายเหล่านั้น แล้วทรงแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ แก่เทพยดาและพรหมเหล่านั้น ติดต่อกันตลอดพรรษากาล ด้วยเดชแห่งพระสัพพัญญุตญาณ

๒. จงแสดงคาถา แสดงเหตุแห่งการเกิดขึ้นของพระอภิธรรม

ทั้งบาลีและคำแปล (เฉพาะข้อที่ ๓) (2/46, 1/49).....หน้า ๗)

ตอบ คาถาแสดงเหตุแห่งการเกิดขึ้นของพระอภิธรรม ทั้งบาลีและคำแปล (เฉพาะข้อที่ ๓)

มาตริ ปมุขํ กตฺวา ตสฺสา ปญฺญา เตชสา

อภิธมฺมกถามคฺคํ เทวานํ สมฺปวตฺตยิ.

พระพุทธองค์ทรงกระทำสันตุสิตเทวบุตร ซึ่งเคยเป็นพุทธมารดาให้เป็นประมุข
ในบรรดาเทวดาและพรหมทั้งหลายเหล่านั้น แล้วทรงแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์
แก่เทพยดาและพรหมเหล่านั้น ติดต่อกันตลอดพรรษากาล ด้วยเดชแห่ง
พระสัมพันธัญญญาณ

(3) ปัญจมหาปริจาค ๕ มีอะไรบ้าง แสดงพร้อมความหมาย (2/44, 2/49, 1/66)

๓. มหาปริจาค ๕ และจริยะ ๓ มีอะไรบ้าง (1/52, 2/58).....หน้า ๗)

ตอบ มหาปริจาค ๕ ประการ คือ

๑. ธนปริจาค การสละทรัพย์สิน เงินทองและฐานะ
ปเทศราชา เอกราชา จักรวรรดิราชา
๒. ปุตตปริจาค การให้บุตรธิดาเป็นทาน
๓. ภริยาปริจาค การให้ภริยาเป็นทาน
๔. อังคปริจาค การให้อวัยวะเป็นทาน
๕. ชีวิตปริจาค การสละชีวิตให้เป็นทาน

จริยะ ๓ คือ

๑. โลกัตถจริยะ การปฏิบัติเพื่อให้สัตว์ทั้งหลายในโลกได้รับความสุข
๒. ญาติัตถจริยะ การปฏิบัติเพื่อให้ญาติทั้งหลายได้รับความสุข
๓. พุทธัตถจริยะ การปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมพันธัญญญาณ

๔. พระอภิธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดพรรษากาลนี้

แบ่งออกเป็นกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (2/57).....หน้า ๘)

ตอบ พระอภิธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดพรรษากาล แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. วิตถารนัย การแสดงนั้นพิสดารมาก พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่หมู่เทพยดา
อินทร์ พรหม ทั้งหลาย
๒. สังเขปนัย การแสดงนั้นย่อมาก พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่พระสารีบุตรที่ป่าไม้จันทน์
๓. นาติวิตถารนาติสังเขปนัย การแสดงนั้นเป็นกลาง ไม่พิสดารและไม่ย่อ
พระสารีบุตรแสดงแก่ศิษยานุศิษย์ ๕๐๐ องค์ ที่เคยเป็นค่างความาแต่อดีตชาติ

๕. พระอภิธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดพรรษากาลนี้.....
ประเภทใด ที่ปรากฏอยู่ในมนุษยโลกจนถึงบัดนี้ (2/45)

ตอบ พระอภิธรรมที่ปรากฏอยู่ในมนุษยโลกจนถึงบัดนี้ เป็นนัยที่เรียกว่า
“นาตีวิตถารนาตีสังเขปนัย” ที่พระสารีบุตรแสดงไว้นั่นเอง

๖. พระอภิธรรมที่ปรากฏในโลกนี้โดยอาศัยเหตุทั้ง ๒ หรือ ๓ นั้น (.....หน้า ต)
อยากทราบว่า เหตุ ๒ อย่างคืออะไร ได้แก่อะไรบ้าง (2/43, 1/45, 2/52)

ตอบ เหตุ ๒ อย่างนั้น คือ

๑. อริคณิทาน ได้แก่ บารมี ๓๐ ทศ มหาปริจาค ๕ จริยะ ๓
เมื่อว่าโดยเวลา นับตั้งแต่พระที่บังกรสมัมาสัมพุทธเจ้า
ประทานพุทธพยากรณ์ จนถึงสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ขณะที่ประทับอยู่ที่โพธิบัลลังก์

๒. เทศนานิทาน ได้แก่ การแสดงพระธรรมจักกัปปวัตตนสูตร

๗. จงแสดงวจนัตถะของคำว่า มาติกาโชติกะ (2/44, 2/50).....หน้า 11)

ตอบ วจนัตถะของ มาติกาโชติกะ คือ

มาติกัม โชเตตตีติ = มาติกาโชติโก

คัมภีร์ใด ย่อมทำมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้นให้สว่าง

ฉะนั้น คัมภีร์นั้น ชื่อว่า มาติกาโชติกะ

มาติกาโย โชติโก = มาติกาโชติโก

คัมภีร์ที่ทำให้สว่างรุ่งเรืองในมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้น

ชื่อว่า มาติกาโชติกะ

๘. จงแสดงวจนัตถะของคำว่า มาติกาโชติกะ พร้อมแปล (เฉพาะนัยที่ ๑)

ตอบ วจนัตถะของ มาติกาโชติกะ (2/51).....หน้า 11)

มาติกัม โชเตตตีติ = มาติกาโชติโก

คัมภีร์ใด ย่อมทำมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้นให้สว่าง

ฉะนั้น คัมภีร์นั้น ชื่อว่า มาติกาโชติกะ

๙. ให้แสดงความหมายของคำว่า มาติกาโชติกะ (1/56, 2/63, 2/65).....หน้า 11)

ตอบ มาติกาโชติกะ หมายความว่า เป็นปกรณ์ที่แสดง จำแนกเนื้อความ
พร้อมทั้งอธิบายในมาติกาบทมี กุสลา ธมฺมา เป็นต้น ให้สว่างนั่นเอง

๑๐. จงแสดงวจนัตถะของคำว่า มาติกา (2/56, 1/58, 1/65).....หน้า 11)

ตอบ วจนัตถะของคำว่า มาติกา

มาตา วียาติ = มาติกา

บทเหล่าใดเหมือนแม่ หรือเหมือนคลองส่งน้ำ

ฉะนั้น บทเหล่านั้นชื่อว่ามาติกา ได้แก่ กุสลา ธมฺมา เป็นต้น

๑๑. คำว่า มาติกา นั้นคืออะไร ได้แก่อะไร (1/60, 2/63, 2/65).....หน้า 11)

ตอบ คำว่า มาติกา นั้น คืออุทเทส เป็นการแสดงโดยย่อเหมือนกับสารบาญ

ได้แก่ ดิกมาติกาบท ๖๖ ทุกมาติกาบท ๒๘๔ รวมเป็น ๓๕๐ บท นั้นเอง

๑๒. รัชมสังคณิประการ เมื่อว่าโดยกัณฑ์มีกี่กัณฑ์ คืออะไรบ้าง

(1/56, 2/63, 2/65).....หน้า 12)

ตอบ ในรัชมสังคณิประการนี้ เมื่อว่าโดยกัณฑ์แล้วแบ่งออกเป็น ๔ กัณฑ์ คือ

๑. จิตตูปปาทกณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่แสดงการจำแนก ดิกมาติกาและทุกมาติกา
โดยปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ซึ่งมีจิตและเจตสิกเป็นประธาน โดยพิสดาร
๒. รูปกณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่แสดงการจำแนกรูป โดยเอกกณฺธิจนถึงเอกาทศกณฺธิ
โดยพิสดาร
๓. นิรุกเขปกณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่จำแนกดิกมาติกาและทุกมาติกา โดยปรมัตถธรรมทั้ง ๔
อย่างกลางๆ
๔. อฏฺฐกถากณฺฐ เป็นกัณฑ์ที่นำเนื้อความของปิฎกทั้ง ๓ ซึ่งเป็นพุทธวจนะ
แล้วจำแนกโดยดิกมาติกาและทุกมาติกา อย่างย่อ

(13) จงอธิบายคำว่า ดิกมาติกาและทุกมาติกา มาโดยลำดับ (1/49)

๑๓. มาติกา มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (2/56, 1/57).....หน้า 13)

ตอบ มาติกา มี ๒ อย่าง คือ

๑. ดิกมาติกา เป็นมาติกาที่จำแนกปรมัตถธรรมทั้ง ๔ โดยแบ่งออกเป็น ๓ บท
มี ๒๒ ดิกะ คือ กุสลดิก เป็นต้นจนถึง สนิทสุสนติก เป็นที่สุด
๒. ทุกมาติกา เป็นมาติกาที่จำแนกปรมัตถธรรมทั้ง ๔ โดยแบ่งออกเป็น ๒ บท
มี ๒ อย่าง คือ.....

อภิรัชมทุกมาติกา มี ๑๐๐ ทูกะ คือ เหตุทุก เป็นต้นจนถึง สรณทุก เป็นที่สุด

สุตตันติกทุกมาติกา มี ๔๒ ทูกะ คือ วิชาภาคิทุก เป็นต้นจนถึง ขยญาณทุก เป็นที่สุด

๑๔. ในการแสดง สุตตฺตฺนุติกทุกมคติกา ในธัมมสังคณีปกรณ์นั้น
แสดงไว้กี่กัณฑ์ คือกัณฑ์อะไร (1/56).....หน้า 183)

ตอบ ในการแสดง สุตตฺตฺนุติกทุกมคติกา ในธัมมสังคณีปกรณ์นั้น
แสดงไว้ ๑ กัณฑ์ คือ นิคุเขปกณฺฑ

(15) จงแสดงติกมคติกา ๒๒ มาตามลำดับ (1/46, 2/48, 1/49, 1/61)

๑๕. ติกมคติกา มีเท่าไร คืออะไรบ้าง ให้แสดงมาโดยลำดับ
(1/58, 2/58, 1/59, 1/60, 1/65, 1/66).....หน้า ท)

ตอบ ติกมคติกา มี ๒๒ ติกะ คือ

๑. กุสลติก	๒. เวทนาติก	๓. วิปากติก
๔. อุปาทินฺนติก	๕. สงฺกิลิฏฺจติก	๖. สวิตทุกติก
๗. ปิตติติก	๘. ทสฺสนติก	๙. ทสฺสนเหตุติก
๑๐. อาจยคามติก	๑๑. เสกฺขติก	๑๒. ปริตฺตติก
๑๓. ปริตฺตารมฺมณติก	๑๔. หีนติก	๑๕. มิจฺจนตฺตติก
๑๖. มคฺคการมฺมณติก	๑๗. อุปฺปนฺนติก	๑๘. อตีตติก
๑๙. อตีตารมฺมณติก	๒๐. อชฺชตฺตติก	๒๑. อชฺชตฺตารมฺมณติก
๒๒. สนิทสฺสนติก		

ข้อ ๒

.....สัมภาษณ์

๑๖. จงแสดงวณัตถะของคำว่า กุศล, อกุศล, อพยากตะ (60, 61, 62)

ตอบ วณัตถะของคำว่า กุศล คือ (2/63, 2/65, 2/66).....หน้า 16)

กุจฺฉิเต ปาปธฺมเม สลยติ กมฺเปติ วิทุสฺเสตฺติ = กุศล

ธรรมชาติโดยย่อทำให้หวั่นไหว หรือย่อทำลายซึ่งบาปกรรม

อันบัณฑิตทั้งหลายพึงเกลียด ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า กุศล

วณัตถะของคำว่า อกุศล คือ

น กุสฺลํ = อกุสฺลํ ธรรมชาติที่ไม่ใช่กุศล ชื่อว่า อกุศล

วณัตถะของคำว่า อพยากตะ คือ

น พฺยากโต = อพฺยากโต

ธรรมที่ไม่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นกุศล อกุศล

ทรงแสดงเป็นอย่างอื่น ชื่อว่า อพยากตะ

๑๗. ให้แสดงเหตุผลที่พระพุทธองค์ทรงแสดง กุสลติก ก่อนติกะอื่นๆ

(60, 61, 62, 2/63, 2/65, 2/66).....หน้า 17)

ตอบ เหตุผลที่พระพุทธองค์ทรงแสดง กุสลติก ก่อนติกะอื่นๆ มี ๓ ประการ คือ

๑. ปรมัตถธรรมทั้ง ๔ เหล่านี้ รวมเข้าในกุสลติกได้ทั้งหมด โดยไม่มีเหลือ

๒. กุศล อกุศล อพยากตธรรม ทั้ง ๓ ปรากฏเป็นส่วนๆ ไม่ปะปนกัน

๓. ในกุสลติกนี้ กุศลธรรม คือธรรมที่ดีและไม่มีโทษ ตั้งอยู่ในเบื้องต้นแรก

อาศัยเหตุ ๓ ประการนี้ พระองค์จึงทรงแสดง กุสลติก ก่อนติกะอื่นๆ

๑๘. คำว่า ชนวิมุต สัจจวิมุต ติกวิมุต หมายความว่าอย่างไร

และในวิมุตทั้ง ๓ นี้ วิมุตติมีองค์ธรรมแน่นอน วิมุตติมีองค์ธรรมไม่แน่นอน

ให้แสดงติกะที่มีวิมุตครบทั้ง ๓ (2/43, 2/52, 1/59).....เฉลยหน้า 6)

ตอบ ชนวิมุต หมายความว่า เป็นธรรมที่พ้นจากชั้นทั้ง ๕

สัจจวิมุต หมายความว่า เป็นธรรมที่พ้นจากสัจจะทั้ง ๔

ติกวิมุต หมายความว่า เป็นธรรมที่พ้นจากบททั้ง ๓

และธรรมที่เป็นวิมุตทั้ง ๓ นั้น

ชนวิมุต สัจจวิมุต มีองค์ธรรมแน่นอน

ส่วน ติกวิมุตนั้น มีองค์ธรรมไม่แน่นอน

ติกะที่มีวิมุตครบทั้ง ๓ ได้แก่ สวิตกกติก

๑๙. ก. จงแสดงวจนัตถะของคำว่า วิปาก พร้อมทั้งคำแปล (2/47, 2/48)
 ข. คำว่า วิปากคือผลนั้น มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง (2/43, 2/52)

ตอบ ก. แสดงวจนัตถะของคำว่า วิปาก พร้อมทั้งคำแปล (.....หน้า 24)

อณฺณมณฺณวิสิฏฺฐานํ กุสลากุสลาณํ ปากาติ = วิปากา

ธรรมทั้งหลาย ที่เป็นผลของกุศลและอกุศล ที่พิเศษกว่ากันและกัน ชื่อว่า วิปาก

ข. คำว่า วิปากคือผลนั้น มี ๒ อย่าง คือ

๑. มุขยผล เป็นผลโดยตรง ได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘
๒. สามัญญผล เป็นผลโดยสามัญ ได้แก่ กัมมชรูป

๒๐. จงแสดงวจนัตถะของคำว่า สงฺกิเลโส (1/44).....หน้า 32)

ตอบ วจนัตถะของ สงฺกิเลโส.....

สงฺกิเลเสตฺติติ = สงฺกิเลโส ธรรมใด มีสภาพทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน
 ฉะนั้น ธรรมนั้น ชื่อว่า สงฺกิเลโส ได้แก่ กิเลส ๑๐

๒๑. เมื่อจำแนกธรรมใน ปิตติก แล้ว มีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง

จงแปลและแสดงองค์ธรรมของประเภทนั้นๆ มาด้วย (2/62, 1/66).....หน้า 41)

ตอบ เมื่อจำแนกธรรมใน ปิตติก แล้วมี ๔ ประเภท คือ

๑. สปัปฺตติกธรรม ธรรมที่มีปิตติ ได้แก่ โสมนัสสหคตจิต ๕๑ (เวทนาจตุตถกตจิต ๑๑)
 เจตสิก ๔๖ (เวทนาปิตติ)
๒. นิปฺปิตติกธรรม ธรรมที่ไม่มีปิตติ ได้แก่ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ โทสมูลจิต ๒
 กายวิญญูณจิต ๒ จตุตถกตจิต ๑๑ เจตสิก ๕๑ (เวทนาปิตติ)
 และปิตติเจตสิก ๕๑ รูป ๒๘ นิพพาน
๓. สปัปฺตติกสุข ความสุขที่ประกอบด้วยปิตติ ได้แก่ สุขเวทนาเจตสิก ๕๑
 ที่อยู่ใน กามโสมนัสสหคตจิต ๑๘ ปฐมกตจิต ๑๑ ทุตติยกตจิต ๑๑
 ตติยกตจิต ๑๑
๔. นิปฺปิตติกสุข ความสุขที่ไม่ประกอบด้วยปิตติ ได้แก่ สุขเวทนาเจตสิก ๑๒
 ที่อยู่ใน สุขสหคตกายวิญญูณจิต ๑ จตุตถกตจิต ๑๑

ข้อ ๓

.....สัมภาระ

๒๒. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทดังต่อไปนี้

- ก. เนววิปาก-นวิปากมมมมา (1/43, 1/50)
 ข. อนิหสฺสน-อปปฏิฆา ฐมา (1/43, 1/50)
 ค. นิยยานิกา ฐมา (1/43)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม ในบทดังนี้

- ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่เป็นผลของกุศลและอกุศล
 ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน และไม่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๕ รูป ๒๘ นิพพาน
- ข. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพเห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน
- ค. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นเหตุให้ออกจากสังสารวัฏฏ์ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖

๒๓. จงแปล และแสดงองค์ธรรมของบาลีบทดังนี้

- ก. อทุกขมสุขาย เวทนาย สมปยุตฺตา ฐมา (1/46)
 ข. เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมา (1/46)

ตอบ

- ก. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอุเบกขาเวทนา ซึ่งไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข
 โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตตา เป็นต้น มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ อุเบกขาสหคตจิต ๕๕ เจตสิก ๔๖ (เว้นเวทนา)
- ข. สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่พึงประหาณโดยโสดาปัตติมรรคและอริยมรรคเบื้องต้น ๓ มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน

๒๗. ในติกมาติกาบทนั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นรูปปรมาณูจำพวกเดียว มีกี่บท
คืออะไรบ้าง จงแสดงมาเป็นบาลี คำแปล และองค์ธรรม
(2/43, 2/52).....หน้า 82)

ตอบ ในติกมาติกาบทนั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นรูปปรมาณูจำพวกเดียว มี ๒ บท คือ
สนิหสฺสนสฺสปฏิฆา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเป็นไปพร้อม ด้วยการเห็นได้และกระทบได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ รูปารมณ

อนิหสฺสนสฺสปฏิฆา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลายที่มีสภาพเห็นไม่ได้ แต่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการกระทบได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โอฬาริกรูป ๑๑ (เวณรูปารมณ)

๒๘. พระสงฆ์ที่กำลังสวดมาติกาอยู่ว่า อุปาทีนุปาทานิยา ฐมา
อนุปาทีนุปาทานิยา ฐมา อนุปาทีนุ-อนุปาทานิยา ฐมา
อยากทราบว่า บททั้ง ๓ นี้ แปลว่าอะไร องค์ธรรมได้แก่อะไร
(ไม่ต้องจำแนกชั้น อยาตนะ ชาติ สัจจะ) (1/56).....หน้า 26)

ตอบ อุปาทีนุปาทานิยา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันต้นหนาและทวิภูฏีเข้าไปติด โดยอาการกระทำ
ให้เป็นอารมณ์นั้น) ยึดไว้โดยความเป็นผล และเป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลเกยวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ กัมมชรูป ๒๐

อนุปาทีนุปาทานิยา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันต้นหนาและทวิภูฏีเข้าไปติด โดยอาการกระทำ
ให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผล แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ โลเกยกุศลจิต ๑๗ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๕๒
จิตตชรูป ๑๗ อุตฺตชรูป ๑๕ อาหารชรูป ๑๔

อนุปาทีนุอนุปาทานิยา ฐมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่กรรม (อันต้นหนาและทวิภูฏีเข้าไปติด โดยอาการกระทำ
ให้เป็นอารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผลและไม่เป็นประโยชน์ คือไม่เป็นอารมณ์
ของอุปาทาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๒๙. เมื่อท่านได้รับเชิญไปในงานศพแห่งหนึ่ง ได้ยินพระสงฆ์ที่กำลังสวดมาติกาอยู่ว่า
 เสกขา ฐมฺมา. อเสกขา ฐมฺมา. เนวเสกขานาเสกขา ฐมฺมา.
 อยากทราบว่าบททั้ง ๓ แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร

ตอบ เสกขา ฐมฺมา (1/55).....หน้า 57)
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นของเสกขบุคคล ๗ หรือที่ชื่อว่าเสกขธรรม มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๗ (เว้นอรหัตตผลจิต ๑) เจตสิก ๓๖

อเสกขา ฐมฺมา
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นของอเสกขบุคคล หรือที่ชื่อว่าอเสกขธรรม มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ อรหัตตผลจิต ๑ เจตสิก ๓๖

เนวเสกขานาเสกขา ฐมฺมา
 สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่เป็นของเสกขบุคคล ๗ และอเสกขบุคคล
 หรือที่ไม่ชื่อว่าเสกขธรรม และอเสกขธรรม มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน

๓๐. เมื่อสรุปธรรมใน สงฺกิลิฏฺจติก แล้ว จำแนกได้กี่ประเภท คืออะไรบ้าง
 (แสดงพร้อมด้วยความหมาย ไม่ต้องแสดงองค์ธรรม) (2/58, 2/59).....หน้า 33)

ตอบ เมื่อจำแนกธรรมใน สงฺกิลิฏฺจติก แล้วมี ๖ ประเภท คือ

สงฺกิเลส	ธรรมที่ทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน	ได้แก่ กิเลส ๑๐ มีโลภะเป็นต้น
สงฺกิลิฏฺจ	ธรรมที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน	ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗
สงฺกิเลสิก	ธรรมที่เป็นอารมณ์ของกิเลส	ได้แก่ โลเกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘
อสงฺกิเลส	ธรรมที่ไม่ทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน	ได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๔๒ (เว้นกิเลสองค์ธรรม ๑๐) รูป ๒๘ นิพพาน
อสงฺกิลิฏฺจ	ธรรมที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมองเร่าร้อน	ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ กริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘ รูป ๒๘ นิพพาน
อสงฺกิเลสิก	ธรรมที่ไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส หรือไม่เป็นที่อาศัยเกิดของความเศร้าหมองเร่าร้อน	ได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๓๑. ธรรมอะไรเป็นเหตุให้ท่านเกิดตายอยู่เสมอ และถ้าท่านอยากพ้นจากการเกิด การตายแล้ว ท่านจะต้องปฏิบัติให้ธรรมชนิดไหนเกิดขึ้นแก่ท่าน
ให้แสดงองค์ธรรมมาด้วย (1/51, 1/52, 1/57, 2/60, 2/63).....เฉลยหน้า 24)

ตอบ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดตายอยู่เสมอ คือ อายยคามิธรรม
อันได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศลจิต ๑๗ เจตสิก ๕๒
และถ้าอยากพ้นจากการเกิดตาย จะต้องปฏิบัติให้ อปยคามิธรรม
อันได้แก่ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖ เกิดขึ้น

๓๒. ให้แสดงธรรมที่มีสภาพดังต่อไปนี้ (1/58, 2/61, 1/62, 2/62)
ก. ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดให้ตาย (1/65, 1/66).....หน้า 55)
ข. ธรรมที่เป็นเหตุให้ไม่เกิดไม่ตาย
ค. ธรรมที่ไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดให้ตาย และไม่ใช่เป็นเหตุให้ไม่เกิดไม่ตาย

ตอบ แสดงธรรมที่มีสภาพดังต่อไปนี้
ก. ได้แก่ อายยคามิธรรม คือ อกุศลจิต ๑๒ โลภียกุศล ๑๗ เจตสิก ๕๒
ข. ได้แก่ อปยคามิธรรม คือ มัคคจิต ๔ เจตสิก ๓๖
ค. ได้แก่ เนวายคามินาปยคามิธรรม คือ วิปากจิต ๓๖ กิริยาจิต ๒๐ เจตสิก ๓๘
รูป ๒๘ นิพพาน

๓๓. จิตที่สามารถกระทำมรรคให้เป็นอารมณ์ได้นั้น มีกี่ดวง คืออะไรบ้าง
(1/56, 2/56, 2/62, 2/64, 1/66).....หน้า 72)

ตอบ จิตที่สามารถกระทำมรรคให้เป็นอารมณ์ได้นั้น มี ๑๑ ดวง คือ.....
มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔
มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒

๓๔. ธรรมที่ไม่กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์นั้น มีกี่พวก คืออะไร
และองค์ธรรมได้แก่อะไร (2/55, 1/59, 2/63).....เฉลยหน้า 33)

ตอบ ธรรมที่ไม่กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์นั้น มี ๒ พวก คือ
โดยแน่นอนพวกหนึ่ง ไม่แน่นอนพวกหนึ่ง
โดยแน่นอนนั้น องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ อเหตุกจิต ๑๗ (เว้นมโนทวาราวชชนจิต ๑)
มหากุศลญาณวิปยุตตจิต ๔ มหาวิปากจิต ๘ มหากิริยาญาณวิปยุตตจิต ๔ รูปาวจรจิต ๑๕
(เว้น อภิญญาจิต ๒) อรูปาวจรจิต ๑๒ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘ นิพพาน
ไม่แน่นอนนั้น องค์ธรรมได้แก่ มโนทวาราวชชนจิต ๑ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔
มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ อภิญญาจิต ๒ เจตสิก ๓๘ ขณะที่ไม่ได้กระทำมรรคให้เป็น
อารมณ์

๓๕. วิปากา ธมฺมา แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร ให้จำแนกมาโดยสังจะ

ตอบ วิปากา ธมฺมา (1/57).....หน้า 22)

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นผลของกุศลและอกุศล ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิปากจิต ๓๖ เจตสิก ๓๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยสังจะแล้ว ได้สังจะ ๑

สังจะ ๑ คือ.....

โลกียวิปากจิต ๓๒ เจตสิก ๓๕ เป็น ทุกขสังข

ผลจิตตูปบาท ๓๗ เป็น สังขวิมุต

๓๖. จิต เจตสิก รูป ที่เกิดพ้นจากกาลทั้ง ๓ มีหรือไม่

ให้วินิจฉัยโดยยกชื่อตักขิณมาตัดสิน (2/56, 2/62, 2/64).....เฉลยหน้า 34)

ตอบ จิต เจตสิก รูป ที่เกิดพ้นจากกาลทั้ง ๓ นั้น ไม่มี

ขอยกอดีตตักขิณตัดสิน เพราะในอดีตตักขิณนี้.....

ในปฐมภพ องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก รูป ที่ดับไปแล้ว

ในทุติยภพ องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก รูป ที่จะเกิด

ในตติยภพ องค์ธรรมได้แก่ จิต เจตสิก รูป ที่กำลังเกิดอยู่

ฉะนั้น จิต เจตสิก รูป ที่เกิดพ้นจากกาลทั้ง ๓ นั้น จึงไม่มี

๓๗. มัจฉริยะ มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

และมัจฉริยะเหล่านี้ พึงประหาณโดยมรรคใด (2/45).....หน้า 51)

ตอบ มัจฉริยะ มี ๕ อย่าง คือ

๑. อาวาสมัจฉริยะ การหวงแหนวัดวาอาราม ที่อยู่ที่อาศัย

๒. กุลมัจฉริยะ การหวงแหนญาติมิตร ศิษยานุศิษย์ ทายกทายิกา

๓. ลาภมัจฉริยะ การหวงแหนในลาภสักการะ

๔. วรรณมัจฉริยะ การหวงแหนความสวยงาม เกียรติยศชื่อเสียง

๕. ธรรมมัจฉริยะ การหวงแหนในวิชาความรู้ของตน

เหล่านี้ พึงประหาณโดยโสดาปัตติมรรค

๓๘. ให้แสดงผลในการที่นิพพาน เป็นตักวิมุต ใน อุปฺปนฺติก (1/48).....หน้า 76)

ตอบ แสดงเหตุผลในการที่นิพพานเป็นตักวิมุต ใน อุปฺปนฺติก

ใน อุปฺปนฺติก ที่มีนิพพานเป็นตักวิมุตนั้น เพราะ.....

นิพพานเป็นกาลวิมุต คือ พ้นจากกาลทั้ง ๓

หมายความว่า สภาพของพระนิพพานนี้ กำลังเกิดก็ไม่ใช่ จะเกิดก็ไม่ใช่ เกิดแล้วก็ไม่ใช่ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ สภาพของพระนิพพานนั้น ก็คือความดับแห่งจิต เจตสิก รูป ของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นการดับครั้งสุดท้าย ไม่เกิดอีกต่อไปนั่นเอง นี่แหละชื่อว่า พระนิพพาน

ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า นิพพานํ น วตฺตพฺพํ อุปฺปนฺนํ อนุปฺปนฺนํ อปฺปาทิตํ. สภาพของพระนิพพานนั้นกล่าวไม่ได้ว่า กำลังเกิด จะเกิด หรือเกิดแล้ว

ข้อ ๔

.....สัมภาระณ

๓๙. อภิธัมมทุกมาติกา แบ่งออกเป็นกี่หมวด คืออะไรบ้าง

และแต่ละหมวดมีจำนวนเท่าไร (2/59).....หน้า ท)

ตอบ อภิธัมมทุกมาติกา แบ่งออกเป็น ๑๓ หมวด แต่ละหมวดมีจำนวนดังต่อไปนี้ คือ

๑. เหตุโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๒. จุฬนุตรทุก	มีทุกะ ๗	ประเภท
๓. อาสวโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๔. สญโฆชนโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๕. คนถโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๖. โอมโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๗. โยคโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๘. นีวรรณโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๙. ปรามาสโคจร	มีทุกะ ๕	ประเภท
๑๐. มหนุตรทุก	มีทุกะ ๑๔	ประเภท
๑๑. อุปาทานโคจร	มีทุกะ ๖	ประเภท
๑๒. กิเลสโคจร	มีทุกะ ๘	ประเภท
๑๓. ปิฎจิก	มีทุกะ ๑๘	ประเภท

๔๐. ในเหตุโคจร มีทุกะกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (1/58, 2/58, 2/59, 1/65)

ตอบ ในเหตุโคจร มีทุกะ ๖ ประเภท คือ (.....หน้า ท)

๑. เหตุทุก	๒. สเหตุทุก	๓. เหตุสมปยุตตทุก
๔. เหตุสเหตุทุก	๕. เหตุเหตุสมปยุตตทุก	๖. นเหตุสเหตุทุก

๔๑. ในจุฬนุตรทุก มีทุกะกี่ประเภท คืออะไรบ้าง (2/57, 1/59, 2/60, 1/61)

ตอบ ในจุฬนุตรทุก มีทุกะ ๗ ประเภท คือ

๑. สปปจยทุก	๒. สงขตทุก	๓. สนิทสนทุก	๔. สปปฎิขทุก
๕. รุปิก	๖. โลกียทุก	๗. เกณจิวิญญะยทุก	

๔๒. อาสวโคจณก มีทุกที่ประเภท คืออะไรบ้าง แสดงมาตามลำดับ

ตอบ อาสวโคจณก มีทุก ๖ ประเภท คือ (2/48).....หน้า ท)
 ๑. อาสวทุก ๒. สาสวทุก ๓. อาสวสมปยุตตทุก
 ๔. อาสวสาสวทุก ๕. อาสวอาสวสมปยุตตทุก ๖. อาสววิปยุตตสาสวทุก

๔๓. ในปิฎกจิทุก มีทุกะที่ประเภท คืออะไรบ้าง (1/43).....หน้า น)

ตอบ ในปิฎกจิทุก มีทุกะ ๑๘ ประเภท คือ
 ๑. ทสฺสเนนปหาดพพทุก ๒. ภาวนายปหาดพพทุก
 ๓. ทสฺสเนนปหาดพพเหตุทุก ๔. ภาวนายปหาดพพเหตุทุก
 ๕. สวิตทุกทุก ๖. สวิจารทุก ๗. สปปิติกทุก
 ๘. ปิติสหคตทุก ๙. สุขสหคตทุก ๑๐. อุเปกฺขาสหคตทุก
 ๑๑. กามาวจรทุก ๑๒. รูปาวจรทุก ๑๓. อรูปาวจรทุก
 ๑๔. ปริยาปนทุก ๑๕. นิยุยานิกทุก ๑๖. นิยตทุก
 ๑๗. สอตุตฺตรทุก ๑๘. สรณทุก

๔๔. ใน ปิฎกจิทุก นั้น ทุกะที่เป็น นิปปเทสทุก มีกี่ทุกะ (1/57).....เฉลยหน้า 64)

ตอบ ในปิฎกจิทุก นั้น ทุกะที่เป็น นิปปเทสทุก มี ๑๘ ทุกะ

๔๕. สปปจฺจยา ฐมฺมา แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร (2/59).....หน้า 88)

ตอบ สปปจฺจยา ฐมฺมา แปลว่า
 สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีปัจจัย ๔ (คือ กรรม จิต อุตฺต อาหาร) ประชุมตั้ง มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ เจตสิก ๕๒ รูป ๒๘

๔๖. อสงฺขตา ฐมฺมา แปลว่าอะไร องค์ธรรมได้แก่อะไร

ให้จำแนกมาโดยชั้น อยาตนะ ธาตุ สัจจะ (1/56).....หน้า 89)

ตอบ อสงฺขตา ฐมฺมา แปลว่า
 สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ถูกปรุงแต่งโดยปัจจัย ๔ (คือ กรรม จิต อุตฺต อาหาร) มีอยู่
 องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน
 นิพพานนี้ พ้นจากการนับสงเคราะห์โดยความเป็นชั้นแล้ว
 ได้ธัมมายตนะ ๑ ธรรมธาตุ ๑ นิโรธสัจจ์

๔๗. รูปิโน ฐมา แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร (2/46).....หน้า 90)

จงจำแนกมาโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ

ตอบ รูปิโน ฐมา แปลว่า

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่มีรูปปนลักษณะคือความสลายไป มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

ได้ชั้น ๑ อายตนะ ๑๑ ธาตุ ๑๑ สัจจะ ๑

ชั้น ๑ คือ.....รูป ๒๘ เป็น รูปชั้น

อายตนะ ๑๑ คือ.....

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกายตนะ ๑๐

สุขุมรูป ๑๖ เป็น ฐมายตนะ

ธาตุ ๑๑ คือ.....

โอฬาริกรูป ๑๒ เป็น โอฬาริกธาตุ ๑๐

สุขุมรูป ๑๖ เป็น ฐมธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....รูป ๒๘ เป็น ทุกขสัจ

๔๘. อาสวา ฐมา แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร

ให้จำแนกมาโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะ (2/44, 1/49, 1/61).....หน้า 99)

ตอบ อาสวา ฐมา แปลว่า สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอาสวะ

หรือ ที่มีสภาพไหลไป ว่าโดยภูมิถึงภวคภูมิ ว่าโดยธรรมถึงโคตรภู

หรือ ที่มีสภาพเหมือนสุราที่หมักไว้นาน มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

ได้สังขารชั้น ๑ ฐมายตนะ ๑ ฐมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สัจจะ ๒ คือ.....

ทิฏฐิ โมหะ เป็น ทุกขสัจ

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจ

๔๙. จงแสดงการจำแนกจิต ๘๙ โดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะและสัจจวิมุต

ตอบ จิต ๘๙ จำแนกโดยชั้น อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว (2/47, 2/51)

ได้ชั้น ๑ อายตนะ ๑ ธาตุ ๗ สัจจะ ๑

ชั้น ๑ คือ.....จิต ๘๙ เป็น วิญญานชั้น

อายตนะ ๑ คือ.....จิต ๘๙ เป็น มนายตนะ

ธาตุ ๗ คือ.....ในจิต ๘๙ นั้น.....

ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ เป็น ปัญจวิญญาณธาตุ ๕

สัมปฏิจจนจิต ๒ ปัญจทวาราวัชชนจิต ๑ เป็น มโนธาตุ

จิตที่เหลือ ๗๖ เป็น มโนวิญญาณธาตุ

สัจจะ ๑ คือ.....โลกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจจ์

โลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

๕๐. จิตตา ธมฺมา แปลว่าอย่างไร จงจำแนกมาโดยสัจจะและสัจจวิมุต (1/44)

ตอบ จิตตา ธมฺมา แปลว่า สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าจิต มีอยู่ (หน้า 122)

เมื่อจำแนกโดยสัจจะ และสัจจวิมุตแล้ว ได้สัจจะ ๑ คือ.....

โลกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจจ์

โลกุตตรจิต ๘ เป็น สัจจวิมุต

(51) ให้จำแนกเจตสิก ๕๒ โดยธาตุ สัจจะ และสัจจวิมุต (1/61)

๕๑. ให้จำแนกเจตสิก ๕๒ โดยขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ (2/50)

ตอบ ได้ขันธ์ ๓ คือ

เวทนาเจตสิก เป็น เวทนาขันธ์

สัญญาเจตสิก เป็น สัญญาขันธ์

เจตสิกที่เหลือ ๕๐ เป็น สังขารขันธ์

ได้อายตนะ ๑ คือ รัมมายตนะ

ได้ธาตุ ๑ คือ รัมมธาตุ

ได้สัจจะ ๓ คือ

เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) ที่ในโลกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสัจจ์

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสัจจ์

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสัจจ์

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมัคคจิต ๔

และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สัจจวิมุต

๕๒. จงจำแนกนิพพาน โดยขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะ (1/44)

ตอบ นิพพาน เมื่อจำแนกโดยขันธ์ อายตนะ ธาตุ สัจจะแล้ว

นิพพานนี้ พ้นจากการนับสงเคราะห์โดยความเป็นขันธ์แล้ว เป็นขันธวิมุต

อายตนะ ๑ คือ รัมมายตนะ

ธาตุ ๑ คือ รัมมธาตุ

สัจจะ ๑ คือ นิโรธสัจจ์

๕๓. ให้จำแนกองค์ธรรมดังต่อไปนี้ โดยสังจะ

ก. จิต ๘๘ รูป ๒๘ นิพพาน (1/48)

ข. เจตสิก ๕๒ (1/48)

ค. อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ (1/48)

ตอบ ก. ได้สังจะ ๒ สังจะ ๒ คือ.....

โลกียจิต ๘๑ รูป ๒๘ เป็น ทุกขสังข

นิพพาน เป็น นิโรธสังข

โลกุตตรจิต ๘ เป็น สังขวิมุต

ข. ได้สังจะ ๓ สังจะ ๓ คือ.....

เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) ที่ในโลกียจิต ๘๑ เป็น ทุกขสังข

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสังข

องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔ เป็น มัคคสังข

เจตสิกที่เหลือ ๒๘ (เว้นองค์มรรค ๘) ที่ในมัคคจิต ๔

และเจตสิก ๓๖ ที่ในผลจิต ๔ เป็น สังขวิมุต

ค. ได้สังจะ ๒ สังจะ ๒ คือ.....

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เว้นโลภะ) เป็น ทุกขสังข

โลภเจตสิก เป็น สมุทัยสังข

๕๔. ในมหนุตรทุกนั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นนามปรมัตถ์ฝ่ายเดียว มีกี่บท คืออะไรบ้าง
แสดงเฉพาะบาลี และองค์ธรรมของบทเหล่านั้นมาด้วย (ไม่ต้องแปล) (1/46)

ตอบ ในมหนุตรทุกนั้น บทที่มีองค์ธรรมเป็นนามปรมัตถ์ฝ่ายเดียว มี ๘ บท คือ

๑. สารมมณา ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒

๒. จิตตา ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘

๓. เจตสิกกา ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

๔. จิตตสมุပ္ปัตตา ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

๕. จิตตสัสมุจจา ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

๖. จิตตสัสมุจสมุจจานา ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

๗. จิตตสัสมุจสมุจจานุสหาโน ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

๘. จิตตสัสมุจสมุจจานานุปริวตติโน ฐมมา องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒

(8 บทนี้ โปรดจำไว้ให้ดี ชั้นมัธยม - เอก ใช้บ่อย PC.).....เฉลยหน้า 64)

๕๕. โคจจกอื่นๆ ที่นอกจาก กิเลสโคจจก นั้น ในโคจจกหนึ่งๆ มี ๖ ทุกะ แต่ในปราคาสโคจจก มีเพียง ๕ ทุกะเท่านั้น อยากทราบว่าขาดทุกะใด และเป็นเพราะเหตุใด จงอธิบาย (2/56, 1/60).....หน้า 120)

ตอบ ใน ปราคาสโคจจก มีเพียง ๕ ทุกะนั้น เพราะขาด ปราคาสปราคาสสมุပ္ปัตตทุก ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ปราคาสะ องค์ธรรมมีแต่เพียงทิวฐิจิตตสิกขตวงเดียนั้นเอง ฉะนั้น ธรรมที่ชื่อว่า ปราคาสะและประกอบด้วยปราคาสะนั้น ย่อมไม่มี เมื่อเป็นเช่นนั้น ถึงแม้ว่าองค์ธรรมของทุติยบท คือ ปราคาสสมุပ္ปัตตา เจว ธมฺมา โน จ ปราคาสา มีได้ก็จริง แต่องค์ธรรมของปฐมบท คือ ปราคาสา เจว ธมฺมา ปราคาสสมุပ္ปัตตา จ นั้นย่อมไม่มี ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงไม่ทรงแสดง ปราคาสปราคาสสมุပ္ปัตตทุก

๕๖. คำว่า อชฺฌตฺต มีกี่อย่าง อะไรบ้าง จงแสดงมาตามลำดับ (1/47).....หน้า 131)

และ ให้แสดงว่า อชฺฌตฺตะ ใน อชฺฌตฺติกทุกะ นั้นทรงมุ่งหมายเอาประเภทใด และ อชฺฌตฺตะ ใน อชฺฌตฺตติกะ นั้นทรงมุ่งหมายเอาประเภทใด

ตอบ คำว่า อชฺฌตฺต มี ๔ ประการ คือ

๑. โคจรชฺฌตฺต ได้แก่ อารมณฺสํมัญญ คืออารมณฺ์ทั่วไป
๒. นิยกชฺฌตฺต ได้แก่ ธรรมทั้งหลายที่เกิดอยู่ภายในตน
๓. อชฺฌตฺตชฺฌตฺต ได้แก่ อชฺฌตฺติกายตนะ ๖
๔. วิสยชฺฌตฺต ได้แก่ ผลสมภาติ

ในบรรดาอชฺฌตฺตะ ๔ อย่างนั้น

คำว่า อชฺฌตฺตะ ในอชฺฌตฺติกทุกะนั้น พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายเอา อชฺฌตฺตชฺฌตฺต ส่วน คำว่า อชฺฌตฺตะ ในอชฺฌตฺตติกะนั้น พระพุทธองค์ทรงมุ่งหมายเอา นิยกชฺฌตฺต ให้นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบดังนี้

๕๗. ให้อธิบายคำว่า โคจจก (1/45).....หน้า 150)

ตอบ คำว่า โคจจก แปลว่า เป็นข้อหรือเป็นพวง เช่น ข้อดอกไม้ หรือพวงผลไม้ ธรรมดาดอกไม้หรือผลไม้ ที่อยู่ในข้อหรือพวงเดียวกัน ย่อมมีการเกี่ยวข้องคล้ายคลึงกัน ว่าโดย ศัพท์หรือเนื้อความ ต้องเกี่ยวเนื่องกันจึงจะเรียกว่า โคจจก

เช่น เหตุโคจจก มีทุกะ ๖ ประเภท

ใน ๖ ทุกะนั้น ว่าโดยศัพท์และเนื้อความ ย่อมเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน คือ.....

สเหตุทุกทุกและเหตุสมุပ္ปัตตทุก ทั้ง ๒ นี้ เกี่ยวเนื่องกับธรรมที่เป็นเหตุทั้ง ๖ ในเหตุทุก เหตุสเหตุทุกทุก นี้ เกี่ยวเนื่องกับ เหตุทุก และ สเหตุทุกทุก เหตุเหตุสมุပ္ปัตตทุก นี้ เกี่ยวเนื่องกับ เหตุทุก และ เหตุสมุပ္ปัตตทุก นเหตุสเหตุทุกทุก นี้ เกี่ยวเนื่องกับ เหตุทุก และ สเหตุทุกทุก ดังนี้ เป็นต้น

๕๘. ในทุกมาติกาที่พระพุทธรองค์ทรงเทศนานั้น แบ่งออกเป็นกี่ประเภท
คืออะไรบ้าง (1/48).....หน้า 151)

ตอบ ทุกมาติกา ที่พระพุทธรองค์ทรงเทศนานั้น แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ
สุทธทุก และมีสุสทุก เช่น ในเหตุโคจก
สุทธทุก นั้น ได้แก่ เหตุทุก สเหตุทุก เหตุสมปยุตตทุก
มิสสุทุก นั้น ได้แก่ เหตุสเหตุทุก เหตุเหตุสมปยุตตทุก นเหตุสเหตุทุก
ในโคจกอื่นๆ ก็ทำนองเดียวกัน

๕๙. โคจก ที่มีชื่อต่างกัน แต่องค์ธรรมเหมือนกัน มีกี่โคจก คืออะไรบ้าง
และเมื่อนับจำนวนโดยทุกะและบทแล้ว ได้เท่าใด
(1/60, 2/61, 1/62, 1/65, 2/66).....เฉลยหน้า 64)

ตอบ โคจก ที่มีชื่อต่างกัน แต่องค์ธรรมเหมือนกัน มี ๓ โคจก คือ
๑. อาสวโคจก ๒. โอมโคจก ๓. โยคโคจก
และ โคจก ทั้ง ๓ นี้.....
เมื่อนับโดยจำนวนทุกะแล้ว ได้ ๒๔ ทุกะ
นับจำนวนโดยบทแล้ว ได้ ๔๘ บท

๖๐. ทุกะที่มีชื่อต่างกัน แต่มีองค์ธรรมเหมือนกัน มีกี่ทุกะ คือทุกะอะไรบ้าง
และเมื่อว่าโดยทุกะ มีกี่ทุกะ เมื่อว่าโดยบท มีกี่บท (2/60)

ตอบ ทุกะที่มีชื่อต่างกัน แต่มีองค์ธรรมเหมือนกัน มี ๓ โคจก คือ
๑. อาสวโคจก ๒. โอมโคจก ๓. โยคโคจก
เมื่อว่าโดยทุกะแล้ว มี ๒๔ ทุกะ
เมื่อว่าโดยบทแล้ว มี ๔๘ บท

๖๑. โคจก ที่มีชื่อต่างกัน แต่มีองค์ธรรมเหมือนกัน มีกี่โคจก คืออะไรบ้าง
และองค์ธรรมได้แก่อะไร ให้จำแนกมาโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ และสัจจะ
เมื่อนับจำนวนทุกะ และบททั้งหลายแล้ว ได้เท่าไร
(ปัญหา พุทฺธมตฺตญญภาสิตทุกมาติกา) (2/45, 1/50).....เฉลยหน้า 64)

ตอบ โคจก ที่มีชื่อต่างกัน แต่มีองค์ธรรมเหมือนกันมี ๓ โคจก คือ
๑. อาสวโคจก ๒. โอมโคจก ๓. โยคโคจก
องค์ธรรมได้แก่ โลกะ ทิฏฐิ โมหะ
ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยชั้น์ आयตนะ ธาตุ และสัจจะแล้ว
ได้สังขารชั้น์ ๑ รัมมายตนะ ๑ รัมมธาตุ ๑ สัจจะ ๒

สัจจะ ๒ คือ.....

ทวิภูมิจิ โมหะ เป็น ทุกขสัจ

โลกเจตสิก เป็น สมุทัยสัจ

เมื่อนับจำนวนทุกะแล้วได้ ๒๔ ทุกะ นับจำนวนบทได้ ๔๘ บท

๖๒. ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์แสดงขยายความใน เหตุโคจร

มีกี่ทุกะ คืออะไรบ้าง (พุทธมัตตัญญูภาสิตทุกมัตติกา) (2/49).....หน้า น)

ตอบ มี ๙ ทุกะ คือ

๑. เหตุอเหตุทุก	๒. เหตุเหตุวิปยุตตทุก	๓. นเหตุเหตุสมยุตตทุก
๔. เหตุสเหตุทุก	๕. เหตุเหตุสมยุตตทุก	๖. สเหตุทุก
๗. อเหตุทุก	๘. เหตุสมยุตตเหตุทุก	๙. เหตุวิปยุตตเหตุทุก

๖๓. ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์แสดงขยายความใน สมุโยชนโคจร

มีกี่ทุกะ คืออะไรบ้าง (2/50).....หน้า น)

ตอบ ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน สมุโยชนโคจร

มี ๘ ทุกะ คือ

๑. สมุโยชนสมุโยชนวิปยุตตทุก	๒. โนสมุโยชนสมุโยชนียทุก
๓. สมุโยชนสมุโยชนสมยุตตทุก	๔. โนสมุโยชนสมุโยชนสมยุตตทุก
๕. สมุโยชนียสมุโยชนสมยุตตทุก	๖. สมุโยชนียสมุโยชนทุก
๗. สมุโยชนสมยุตตสมุโยชนทุก	๘. สมุโยชนวิปยุตตสมุโยชนทุก

๖๔. ทูกระที่แสดงขยายความใน คนุถโคจร มีเท่าใด คืออะไรบ้าง

ตอบ ในคนุถโคจร มี ๘ ทุกะ คือ (2/59).....หน้า บ)

๑. คนุถคนุถวิปยุตตทุก	๒. โนคนุถคนุถียทุก
๓. คนุถคนุถสมยุตตทุก	๔. โนคนุถคนุถสมยุตตทุก
๕. คนุถนียคนุถสมยุตตทุก	๖. คนุถนียคนุถทุก
๗. คนุถสมยุตตคนุถทุก	๘. คนุถวิปยุตตคนุถทุก

๖๕. ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน ปริมาสโคจร

มีกี่ทุกะ คืออะไรบ้าง (พุทธมัตตัญญูภาสิตทุก) (1/45, 1/49).....หน้า บ)

ตอบ ทูกระที่ท่านอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน ปริมาสโคจร

มี ๔ ทุกะ คือ

๑. โนปริมาสปริมาสทุก	๒. โนปริมาสปริมาสสมยุตตทุก
๓. ปริมาสปริมาสสมยุตตทุก	๔. ปริมาสปริมาสทุก

๖๖. จงแสดง อุปาทานโคจรณ ว่ามีกี่ทูกะ คืออะไรบ้าง

(พุทธมุตตมตฤณาสิตทุกมาตีกา)

(1/55, 2/55, 2/58).....หน้า บ)

ตอบ อุปาทานโคจรณ มี ๘ ทูกะ คือ

๑. อุปาทานอุปาทานวิปยุตตทุก

๒. โนอุปาทานอุปาทานียทุก

๓. อุปาทานอุปาทานสมปยุตตทุก

๔. โนอุปาทานอุปาทานสมปยุตตทุก

๕. อุปาทานียอุปาทานสมปยุตตทุก

๖. อุปาทานียอุปาทานทุก

๗. อุปาทานสมปยุตตอุปาทานทุก

๘. อุปาทานวิปยุตตอุปาทานทุก

๖๗. ทูกะที่ทำนอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน กิเลสโคจรณ

มีกี่ทูกะ คืออะไรบ้าง

(2/47).....หน้า บ)

ตอบ ทูกะที่ทำนอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ แสดงขยายความใน กิเลสโคจรณ

มี ๘ ทูกะ คือ

๑. โนกิเลสสงกิเลสทุก

๒. โนกิเลสสงกิเลฏทุก

๓. โนกิเลสกิเลสสมปยุตตทุก

๔. สงกิเลสสงกิเลฏทุก

๕. สงกิเลสกิเลสสมปยุตตทุก

๖. สงกิเลสกิเลสทุก

๗. สงกิเลฏกิเลสทุก

๘. กิเลสสมปยุตตกิเลสทุก

๖๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในข้อต่อไปนี้ (1/46).....หน้า 155)

โน อาสวา ธมฺมา สาสวปิ

ตอบ โน อาสวา ธมฺมา สาสวปิ

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ชื่อว่าอาสวะ แต่เป็นอารมณ์ของอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๔๙ (เว้นอาสวะองค์ธรรม ๓) รูป ๒๘

๖๙. อาสวา ธมฺมา อาสวสมปยุตตปิ แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร

ตอบ อาสวา ธมฺมา อาสวสมปยุตตปิ

(2/57, 1/59).....หน้า 156)

แปลว่า สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ชื่อว่าอาสวะ และประกอบด้วยอาสวะ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ อาสวะองค์ธรรม ๓ คือ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ ที่ในโลภมูลจิต ๘

๗๐. ปราภฏฐา ธมฺมา ปราภาสาปิ แปลว่าอะไร องค์ธรรมได้แก่อะไร
จงจำแนกโดยชั้นธ์ आयतने षाट् षज्जे (1/45).....หน้า 174)

ตอบ ปราภฏฐา ธมฺมา ปราภาสาปิ แปลว่า
สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่เป็นอารมณ์ของปราภาสะ และชื่อว่าปราภาสะ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปราภาสะองค์ธรรม ๑ คือ ทิฏฐิเจตสิก
ทิฏฐิเจตสิกนี้ เมื่อจำแนกโดยชั้นธ์ आयतने षाट् षज्जेแล้ว
ได้สังขารชั้นธ์ ๑ ัมมายตนะ ๑ ัมมธาทู ๑ ทุกขสัจจ ๑

๗๑. ให้แสดงเป็นปฐมบทและทุติยบท
โดยยกเอาทุติยบทของ สเหตุกทุก เข้าใน เหตุทุก (2/46)

ตอบ แสดงเป็นปฐมบทและทุติยบท, ทุติยบทของสเหตุกทุก เข้าใน เหตุทุก
ปฐมบท อเหตุกา ธมฺมา เหตุปี
ทุติยบท อเหตุกา ธมฺมา น เหตุปี

ข้อ ๕

.....สัมภาษณ์

๗๒. จงเพิ่มข้อความที่ละไว้ดังต่อไปนี้ “สุดตณฺดิกทุกมติกานํ พระสารีบุตรซึ่งเป็น
ธรรมเสนาบดี.....ซึ่งเป็นพุทธภาษิตนั่นเอง”

ตอบ เพิ่มข้อความที่ละไว้ มีดังนี้ คือ (1/57).....หน้า 183)

สุดตณฺดิกทุกมติกานํ นี้ พระสารีบุตรซึ่งเป็นธรรมเสนาบดี ได้อัญเชิญมาแต่อังคุตตรนิกาย
ซึ่งเป็นพุทธภาษิต แสดงแก่พระเถระศิษยานุศิษย์ของท่าน ซึ่งกำลังศึกษาพระอภิธรรม
เพื่อประโยชน์ในกาลเมื่อถึงคราวศึกษาพระสูตร จะได้มีความสะดวกสบาย

อนึ่ง สุดตณฺดิกทุกมติกานํ แม้ว่าพระพุทธองค์ไม่ได้ทรงแสดงโดยตรงก็จริง แต่ก็อนุโลม
เข้าเป็นพุทธภาษิต เพราะพระสารีบุตรซึ่งเป็นธรรมเสนาบดี ได้อัญเชิญมาจากเอกนิบาต, ทุกนิบาต
แห่งอังคุตตรนิกาย และสังคีตสูตร ทสฺสตรสูตร แห่งทีฆนิกาย ซึ่งเป็นพุทธภาษิตนั่นเอง

๗๓. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่าง สีสมฺปทา กับ สีสวิสฺสุทฺธิ
และ ทิฏฺฐิสมฺปทา กับ ทิฏฺฐิวิสฺสุทฺธิ (2/55, 2/60).....หน้า 203)

ตอบ แสดงความต่างกัน ดังต่อไปนี้

สีสสมฺปทา คือ ความบริบูรณ์แห่งศีล

องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘

สีสวิสฺสุทฺธิ คือ ความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งศีล

องค์ธรรมได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖

ทิฏฺฐิสมฺปทา คือ ความบริบูรณ์แห่งปัญญา

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก คือสัมมาทิฏฺฐิ

ทิฏฺฐิวิสฺสุทฺธิ คือ ความบริสุทธิ์เป็นพิเศษแห่งความเห็น

องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่เป็นกัมมสกตาญาณ และ

วิปัสสนาญาณ ที่เรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ มัคคญาณ ผลญาณ

๗๔. ให้แปลและแสดงองค์ธรรมใน วิชาภาคิทุก และ อสนฺตญฺจิตากุสลธมฺมทุก

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรม ดังต่อไปนี้ (1/56).....หน้า 184, 205)

- ปฐมบท สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เข้าถึงวิชา ๘ ด้วยอำนาจแห่งการประกอบ
หรือที่เป็นส่วนแห่งวิชา ๘ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔
อภิญาญจิต ๒ อรหัตตมัคคจิต ๑ เจตสิก ๓๗ (เว้นปัญญา)
ที่ประกอบด้วยวิชา ๘ คือ
วิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิญาณ อิทธิวิธญาณ ปรจิตตวิชชานนญาณ
ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทิพพจักขุญาณ ทิพพโสตญาณ อาสวักขยญาณ
- ทุติยบท สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เข้าถึงอวิชาทั้ง ๔ อันมีสภาพปกปิดสัจจะ ๔
ด้วยอำนาจแห่งการประกอบ หรือที่เป็นส่วนแห่งอวิชา ๔ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๖ (เว้นโมหะ)

และ อสนฺตญฺจิตากุสลธมฺมทุก

- ปฐมบท สภาวธรรม ที่กระทำให้บุคคลให้เป็นผู้ไม่อิมในกุศลธรรม มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘
- ทุติยบท สภาวธรรม ที่กระทำให้บุคคลให้เป็นผู้ไม่ห่อถอย
ในความเพียร เพื่อให้กุศลธรรมเจริญขึ้น หรือ
สภาวธรรม ที่กระทำให้บุคคลให้เป็นผู้ไม่ห่อถอย
ในการเจริญสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ วิริยเจตสิกที่เป็นสัมมาวายามะ ที่ในกุศลจิต ๒๑

๗๕. วิชาภาคิโน ธมฺมา. แปลว่า สภาวธรรมทั้งหลายที่เข้าถึงวิชา ๘

อยากราบว่า วิชา ๘ มีอะไรบ้าง (2/51, 2/61, 2/63).....หน้า 184)

ตอบ วิชา ๘ มีดังนี้ คือ

วิปัสสนาญาณ มโนมยิทธิญาณ อิทธิวิธญาณ ปรจิตตวิชชานนญาณ
ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทิพพจักขุญาณ ทิพพโสตญาณ อาสวักขยญาณ

๗๖. จงแสดงองค์ธรรมดังต่อไปนี้ (1/49, 2/66)
๑. ผู้ที่มีความสำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖
 ๒. ผู้ขาดสติหรือหลงลืมสติ
 ๓. ผู้ที่เฉลียวจลลาด
 ๔. ผู้ที่เป็นคนไม่ประมาท

ตอบ แสดงองค์ธรรมดังนี้

๑. ผู้ที่มีความสำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖ ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๘
๒. ผู้ขาดสติหรือหลงลืมสติ ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ
๓. ผู้ที่เฉลียวจลลาด ได้แก่ ปัญญาเจตสิก
๔. ผู้ที่เป็นคนไม่ประมาท ได้แก่ สติเจตสิก

๗๗. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้ (2/56, 1/60, 2/62, 2/64)

๑. วิชชุปมา ฐมมา (2/56, 1/66)
๒. วชิรูปมา ฐมมา (2/56)
๓. สุกกา ฐมมา (2/55, 2/56)
๔. นามญจ อตฺถิ (2/56)
๕. รูปญจ อตฺถิ (1/56, 2/56)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทดังต่อไปนี้ มีดังนี้

๑. วิชชุปมา ฐมมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนสายฟ้าแลบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมัคคจิตเบื้องต่ำ ๓
๒. วชิรูปมา ฐมมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนฟ้าผ่า มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตตมัคคจิต ๑
๓. สุกกา ฐมมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่มีสภาพขาว หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายขาว
คือการที่ได้รับความสุขในสุคติภูมิและการมีบุญ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘
๔. นามญจ อตฺถิ สภาวธรรมที่เป็นนาม หรือที่มีสภาพนุ่มไปสู่อารมณ์ได้
หรือ ที่สามารถให้จิต เจตสิก นุ่มไปสู่ตนได้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒ นิพพาน
๕. รูปญจ อตฺถิ สภาวธรรมที่เป็นรูป หรือที่มีสภาพเสื่อมสั่นผันแปร หรือ
สภาวธรรมที่เข้าถึงความเสื่อมสั่นผันแปรไป เพราะความเย็น ความร้อน
และธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

๗๘. จงแปลและแสดงองค์ธรรมในทุกะต่อไปนี้ วิชฺชุปมทุก (2/45, 2/65).....หน้า 185)

ตอบ ปฐมบท สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนสายฟ้าแลบ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมัคคจิตเบื้องต่ำ ๓
ทุติยบท สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เปรียบเสมือนฟ้าผ่า มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตตมัคคจิต ๑

๗๙. จงแปลและแสดงองค์ธรรม ในบทต่อไปนี้

กณฺหา ธมฺมา และ สุกฺกา ธมฺมา (1/45, 2/61, 2/63).....หน้า 186)

(กณฺหทุก) (2/45, 2/49, 2/65).....หน้า 186)

ตอบ แปลและแสดงองค์ธรรมในบทต่อไปนี้

กณฺหา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพดำ หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายดำ
คือ การได้รับความลำบากในอบายทุกข์และไม่มีบุญ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

สุกฺกา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลายที่มีสภาพขาว หรือที่เป็นเหตุแห่งธรรมฝ่ายขาว
คือ การที่ได้รับความสุขในสุคติภูมิและการมีบุญ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

๘๐. จงจำแนกปรมัตถ์โดย พาลและปณฺทิต กับ กณฺหและสุกฺก

(1/50, 1/51, 1/52, 1/66)

ตอบ จำแนกปรมัตถ์ดังต่อไปนี้ มีดังนี้ คือ

อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ เป็น พาลและกณฺห

กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘ เป็น ปณฺทิตและสุกฺก

๘๑. ความบริบูรณ์แห่งศีล ความวิบัติแห่งศีล ความบริบูรณ์แห่งปัญญา

ความวิบัติแห่งความเห็นที่ถูกต้อง เหล่านี้ องค์ธรรมได้แก่อะไร (1/57)

ตอบ แสดงองค์ธรรม ดังต่อไปนี้

ความบริบูรณ์แห่งศีล ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘

ความวิบัติแห่งศีล ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ความบริบูรณ์แห่งปัญญา ได้แก่ ปัญญาเจตสิก คือสัมมาทิฏฐิ

ความวิบัติแห่งความเห็นที่ถูกต้อง ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก

๘๒. ให้แสดงองค์ธรรมที่เกี่ยวกับความเห็น ความเข้าใจ ของบุคคลต่อไปนี้

- ก. ความรู้ความจำต่างๆ สำเร็จได้ โดยอาศัยมันสมองเป็นเหตุ
 ข. ความรู้ความจำต่างๆ สำเร็จได้ โดยอาศัยนามธรรมที่อาศัยหัวใจเกิดเป็นเหตุ
 ไม่ใช่มันสมองเป็นเหตุ (2/57, 1/59)

ตอบ แสดงองค์ธรรมดังต่อไปนี้

- ก. องค์ธรรมได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่เรียกว่า ทิฏฐิวิปัตติ
 ข. องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่เรียกว่า ฐานกุศลตาและอฐานกุศลตา

๘๓. ในสมาคมแห่งหนึ่ง ผู้มีหน้าที่ปฏิคมได้ต้อนรับแขกด้วยกริยาอ่อนน้อม พร้อมทั้งกล่าวคำสวัสดิและเลี้ยงเครื่องดื่ม หลังจากนั้นได้แนะนำธรรมให้เข้าใจ
 อยากทราบว่า ความเป็นไปดังกล่าวแล้วอาศัยจิต เจตสิก ประเภทไหน
 ให้วินิจฉัยโดยยกทักขะขึ้นแสดง (1/44)

ตอบ ความเป็นไปดังกล่าวแล้ว อาศัยมหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘
 ในขณะที่กล่าววาจาสุภาพอ่อนหวาน และในขณะที่ต้อนรับ
 ขอยก สาขลยทุก เป็นเครื่องวินิจฉัย

๘๔. ใน สุตตุนติกทุกมัตติกา ทั้ง ๔๒ ทักขะนั้น แม้ว่าความหมายจะต่างกันก็ตาม
 แต่องค์ธรรมปรมาตม์ และที่ตั้งเหมือนกัน มีกี่ทักขะ คืออะไรบ้าง (1/58)

ตอบ มี ๑๔ ทักขะ คือ

พาลทุก กณ्हทุก ตปนิยทุก	รวม ๓ ทักขะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
อริวจนทุก นิรุตติทุก ปณณตติทุก	รวม ๓ ทักขะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
ภวทิฏฐิทุก สสสตทิฏฐิทุก		
อนตวาทิฏฐิทุก ปุพฺพนฺตานุทิฏฐิทุก	รวม ๔ ทักขะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
อาปตฺติกุสลตาทุก สมากปตฺติกุสลตาทุก	รวม ๒ ทักขะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน
ธาตฺกุสลตาทุก อายตฺนกุสลตาทุก	รวม ๒ ทักขะนี้	มีองค์ธรรมเหมือนกัน

๘๕. จงจำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐานดังต่อไปนี้

๑. ผู้ที่ไม่สำรวมอินทรีย์ทั้ง ๖	๒. ผู้ที่เป็นคนไม่ประมาท
๓. ผู้ที่รู้จักประมาณในการบริโภค	๔. ผู้ที่ไม่รู้จักประมาณในการบริโภค
๕. ผู้ที่ไม่เฉลียวฉลาด	(1/55, 2/59, 1/61, 1/62)

ตอบ จำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐานดังนี้

๑. ได้แก่ โลกมุลจิต ๘ โทสมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๖
๒. ได้แก่ สติเจตสิก
๓. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๓ (เว้นวิรตี อัปปมัญญา)
ในขณะที่รู้จักประมาณในการบริโภค
๔. ได้แก่ โลกมุลจิต ๘ โมหมุลจิต ๒ เจตสิก ๒๓
๕. ได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อปัญญา

๘๖. จงจำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐาน (2/58, 2/64)

ก. ผู้ที่มีความอดทน	ข. ผู้ที่เป็นผู้ขาดสติ
ค. ผู้ที่มีความละเอียดต่อทุจริต	ง. ผู้ที่ว่ายาก สอนยาก
จ. ผู้ที่ไม่อึดในกุศลธรรม	

ตอบ จำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านั้น โดยธรรมาธิฐาน ดังนี้ คือ

- ก. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ ที่มีโทสะเป็นประธาน เจตสิก ๓๘
- ข. ได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสติ
- ค. ได้แก่ หิริเจตสิก
- ง. ได้แก่ โทสมุลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ ๒๒
- จ. ได้แก่ กุศลจิต ๒๑ เจตสิก ๓๘

๘๗. ตปณียา ธมฺมา, อวิชฺชา จ อตฺถิ, สีสสมฺปทา จ อตฺถิ

แปลว่าอย่างไร องค์ธรรมได้แก่อะไร (2/43, 1/48, 1/51, 1/52)

ตอบ ตปณียา ธมฺมา สภาวธรรมทั้งหลาย ที่ทำสัตว์ให้เร่าร้อนและมีความลำบาก
ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มีอยู่ องค์ธรรมได้แก่ อุกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

อวิชฺชา จ อตฺถิ

สภาวธรรมที่ไม่รู้ในอริยสัจจะ ๔ หรือไม่รู้ในสิ่งที่ควรรู้ และรู้ในสิ่งที่ไม่ควรรู้ มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ โมหเจตสิก

สีสสมฺปทา จ อตฺถิ

สภาวธรรม คือความบริบูรณ์แห่งศีล มีอยู่
องค์ธรรมได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘

เพิ่มเติม ข้อสอบใหม่

(2563 - 2566)

.....(สัมภาษณ์)

๒. ให้แสดงมิถุนัตธรรม ๑๐ ประการ พร้อมทั้งความหมาย

(2/64).....หน้า 50).....ซ้ำข้อเขียน 60)

ตอบ มิถุนัตธรรม (ธรรมที่มีสภาพเป็นความชั่ว) ๑๐ ประการ คือ

มิถุนาทิฏฐิ	ความเห็นผิด
มิถุนาสังกัปปะ	ความดำริผิด
มิถุนาวาจา	การกล่าววาจาผิด
มิถุนากัมมันตะ	การประกอบการทำงานผิด
มิถุนาอาชีวะ	การประกอบอาชีพผิด
มิถุนาวายามะ	ความเพียรผิด
มิถุนาสติ	ความระลึกผิด
มิถุนาสมาธิ	การตั้งใจมั่นผิด
มิถุนาวิมุตติ	มีความเห็นผิดอยู่ว่า ความเป็นไปของอสังขญัตตพรหม และ เนวสัญญานาสัญญายตนพรหมนี้ พ้นจากสังขารธรรม
มิถุนาญาณะ	ความรู้ ที่เป็นไปโดยไม่ถูกต้อง

๓. ในติกมัตติกาณั้น อารมมณติก (ติกที่แสดงเกี่ยวกับอารมณ์) มีเท่าไร คืออะไรบ้าง

และบทที่มีองค์ธรรมเป็น อุเบกขาสหคตจิต เหมือนๆ กัน มีกี่บท คืออะไรบ้าง

(2/65).....เฉลยหน้า 37).....ซ้ำข้อเขียน 76)

ตอบ ในติกมัตติกาณั้น อารมมณติก มี ๔ ติกะ คือ

๑. ปริตตารมมณติก	๒. มคฺคารมมณติก
๓. อตีตารมมณติก	๔. อชฺฌตตารมมณติก

และบทที่มีองค์ธรรมเป็น อุเบกขาสหคตจิต เหมือนๆ กัน มี ๒ บท คือ

๑. อุทฺทุกขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา	ใน เวทนาติก
๒. อุเปกฺขาสหคตา ฐมา	ใน ปีติติก

๓. ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ โทสมูลจิต ๒ เมื่อแบ่งออกตามอำนาจการประหารของมรรคทั้ง ๔ แล้ว ได้กี่ประเภท ? คืออะไรบ้าง ?
และจงแสดงมรรคที่ประหาร ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต โทสมูลจิต ตามประเภทโดยเฉพาะ ๆ
(2/63)

ตอบ ทิฏฐิคติวิปยุตตจิต ๔ เจตสิกที่ประกอบ เมื่อแบ่งออกตามอำนาจการประหารของมรรคทั้ง ๔ แล้วได้ ๕ ประเภท คือ

- ประเภทที่ ๑ ที่ เป็น อปายคมนิยะ นำไปสู่อบายได้ ฟังประหารโดย โสตาปัตติมรรค
- ประเภทที่ ๒ ที่ เป็น โอปาริกะ แต่ นำไปสู่อบายได้ ฟังประหารโดย สกทาคามิมรรค
- ประเภทที่ ๓ ที่ เป็น สุขุมะ ซึ่งเกี่ยวกับกามราคะ ฟังประหารโดย อนาคามิมรรค
- ประเภทที่ ๔ ที่ เป็น สุขุมะ ซึ่งเกี่ยวกับรูปราคะ ฟังประหารโดย อรหัตตมรรค
- ประเภทที่ ๕ ที่ เป็น สุขุมะ ซึ่งเกี่ยวกับอรูปราคะ ฟังประหารโดย อรหัตตมรรค

โทสมูลจิต ๒ เจตสิกที่ประกอบ เมื่อแบ่งออกตามอำนาจการประหารของมรรคทั้ง ๔ แล้วได้ ๓ ประเภท คือ

- ประเภทที่ ๑ ที่ เป็น อปายคมนิยะ ฟังประหารโดย โสตาปัตติมรรค
- ประเภทที่ ๒ ที่ เป็น โอปาริกะ ฟังประหารโดย สกทาคามิมรรค
- ประเภทที่ ๑ ที่ เป็น สุขุมะ ฟังประหารโดย อนาคามิมรรค

๓. จงแสดงการประหารของมรรคทั้ง ๔ ในธรรมดังต่อไปนี้ (ไม่ต้องแสดงบาลี)
ก. นีวรณ ๖ ข. มัจฉริยะ ๕ (2/66)

ตอบ ก. การประหารนีวรณ ๖ โดยมรรคทั้ง ๔ มีดังนี้
กุกกุจจนีวรณ วิจิจจนีวรณ ฟังประหารโดย โสตาปัตติมคคจิต
กามฉันทนีวรณ พยาบาทนีวรณ ฟังประหารโดย อนาคามิมคคจิต
ถีนมิทธนีวรณ อุทัจจนีวรณ อวิชชานีวรณ ฟังประหารโดย อรหัตตมคคจิต

- ข. การประหารมัจฉริยะ ๕ โดยมรรคทั้ง ๔ มีดังนี้.....(ซ้ำข้อ 37)

- อวาสมัจฉริยะ การหวงแหน วัตถุอาาราม ที่อยู่ที่อาศัย
 - กุลมัจฉริยะ การหวงแหน ญาติมิตรศิษยานุศิษย์ ทายกทายิกา
 - ลามมัจฉริยะ การหวงแหน ลาภสักการะ
 - วรรณมัจฉริยะ การหวงแหน ความสวยงาม เกียรติยศ ชื่อเสียง
 - ธรรมมัจฉริยะ การหวงแหน ในวิชาความรู้ของตน
- เหล่านี้ ฟังประหารโดย โสตาปัตติมรรค

๔. สารมมณา ธมฺมา แปลว่าอย่างไร? องค์ธรรมได้แก่อะไรบ้าง?
จงจำแนกองค์ธรรมเหล่านั้น โดยสังจะ (2/65)

ตอบ สารมมณา ธมฺมา

แปลว่า สภาวธรรมทั้งหลาย ที่เป็นไปพร้อมด้วยการรู้อารมณ์ มีอยู่

องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๘ เจตสิก ๕๒

ธรรมเหล่านี้ เมื่อจำแนกโดยสังจะแล้ว ได้สังจะ ๓

สังจะ ๓ คือ.....โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลกะ)	เป็น	ทุกขสังข
โลภเจตสิก	เป็น	สมุทยสังข
องค์มรรค ๘ หรือ ๗ ที่ในมัคคจิต ๔	เป็น	มัคคสังข
มัคคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ ผลจิตตูปบาท ๓๗	เป็น	สังขวิมุต

๕. จงจำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐาน ดังต่อไปนี้ (1/65)

ก. ผู้ที่บกพร่องด้วยศีล	ข. ผู้ที่บริบูรณ์ด้วยศีล
ค. ผู้ที่มีศีลบริสุทธิ์เป็นพิเศษ	ง. ผู้ที่มีความเห็นผิด
จ. ผู้ที่มีความเห็นถูกต้อง	ฉ. ผู้ที่มีความเห็นบริสุทธิ์เป็นพิเศษ

ตอบ จำแนกบุคคลาธิฐานเหล่านี้ โดยธรรมาธิฐาน มีดังนี้

ก. ได้แก่ อกุศลจิต ๑๒ เจตสิก ๒๗

ข. ได้แก่ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ เจตสิก ๓๘

ค. ได้แก่ โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖

ง. ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก

จ. ได้แก่ ปัญญาเจตสิก คือ สัมมาทิฏฐิ

ฉ. ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่เป็น กัมมสกตาญาณ และวิปัสสนาญาณ
ที่เรียกว่า สัจจานุโลมิกญาณ มัคคญาณ ผลญาณ

เอกสารชุดนี้จัดทำขึ้น
โดยใช้ชื่อว่า

“รุ่นพี่แบ่งปัน เต็มฝันรุ่นน้อง”
ปีที่ ๙

.....

ขออนุโมทนา ขอบคุณ ขอบใจ ทุกๆ ท่าน
ที่เอื้อเฟื้อข้อมูล เอกสารต่างๆ
พร้อมทั้งคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการจัดทำ
ขอให้ทุกๆ ท่าน จงประสบแต่ความสุข ความเจริญ
ในชีวิต หน้าที่ การงาน
และจงเป็นผู้มีส่วนแห่งธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
โดยทั่วถึงกัน เทอญ.

ติกมาติกา

(บาลี - แปล)

๑. กุสลติก

กุสลา ธมฺมา

ธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสสุตต นิชชีว สภาวา)
ซึ่งมีลักษณะไม่มีโทษ ให้ผลเป็นความสุข มีอยู่ (สัวิชฺชนฺติ)

อกุสลา ธมฺมา

ธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสสุตต นิชชีว สภาวา)
ซึ่งมีลักษณะเป็นไปพร้อมด้วยโทษ และให้ผลเป็นความทุกข์ มีอยู่ (สัวิชฺชนฺติ)

อพฺยากตา ธมฺมา

ธรรมทั้งหลาย ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสสุตต นิชชีว สภาวา)
ซึ่งพระพุทธรองค์ไม่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นกุศล อกุศล
แต่ได้ทรงแสดงโดยความเป็นอย่างอื่น มีอยู่ (สัวิชฺชนฺติ)

หมายเหตุ

นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบว่ คำว่า ธมฺมา ซึ่งจะต้องแปลว่า ธรรมทั้งหลาย
ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ชีวิต เป็นแต่สภาวะ (นิสสุตต นิชชีว สภาวา).....มีอยู่ (สัวิชฺชนฺติ)
นั้น ตั้งแต่ เวทนามติ เป็นต้นไป คำว่า ธมฺมา นี้ จะแปลเพียงว่า
สภาวะธรรมทั้งหลาย.....มีอยู่ เท่านั้น

แต่นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบว่ คำแปลที่สมบูรณ์นั้น จะต้องแปลตามที่ได้แปล
มาแล้วใน กุสลติก นี้เสมอ

.....
ติกะนี้ชื่อว่า อาทิลทฺรนามติก เพราะอาศัยคำว่า กุสล ที่ตั้งอยู่ในบทแรก เป็นหลักตั้งชื่อ

ติกะนี้ชื่อว่า สพฺพผลทฺรนามติก เพราะอาศัยคำว่า เวทนา ที่ตั้งอยู่ในบททั้ง ๓ เป็นหลักตั้งชื่อ

และชื่อว่า นิปฺปเทสติก เพราะแสดงปรมัตถธรรมทั้งหมด ไม่มีเหลือ

และชื่อว่า สปฺปเทสติก เพราะแสดงปรมัตถธรรมไม่หมด ยังมีเหลืออยู่

๒. เวทนาดิก

สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยสุขเวทนา
โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตฺตา เป็นต้น มีอยู่

ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยทุกขเวทนา
โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตฺตา เป็นต้น มีอยู่

อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมฺมา

สภาวะธรรมทั้งหลาย ที่ประกอบด้วยอุเบกขาเวทนา ซึ่งไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุข
โดยลักษณะทั้ง ๔ มี เอกุปฺปาตฺตา เป็นต้น มีอยู่

๓. วิปากติก

วิปากา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นผลของกุศลและอกุศล ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน มีอยู่

วิปากธมฺมฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น มีอยู่

เนววิปากนวิปากธมฺมฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ไม่เป็นผลของกุศลและอกุศล ซึ่งพิเศษกว่ากันและกัน
และไม่มีสภาพให้ผลเกิดขึ้น มีอยู่

๔. อุปาทินฺหนติก

อุปาทินฺหุปาทานิยา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่กรรม (อันตัณหาและทิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็น
อารมณ์นั้น) ยึดไว้โดยความเป็นผล และเป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่

อนุอุปาทินฺหุปาทานิยา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่กรรม (อันตัณหาและทิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็น
อารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผล แต่เป็นอารมณ์ของอุปาทานได้ มีอยู่

อนุอุปาทินฺหนุอุปาทานิยา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่กรรม (อันตัณหาและทิฏฐิเข้าไปติด โดยอาการกระทำให้เป็น
อารมณ์นั้น) ไม่ได้ยึดไว้โดยความเป็นผลและไม่เป็นประโยชน์
คือไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน มีอยู่

๕. สงฺกิลิฏฺจติก

สงฺกิลิฏฺจสงฺกิลีสิกา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เร่าร้อน
และเป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลสได้ มีอยู่

อสงฺกิลิฏฺจสงฺกิลีสิกา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เร่าร้อน
แต่เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือเป็นอารมณ์ของกิเลสได้ มีอยู่

อสงฺกิลิฏฺจอสงฺกิลีสิกา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่ไม่ถูกกิเลสทำให้เศร้าหมอง เร่าร้อน
และไม่เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส หรือไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส มีอยู่

๖. สวิตกุกติก

สวิตกุกตสวิจารรา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่เกิดพร้อมด้วยวิตกและวิจารณ์ มีอยู่

อวิตกุกตสวิจารมตฺตา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่ไม่มีวิตก มีแต่วิจารณ์เท่านั้น มีอยู่

อวิตกุกตอวิจารรา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่ไม่มีวิตกและวิจารณ์ มีอยู่

๗. ปิตติติก

ปิตติสทคตา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่เกิดพร้อมด้วยปิตติ มีอยู่

สุขสทคตา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่เกิดพร้อมด้วยสุขเวทนา มีอยู่

อุเปกขาสทคตา ฌมฺมา

ส.ช.ท. ที่เกิดพร้อมด้วยอุเบกขาเวทนา มีอยู่

๘. ทสฺสเนตฺติก

ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่พึงประหาณโดยโสตาปัตติมรรค มีอยู่

ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่พึงประหาณโดยอริยมรรคเบื่องบน ๓ มีอยู่

เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ไม่พึงประหาณโดยโสตาปัตติมรรค

และอริยมรรคเบื่องบน ๓ มีอยู่

๙. ทสฺสเนเหตุตฺติก

ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีเหตุ อันพึงประหาณโดยโสตาปัตติมรรค มีอยู่

ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีเหตุ อันพึงประหาณโดยอริยมรรคเบื่องบน ๓ มีอยู่

เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ไม่มีเหตุ อันพึงประหาณโดยโสตาปัตติมรรค

และอริยมรรคเบื่องบน ๓ มีอยู่

๑๐. อาจยคามิตฺติก

อาจยคามิโน ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นเหตุให้ถึงจตุตถภูมิและปฎิสนธิ มีอยู่

อปจยคามิโน ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นเหตุให้ถึงพระนิพพาน มีอยู่

เนวาจยคามินาปจยคามิโน ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ไม่เป็นเหตุให้ถึงจตุตถภูมิ ปฎิสนธิและพระนิพพาน มีอยู่

๑๑. เสกขติก

เสกขา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นของเสกขบุคคล ๗ หรือที่ชื่อว่าเสกขธรรม มีอยู่

อเสกขา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นของอเสกขบุคคล หรือที่ชื่อว่าอเสกขธรรม มีอยู่

เนวเสกขา นาเสกขา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ไม่ใช่เป็นของเสกขบุคคล ๗ และอเสกขบุคคล
หรือ ที่ไม่ชื่อว่าเสกขธรรมและอเสกขธรรม มีอยู่

๑๒. ปริตตติก

ปริตฺตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอาณูภาพน้อย มีอยู่

มหคฺคตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เข้าถึงความประเสริฐ
หรือ ที่ฉานลาภีบุคคลผู้ประเสริฐทั้งหลายเข้าถึงได้ มีอยู่

อปปฺมาณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกิเลสมีรากะเป็นต้น
ซึ่งย่อมกระทำให้มีประมาณ มีอยู่

๑๓. ปริตฺตารมฺมณติก

ปริตฺตารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นปริตตธรรมอย่างเดียว (เอกนฺต) หรือ
ส.ธ.ท. ที่กระทำปริตตธรรมให้เป็นอารมณ์ (อเนกนฺต) มีอยู่

มหคฺคตารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นมหัคคตธรรมอย่างเดียว (เอกนฺต) หรือ
ส.ธ.ท. ที่กระทำมหัคคตธรรมให้เป็นอารมณ์ (อเนกนฺต) มีอยู่

อปปฺมาณารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นอปปมาณธรรมอย่างเดียว (เอกนฺต) หรือ
ส.ธ.ท. ที่กระทำอปปมาณธรรมให้เป็นอารมณ์ (อเนกนฺต) มีอยู่

๑๔. หีนติก

หีนา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เลวหรือที่ลามก มีอยู่

มชฺฌิมา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นอย่างกลาง หรือ

ส.ธ.ท. ที่เป็นไปในระหว่างธรรมที่ลามกและที่ประณีต มีอยู่

ปณีตา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ประเสริฐหรือที่ประณีต มีอยู่

๑๕. มิจฺจุตตติก

มิจฺจุตตนิยตา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพเป็นความชั่ว และให้ผลแน่นอน
ในลำดับแห่งจุติ ติดต่อกันไม่มีระหว่างกัน มีอยู่

สมมตฺตนิยตา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพเป็นความดี และให้ผลแน่นอน
ในลำดับแห่งตน ติดต่อกันไม่มีระหว่างกัน มีอยู่

อนิยตา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพไม่แน่นอนโดยอาการทั้ง ๒ อย่างนั้น มีอยู่

๑๖. มคฺคารมฺมณติก

มคฺคารมฺมณา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นมรรคอย่างเดียว หรือ

ส.ธ.ท. ที่กระทำมรรคให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

มคฺคเหตุกา ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีเหตุ คือองค์มรรค ๘ หรือ

ส.ธ.ท. ที่มีเหตุ ซึ่งประกอบด้วยมรรค หรือ

ส.ธ.ท. ที่มีเหตุ ซึ่งตั้งอยู่แล้วในมรรค มีอยู่

มคฺคาธิปติโน ธมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีปัจจัยเป็นอาร์มมณาธิปติ คือมรรค หรือ

ส.ธ.ท. ที่มีปัจจัยเป็นสหชาตาธิปติ คือมรรค หรือ

ส.ธ.ท. ที่เป็นสหชาตาธิปติปัจจัย คือมรรคนั่นเอง มีอยู่

๑๗. อุปุปนฺติก

อุปุปนฺตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่กำลังถึงซึ่งขณะทั้ง ๓ มีอยู่

อหุปุปนฺตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่ไม่ใช่ถึงแล้วและกำลังถึงซึ่งขณะทั้ง ๓ มีอยู่

อุปุปาทิโน ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่จะเกิดโดยแน่นอน เพราะมีเหตุที่สำเร็จแล้ว มีอยู่

๑๘. อดีตติก

อดีตตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นอดีต มีอยู่

อนาคตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นอนาคต มีอยู่

ปจฺจุปปนฺตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นปัจจุบัน มีอยู่

๑๙. อตฺตารมฺมณติก

อตฺตารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นอดีตธรรมอย่างเดียว หรือ

ส.ธ.ท. ที่กระทำอดีตธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

อนาคตารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นอนาคตธรรมอย่างเดียว หรือ (.....?)

ส.ธ.ท. ที่กระทำอนาคตธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

ปจฺจุปปนฺนารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นปัจจุบันธรรมอย่างเดียว หรือ

ส.ธ.ท. ที่กระทำปัจจุบันธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

๒๐. อชฺมตตติก

อชฺมตตตา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นภายในสันดานแห่งตน มีอยู่

พหิทฺฐา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นภายนอกสันดานแห่งตน มีอยู่

อชฺมตตพหิทฺฐา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่เป็นภายในและภายนอกสันดานแห่งตน มีอยู่

๒๑. อชฺมตตารมฺมตติก

อชฺมตตารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นอชฺมัตตธรรมอย่างเดียว หรือ

ส.ธ.ท. ที่กระทำอชฺมัตตธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

พหิทฺฐารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นพหิทฺฐธรรมอย่างเดียว หรือ

ส.ธ.ท. ที่กระทำพหิทฺฐธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

อชฺมตตพหิทฺฐารมฺมณา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีอารมณ์เป็นอชฺมัตตพหิทฺฐธรรมอย่างเดียว หรือ

ส.ธ.ท. ที่กระทำอชฺมัตตพหิทฺฐธรรมให้เป็นอารมณ์ มีอยู่

๒๒. สนิทฺสฺสนตติก

สนิทฺสฺสนสปปญฺญา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการเห็นได้และกระทบได้ มีอยู่

อนิทฺสฺสนสปปญฺญา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพเห็นไม่ได้ แต่มีสภาพเป็นไปพร้อมด้วยการกระทบได้ มีอยู่

อนิทฺสฺสนอปปญฺญา ฐมฺมา

ส.ธ.ท. ที่มีสภาพเห็นไม่ได้และกระทบไม่ได้ มีอยู่

พระบาลี
ติกมาติกา และ ทุกมาติกา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ก. ติกมาติกา ๒๒

๑. กุสลา ฐมา.
อกุสลา ฐมา.
อพฺยากตา ฐมา.
๒. สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา.
ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา.
อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา ฐมา.
๓. วิปากา ฐมา.
วิปากฐมฺมฐมา.
เนววิปาก-นวิปากฐมฺมฐมา.
๔. อุปาทีนฺนฺปาทานิยา ฐมา.
อนฺนฺปาทีนฺนฺปาทานิยา ฐมา.
อนฺนฺปาทีนฺน-อนฺนฺปาทานิยา ฐมา.
๕. สงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสิกฺกา ฐมา.
อสงฺกิลิฏฺฐสงฺกิลิสิกฺกา ฐมา.
อสงฺกิลิฏฺฐ-อสงฺกิลิสิกฺกา ฐมา.
๖. สวิตกฺกสวิจารรา ฐมา.
อวิตกฺกสวิจารมตฺตา ฐมา.
อวิตกฺก-อวิจารรา ฐมา.
๗. ปิตฺติสหคฺตา ฐมา.
สุขสหคฺตา ฐมา.
อุเปกฺขาสหคฺตา ฐมา.
๘. ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ฐมา.
ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมา.
เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมา.

๙. ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ฐมา.
 ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมา.
 เนว ทสฺสเนน น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมา.
๑๐. อายฺยคามิโน ฐมา.
 อปฺยคามิโน ฐมา.
 เนวอายฺยคามิ-นาปฺยคามิโน ฐมา.
๑๑. เสกฺขา ฐมา.
 อเสกฺขา ฐมา.
 เนวเสกฺขา-นาเสกฺขา ฐมา.
๑๒. ปริตฺตา ฐมา.
 มหคฺคตา ฐมา.
 อปฺปมาณา ฐมา.
๑๓. ปริตฺตารมฺมณา ฐมา.
 มหคฺคตารมฺมณา ฐมา.
 อปฺปมาณารมฺมณา ฐมา.
๑๔. หีนา ฐมา.
 มชฺฌิมา ฐมา.
 ปณีตา ฐมา.
๑๕. มิจฺจตฺตนิยตา ฐมา.
 สมฺมตฺตนิยตา ฐมา.
 อนิยตา ฐมา.
๑๖. มคฺการมฺมณา ฐมา.
 มคฺคเหตุกา ฐมา.
 มคฺคาธิปฺติโน ฐมา.
๑๗. อฺอุปฺนฺนา ฐมา.
 อนฺอุปฺนฺนา ฐมา.
 อฺุปฺปาทีโน ฐมา.
๑๘. อตีตา ฐมา.
 อนาคตา ฐมา.
 ปจฺจุปฺปนฺนา ฐมา.

๑๙. อดีตารมมณา ธมฺมา.
 อนาคตารมมณา ธมฺมา.
 ปัจจุปปนหารมมณา ธมฺมา.
๒๐. อชฺฌตฺตา ธมฺมา.
 พหิทฺธา ธมฺมา.
 อชฺฌตฺตพหิทฺธา ธมฺมา.
๒๑. อชฺฌตฺตารมมณา ธมฺมา.
 พหิทฺธารมมณา ธมฺมา.
 อชฺฌตฺตพหิทฺธารมมณา ธมฺมา.
๒๒. สนิทฺตสนสฺสปฺปฏิฆา ธมฺมา.
 อนิทฺตสนสฺสปฺปฏิฆา ธมฺมา.
 อนิทฺตสน-อปปฺปฏิฆา ธมฺมา.

ติกมตติกา นิฏฺฐิตา.

๖. อาสววิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา สาสวาปี.
 อาสววิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา อนาสวาปี.

สญฺโฆชนโคจฺจก

๑. สญฺโฆชนา ฐมา. โน สญฺโฆชนา ฐมา.
 ๒. สญฺโฆชนียา ฐมา. อสญฺโฆชนียา ฐมา.
 ๓. สญฺโฆชนสมฺปยุตฺตา ฐมา. สญฺโฆชนวิปฺปยุตฺตา ฐมา.
 ๔. สญฺโฆชนา เจว ฐมา สญฺโฆชนียา จ.
 สญฺโฆชนียา เจว ฐมา โน จ สญฺโฆชนา.
 ๕. สญฺโฆชนา เจว ฐมา สญฺโฆชนสมฺปยุตฺตา จ.
 สญฺโฆชนสมฺปยุตฺตา เจว ฐมา โน จ สญฺโฆชนา.
 ๖. สญฺโฆชนวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา สญฺโฆชนียาปี.
 สญฺโฆชนวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา อสญฺโฆชนียาปี.

คฺนฺถโคจฺจก

๑. คฺนฺถา ฐมา. โน คฺนฺถา ฐมา.
 ๒. คฺนฺถนียา ฐมา. อคฺนฺถนียา ฐมา.
 ๓. คฺนฺถสมฺปยุตฺตา ฐมา. คฺนฺถวิปฺปยุตฺตา ฐมา.
 ๔. คฺนฺถา เจว ฐมา คฺนฺถนียา จ.
 คฺนฺถนียา เจว ฐมา โน จ คฺนฺถา.
 ๕. คฺนฺถา เจว ฐมา คฺนฺถสมฺปยุตฺตา จ.
 คฺนฺถสมฺปยุตฺตา เจว ฐมา โน จ คฺนฺถา.
 ๖. คฺนฺถวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา คฺนฺถนียาปี.
 คฺนฺถวิปฺปยุตฺตา โข ปน ฐมา อคฺนฺถนียาปี.

โอฆโคจฺจก

๑. โอฆา ฐมา. โน โอฆา ฐมา.
 ๒. โอฆนียา ฐมา. อโอฆนียา ฐมา.
 ๓. โอฆสมฺปยุตฺตา ฐมา. โอฆวิปฺปยุตฺตา ฐมา.

๔. โอฆา เจว ธมฺมา โอฆนียา จ.
โอฆนียา เจว ธมฺมา โน จ โอฆา.
๕. โอฆา เจว ธมฺมา โอฆสมฺปยุตฺตา จ.
โอฆสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ โอฆา.
๖. โอฆวิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา โอฆนียาปิ.
โอฆวิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา อโนฆนียาปิ.

โยคโคจจก

๑. โยคา ธมฺมา. โน โยคา ธมฺมา.
๒. โยคนียา ธมฺมา. อโยคนียา ธมฺมา.
๓. โยคสมฺปยุตฺตา ธมฺมา. โยควิปฺปยุตฺตา ธมฺมา.
๔. โยคา เจว ธมฺมา โยคนียา จ.
โยคนียา เจว ธมฺมา โน จ โยคา.
๕. โยคา เจว ธมฺมา โยคสมฺปยุตฺตา จ.
โยคสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ โยคา.
๖. โยควิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา โยคนียาปิ.
โยควิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา อโยคนียาปิ.

นัวรรณโคจจก

๑. นัวรรณา ธมฺมา. โน นัวรรณา ธมฺมา.
๒. นัวรรณียา ธมฺมา. อนัวรรณียา ธมฺมา.
๓. นัวรรณสมฺปยุตฺตา ธมฺมา. นัวรรณวิปฺปยุตฺตา ธมฺมา.
๔. นัวรรณา เจว ธมฺมา นัวรรณียา จ.
นัวรรณียา เจว ธมฺมา โน จ นัวรรณา.
๕. นัวรรณา เจว ธมฺมา นัวรรณสมฺปยุตฺตา จ.
นัวรรณสมฺปยุตฺตา เจว ธมฺมา โน จ นัวรรณา.
๖. นัวรรณวิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา นัวรรณียาปิ.
นัวรรณวิปฺปยุตฺตา โข ปน ธมฺมา อนัวรรณียาปิ.

ปราคาสโคจก

๑. ปราคาสา ฐมา. โน ปราคาสา ฐมา.
๒. ปราคฏฐา ฐมา. อปราคฏฐา ฐมา.
๓. ปราคาสสมุปยุตฺตา ฐมา. ปราคาสวิปยุตฺตา ฐมา.
๔. ปราคาสา เจว ฐมา ปราคฏฐา จ.
ปราคฏฐา เจว ฐมา โน จ ปราคาสา.
๕. ปราคาสวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา ปราคฏฐาปิ.
ปราคาสวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา อปราคฏฐาปิ.

มหนฺตรทุก

๑. สารมมณา ฐมา. อนารมมณา ฐมา.
๒. จิตฺตา ฐมา. โน จิตฺตา ฐมา.
๓. เจตสิกกา ฐมา. อเจตสิกกา ฐมา.
๔. จิตฺตสมุปยุตฺตา ฐมา. จิตฺตวิปยุตฺตา ฐมา.
๕. จิตฺตสํสฏฺฐา ฐมา. จิตฺตวิสํสฏฺฐา ฐมา.
๖. จิตฺตสมุฏฺฐานา ฐมา. โน จิตฺตสมุฏฺฐานา ฐมา.
๗. จิตฺตสหุโน ฐมา. โน จิตฺตสหุโน ฐมา.
๘. จิตฺตานุปริวตฺติโน ฐมา. โน จิตฺตานุปริวตฺติโน ฐมา.
๙. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานา ฐมา. โน
๑๐. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานสหุโน ฐมา. โน
๑๑. จิตฺตสํสฏฺฐสมุฏฺฐานานุปริวตฺติโน ฐมา. โน
๑๒. อชฺฌตฺติกา ฐมา. พาหิรา ฐมา.
๑๓. อุปาทา ฐมา. โน อุปาทา ฐมา.
๑๔. อุปาทินฺหา ฐมา. อนฺอุปาทินฺหา ฐมา.

อุปาทานโคจรก

๑. อุปาทานา ฐมา. โน อุปาทานา ฐมา.
๒. อุปาทานียา ฐมา. อนุปาทานียา ฐมา.
๓. อุปาทานสมปยุตฺตา ฐมา. อุปาทานวิปยุตฺตา ฐมา.
๔. อุปาทานา เจว ฐมา อุปาทานียา จ.
อุปาทานียา เจว ฐมา โน จ อุปาทานา.
๕. อุปาทานา เจว ฐมา อุปาทานสมปยุตฺตา จ.
อุปาทานสมปยุตฺตา เจว ฐมา โน จ อุปาทานา.
๖. อุปาทานวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา อุปาทานียาปิ.
อุปาทานวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา อนุปาทานียาปิ.

กิเลสโคจรก

๑. กิเลสา ฐมา. โน กิเลสา ฐมา.
๒. สงฺกิลเลสิกา ฐมา. อสงฺกิลเลสิกา ฐมา.
๓. สงฺกิลฺลิจา ฐมา. อสงฺกิลฺลิจา ฐมา.
๔. กิเลสสมปยุตฺตา ฐมา. กิเลสวิปยุตฺตา ฐมา.
๕. กิเลสา เจว ฐมา สงฺกิลเลสิกา จ.
สงฺกิลเลสิกา เจว ฐมา โน จ กิเลสา.
๖. กิเลสา เจว ฐมา สงฺกิลฺลิจา จ.
สงฺกิลฺลิจา เจว ฐมา โน จ กิเลสา.
๗. กิเลสา เจว ฐมา กิเลสสมปยุตฺตา จ.
กิเลสสมปยุตฺตา เจว ฐมา โน จ กิเลสา.
๘. กิเลสวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา สงฺกิลเลสิกาปิ.
กิเลสวิปยุตฺตา โข ปน ฐมา อสงฺกิลเลสิกาปิ.

ปิฎก

๑.	ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ฐมฺมา.	น ทสฺสเนน ปหาตพฺพา ฐมฺมา.
๒.	ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมฺมา.	น ภาวนาย ปหาตพฺพา ฐมฺมา.
๓.	ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา.	น ทสฺสเนน ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา.
๔.	ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา.	น ภาวนาย ปหาตพฺพเหตุกา ฐมฺมา.
๕.	สวิตกฺกา ฐมฺมา.	อวิตกฺกา ฐมฺมา.
๖.	สวิจารํ ฐมฺมา.	อวิจารํ ฐมฺมา.
๗.	สปปิตฺติกา ฐมฺมา.	อปปิตฺติกา ฐมฺมา.
๘.	ปิตฺติสทฺคตา ฐมฺมา.	น ปิตฺติสทฺคตา ฐมฺมา.
๙.	สุขสทฺคตา ฐมฺมา.	น สุขสทฺคตา ฐมฺมา.
๑๐.	อุเปกฺขาสทฺคตา ฐมฺมา.	น อุเปกฺขาสทฺคตา ฐมฺมา.
๑๑.	กามาวจรา ฐมฺมา.	น กามาวจรา ฐมฺมา.
๑๒.	รูปาวจรา ฐมฺมา.	น รูปาวจรา ฐมฺมา.
๑๓.	อรูปาวจรา ฐมฺมา.	น อรูปาวจรา ฐมฺมา.
๑๔.	ปริยาปนฺนา ฐมฺมา.	อปฺริยาปนฺนา ฐมฺมา.
๑๕.	นียฺยานิกา ฐมฺมา.	อนียฺยานิกา ฐมฺมา.
๑๖.	นียตา ฐมฺมา.	อนียตา ฐมฺมา.
๑๗.	สอฺตฺตฺรา ฐมฺมา.	อนอฺตฺตฺรา ฐมฺมา.
๑๘.	สรณํ ฐมฺมา.	อรณํ ฐมฺมา.

อภิธมฺมทุกฺมาติกํ นิกฺขิตํ.

จำแนกปรมัตถธรรม ๔ (จิ. เจ. รุ. นิ.) โดยชั้น ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ สัจจะ ๔

ชั้น ๕		อายตนะ ๑๒		ธาตุ ๑๘		สัจจะ ๔		
รูป ๒๘	เป็น รูปชั้น	จักขุปสาท	เป็น จักขยตนะ	จักขุปสาท	เป็น จักขุธาตุ	โลกียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (-โลก.) รูป ๒๘ โลกเจตสิก นิพพาน องค์มรรค ๘ ที่ในมรรคจิต ๔	เป็น ทุกขสัจ เป็น สมุทัยสัจ เป็น นิโรธสัจ เป็น มรรคสัจ	
เวทนาเจตสิก	เป็น เวทนาชั้น	โสตปสาท	เป็น โสตยตนะ	โสตปสาท	เป็น โสตธาตุ			
สัญญาเจตสิก	เป็น สัญญาชั้น	ฆานปสาท	เป็น ฆานายตนะ	ฆานปสาท	เป็น ฆานธาตุ			
เจตสิกที่เหลือ ๕๐	เป็น สังขารชั้น	ชีวหาปสาท	เป็น ชิวหายตนะ	ชีวหาปสาท	เป็น ชิวหาธาตุ			
		กายปสาท	เป็น กายายตนะ	กายปสาท	เป็น กายธาตุ			
		รูปารมณ	เป็น รูปายตนะ	รูปารมณ	เป็น รูปธาตุ			
		สัททารมณ	เป็น สัททายตนะ	สัททารมณ	เป็น สัทธาธาตุ			
		คันธารมณ	เป็น คันธายตนะ	คันธารมณ	เป็น คันธธาตุ			
		รสารมณ	เป็น รสยตนะ	รสารมณ	เป็น รสธาตุ			
		โผฏฐัพพารมณ	เป็น โผฏฐัพพายตนะ	ป.เต.วา. โผฏฐัพพารมณ	เป็น โผฏฐัพพธาตุ			
PC. 20-07-65		โอฟาริกรูป 12 เป็น โอฟาริกายตนะ 10		โอฟาริกรูป 12 เป็น โอฟาริกธาตุ 10		มรรคจิตตูปบาทที่เหลือ ๒๙ (มรรคจิต 1 เจ.ที่เหลือ 28) ผลจิตตูปบาท ๓๗ (ผลจิต 1 เจตสิก 36)		เป็น สัจจวิมุตต์
						องค์มรรค ๘ (มัคคังคเจตสิก 8)		
จิต ๘๙	เป็น วิญญาณชั้น	จิต ๘๙	เป็น มนยตนะ	จักขุวิญญาณจิต ๒	เป็น จักขุวิญญาณธาตุ	สัมมาทิฐิ	ปัญญาเจตสิก	
				โสตวิญญาณจิต ๒	เป็น โสตวิญญาณธาตุ	สัมมาสังกัปปะ	วิตกเจตสิก	
				ฆานวิญญาณจิต ๒	เป็น ฆานวิญญาณธาตุ	สัมมาวาจา	สัมมาวาจา	
				ชีวหาวิญญาณจิต ๒	เป็น ชิวหาวิญญาณธาตุ	สัมมากัมมันตะ	สัมมากัมมันต	
				กายวิญญาณจิต ๒	เป็น กายวิญญาณธาตุ	สัมมาอาชีวะ	สัมมาอาชีวะ	
				สัมปฏิจจนจิต ๒	เป็น มโนธาตุ	สัมมาวายามะ	วิริยเจตสิก	
				ปัญจทวาราวชชนจิต ๑		สัมมาสติ	สติเจตสิก	
				จิตที่เหลือ ๗๖/๑๐๘	เป็น มโนวิญญาณธาตุ	สัมมาสมาธิ	เอกัคคตาเจตสิก	
นิพพาน	เป็น ชันธวิมุตต์	เจ.๕๒ สุขุม.๑๖ นิพ.	เป็น ธัมมายตนะ	เจ.๕๒ สุขุม.๑๖ นิพ.	เป็น ธัมมธาตุ	ที่ประกอบในมรรคจิต 4 เท่านั้น		